

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra pastorálních oborů a právních věd

Bc. Ivana Lejsalová

**Publikace Klemense Tilmanna
o výchově víry vydané v českém jazyce
a jejich aktuálnost**

Diplomová práce

Vedoucí práce: ThLic. Ing. Marie Zimmermannová, Th.D.

Praha 2017

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 12. 04.2017

Bc. Ivana Lejsalová

Bibliografická citace

Publikace Klemense Tilmanna o výchově víry vydané v českém jazyce a jejich aktuálnost: Diplomová práce / Ivana Lejsalová; vedoucí práce: ThLic. Ing. Zimmermannová, Th.D. -- Praha, 2017. -- <85> s.

Anotace

Diplomová práce v první části stručně představí život a katechetické dílo německého katecheta Klemense Tilmanna (1904-1984). Ve druhé části podrobněji představím česká vydání Tilmannových publikací. Zaměřím se zejména na témata, která prezentoval i na obsah jeho výkladů, zkušeností a doporučení. Ve třetí části práce budou Tilmannovy přístupy porovnány s platnými církevními dokumenty o katechezi a v závěru budou doporučena Tilmannova díla nebo jejich části, které jsou stále inspirativní a platné.

Klíčová slova

Bůh, modlitba, výchova víry, spiritualita, katecheze.

Abstract

The thesis will present in the first part the biography and catechetical bibliography of the German catechetics Klemens Tilmann (1904-1984). In the second part I present detail of the Czech edition Tilmann's publications. I will focus mainly on topics presented on the content of his interpretations, experiences and recommendations. In the third part of this work will be done the comparison Tilmann's approaches with the actual church documents about catechesis and at the conclusion will be featured in works whose message is still relevant.

Keywords

God, prayer, faith education, spirituality, catechesis.

Počet znaků (včetně mezer): 172 782

Poděkování

Děkuji vedoucí své diplomové práce ThLic. Ing. Marii Zimmermannové, Th.D. za cenné rady a připomínky při zpracovávání výše uvedeného tématu a svému manželovi za stálou podporu a pochopení.

Obsah

Úvod	6
1. Život a dílo Klemense Tilmanna	7
1.1. Život Klemense Tilmanna.....	7
1.2. Literární a přednášková činnost Klemense Tilmanna.....	10
1.3. Ohlas na Tilmannovo dílo v českých médiích	11
1.4. Poděkování Tilmannovi	16
2. Odborné publikace Klemense Tilmanna přeložené do českého jazyka.....	18
2.1. Duchovní rozhovor	18
2.2. Jak dnes mluvit v rodině o Bohu.....	27
2.3. Příběh jednoho chlapce	36
2.4. Denně se modlit – ale jak?	37
2.5. Náboženská výchova dříve a nyní/ Katechetická obnova a katechetická praxe	41
2.6. Život z hloubky	47
2.7. Výchova dítěte / Dobrý začátek	52
2.8. Eucharistická katecheze dětí	55
3. Analýza Tilmannových publikací vzhledem k hlavním prvkům a úkolům katecheze	60
3.1. Chápání úlohy katechety v provázení katechizovaných	61
3.2. Induktivní a deduktivní metoda v Tilmannově díle	65
3.3. Naplňování základních úkolů katecheze: pomoci poznávat, slavit, prožívat a kontemlovat Kristovo tajemství	67
Závěr	78
Seznam použitých zkratk.....	82
Seznam použité literatury	83
Přílohy	86

Úvod

Hlavním cílem mé práce je stručně představit život a část díla německého katecheta Klemense Tilmanna (1904-1984), které se zabývá výchovou víry a bylo publikováno v českém jazyce. V první části práce se budu zabývat Tilmannovým životem a představím rozsah jeho činnosti a díla, jeho ohlas v českých médiích a celkové poděkování za jeho činnost od jeho kolegů z Německého katechetického spolku. Ve druhé části práce podrobněji představím nalezená česká vydání Tilmannových publikací. Zaměřím se zejména na témata, která prezentoval i na obsah jeho výkladů, zkušeností a doporučení.

Třetí kapitola tvoří jádro práce a obsahuje syntézu Tilmannových myšlenek z analyzovaných publikací vzhledem ke klíčovým prvkům procesu katecheze, kterými jsou pohled na osobnost katechety, který provází na cestě víry. Tento pohled aplikuji i na osobnost samotného Klemense Tilmanna. Dále představím Tilmannovy publikace z pohledu induktivní a deduktivní metody. Nejrozsáhlejší část kapitoly tvoří porovnání výsledků analýzy Tilmannových prací s úkoly katecheze podle příslušných církevních dokumentů, tj. *Všeobecné katechetické direktorium* (1971, vydané v době Tilmannova působení) ale především *Všeobecné direktorium pro katechezi* (1997, platné dodnes).

Východiskem pro analýzu bude kapitola *Základní úlohy katecheze: pomoci k poznávání, slavení, prožívání a kontemplaci Kristova tajemství*. V práci také uvedu společný cíl obou dokumentů. Z těchto poznatků vyplyne, zda a jak profesor Tilmann svými přístupy ovlivnil proces obnovy katecheze, zda obsah analyzovaných knih plnil základní úkoly katecheze a jak jsou jeho postoje a jeho dílo přijímané a využitelné dnes.

V závěru budu formulovat odkaz Tilmannova díla a budou doporučeny Tilmannovy knihy nebo jejich části, které jsou stále inspirativní a platné.

1. Život a dílo Klemense Tilmanna

V této kapitole se budu zabývat nejen životem a dílem Klemense Tilmanna, ale ráda bych zde prezentovala, s jakým ohlasem se jeho práce setkala v naší republice. Neméně zajímavým je i zájem ze strany Německého katechetického spolku a přátel Klemense Tilmanna.

1.1. Život Klemense Tilmanna

Klemens Tilmann se narodil 31. 12. 1904 v Berlíně. Maturitu složil na Easteru v Darmstadtu roku 1924. Po studiích teologie a promoci v Innsbrucku (1924–1928) a dalších studiích, získal doktorát v oboru filosofie v Tübingen (1928–1929). Po ukončení své kněžské formace v kněžském semináři v Schmochnitz u Budyšina byl 20. července 1930 vysvěcen na kněze.¹

Tilmann nejprve působil jako kaplan v Drážďanech. V roce 1934 vstoupil do Oratoria sv. Filipa Neriho v Lipsku. V diaspoře lipských průmyslových čtvrtí se stal brzy oblíbeným a úspěšným duchovním průvodcem mládeže a učitelem náboženství. Z těchto let také pocházejí jeho první knihy: *To nejkrásnější, co existuje*, *Ten, který pohrdá smrtí* a *Per*. Ve třicátých letech rovněž vznikly jeho příspěvky do časopisů katolické mládeže: *Hlídky* a *Na odloučené cestě*, které publikoval až do jejich zákazu tehdy novým (nacistickým) režimem.

Tilmann byl považován za jednoho z nejceněnějších vůdců německé katolické mládeže, zejména *Katolického sdružení mladých mužů*, a svými exerciciemi, přednáškami a vystoupeními posiloval vnitřní odpor proti režimu nelidskosti. Tuto práci vykonával zejména v Düsseldorfu. Z této práce vzešla úzká spolupráce s Ludwigem Wolkerem, se kterým v roce 1939 vydal knihu *Christopher* jako podání (pomocné) ruky pro pastorační katolické mládeže. Ani po válce Tilmann své práce mezi mládeží v Düsseldorfu nezanechal.² Během padesátých let byl členem Výboru pro náboženskou

---

¹ STACHEL, Günter, ZENNER, Alois: *Einübung des Glaubens: Klemens Tilmann zum 60. Geburtstag*, Würzburg: Echter-Verlag, 1965, s. 7-9.

Dne 31. 12. 1964 oslavil Klemens Tilmann 60. narozeniny. A právě k nim byla v nakladatelství Würzburg: Echter-Verlag, roku 1965 vydána kniha *Einübung des Glaubens: Klemens Tilmann zum 60. Geburtstag* od autorů Günter Stachel, Alois Zenner, která měla být dárkem z vděčnosti od jeho přátel z Německého katechetického spolku. Zde byl uveřejněn životopis, ze kterého výše čerpám, a slovy jeho přátel, kteří vědí, jak velmi Klemense Tilmanna zajímá právě téma „Uskutečňování víry.“

² STACHEL, Günter, ZENNER, Alois: *Einübung des Glaubens: Klemens Tilmann zum 60. Geburtstag*, s. 7-9.

vzdělávací práci mezi katolickou mládeží.³ Při jedné konferenci v Mnichově v roce 1936, kde začínaly první práce na novém německém katechizmu, se Tilmann seznámil s tehdejšími řediteli *Německého spolku katechetů*, Gustavem Götzlem. Od této doby také pravidelně spolupracoval s *Katechetickými listy*. Když v roce 1938 fuldská Biskupská konference pověřila Německý katechetický spolek přepracováním katechizmu, požádal mons. Götzle Klemense Tilmanna, aby vypracoval jeho návrh.⁴

Mezi lety 1940 a 1945 byl Tilmann nasazen u sanitní služby Wehrmachtu, ale i v těchto obtížných podmínkách pracoval dále na návrzích nového katechizmu a vzdor válečným omezením si nacházel stále příležitost setkávat se se svými přáteli, především s Franzem Schreibmayerem v Berlíně, aby s ním konzultoval jednotlivé návrhy katechizmu. Tak mohla již v roce 1945, krátce po ukončení války, vyjít první zkušební verze *Bohovědy* nového katechizmu.

V následujících letech bylo v práci pokračováno v mnichovské *Pracovní společnosti*, které Tilmann a Schreibmayer předkládali své návrhy. V roce 1952 existoval již kompletní rukopis katechizmu, který byl hlavní pracovní skupinou německých teologů ještě dopracován. Nový německý katechizmus se tedy stal plodem dlouholeté, intenzivní týmové práce, na které měl Tilmann velký podíl.

Katolický katechismus diecézí Německa byl publikován roku 1955 v Herder Verlag a byl také nazýván *Green katechismus* kvůli barvě obalu. Byl určen dětem ve věku od 10 do 13 let a opatřen předmluvou "biskupa". Tento katechismus byl přeložen do 30 jazyků a byl používán ve značné části světa. Předností tohoto katechizmu bylo jeho kerygmatické pojetí, které navazovalo na dílo Josefa A. Jungmanna *Die Frohbotschaft und unsere Glaubensverkündigung*.⁵ V roce 1958 byl proto Klemens Tilmann i s Franzem Scheibmayerem z podnětu Josefa Jungmanna Andree oceněn a vyznamenán čestným doktorátem teologie na Teologické fakultě univerzity v Innsbrucku.

Přes rozsáhlou práci na katechizmu a v roce 1955 k němu vydaném slovníku, stále Tilmann spolupůsobil na formování obnovené katechetické práce. Jak vyplývá z jeho vyjádření v mnoha příspěvcích, zejména v *Katechetických listech*, stály v popředí jeho zájmu především praktické úkoly duchovní péče: vedení dětí k modlitbě a meditaci, mše

---

³ STACHEL, Günter, ZENNER, Alois: *Einübung des Glaubens: Klemens Tilmann zum 60. Geburtstag*, s. 7-9.

⁴ Tamtéž, s. 7-9.

⁵ ZIMMERMANNOVÁ, Marie. J. A. Jungmann a kerygmatický přístup ke katechezi. *Cesty katecheze*, 1, 2011, s. 20–21.

svaté s účastí dětí a eucharistická výchova, výchova k apoštolátu a misii, pohlavní výchova, výchova svědomí, vedení dětí k živému křesťanskému životu a správnému pochopení zpovědi a pokání.⁶

Výsledky své nábožensko-pedagogické práce předkládá Tilmann od roku 1958 průběžně v nakladatelství *Echter* v ediční řadě *Klärung und Wegweisung (Ujasnění a nasměrování)*. Jako člen mnichovské pracovní skupiny a hlavní německé pracovní skupiny Německého spolku katechetů spoluvytvořil katechismus pro 3. a 4. třídu (zavedeno do škol bylo v roce 1962–1963). První návrh dílu o svátostech vypracoval právě on sám.

Ostatní členové pracovních společností měli Tilmanna velmi rádi jako nesobeckého, snaživého a věcného spolupracovníka. Byl vždy otevřen kritice a byl si dobře vědom toho, že výsledky teologické, náboženské a pedagogické obnovy se zúročí v běžné praxi. Nesčetným duchovním průvodcům mládeže, katechetům a učitelům v Německu i v zahraničí svými přednáškami dodal odvalu k naplnění jejich práce pro tehdejší mládež.⁷

V roce 1947 se Klemens Tilmann stal členem *biskupské liturgické komise*, od roku 1951 patřil ke skupině *Středoevropská pracovní skupina pro náboženskou výchovu*, založené biskupem koadjutorem, Leonem Arthurem Elchingerem ve Štrasburku. Od roku 1957 byl členem představenstva *Německého katechetického spolku*, od roku 1960 organizace *Centrum orientationis et coordinationis pastoralis* v Římě. Od roku 1958 působil jako docent na Vysoké pedagogické škole v Pasingu a velmi rychle si zde získal se svými studenty živý kontakt. Byl jim vždy k dispozici, dával jim exercicie, účastnil se jejich prázdninových aktivit a vytvořil tak pro ně vzor pro působení věřícího vychovatele.

V roce 1960 byl povolán do Říma jako řádný člen komise, připravující II. Vatikánský koncil. Ta měla za úkol vypracovat pastorální, náboženské, pedagogické a katechetické požadavky pro koncil. Roku 1962 byl pozván, aby se koncilu zúčastnil jako peritus (znalec) koncilu.⁸

Německý katechetický spolek je Klemensi Tilmannovi zavázán velkou vděčností pro jeho obrovský příspěvek ke katechetickým úkolům v obtížných poválečných dobách.

---

⁶ STACHEL, Günter, ZENNER, Alois: *Einübung des Glaubens: Klemens Tilmann zum 60. Geburtstag*, s. 7-9.

⁷ Tamtéž, s. 7-9.

⁸ Tamtéž, s. 7-9.

Také z toho důvodu byl vydán při příležitosti jeho 60. narozenin, které Klemens Tilmann oslavil 31. 12. 1964, sborník příspěvků jeho kolegů a přátel, kteří věděli, jak velmi ho zajímá téma „Uskutečňování víry“ a svými články ho chtěli potěšit a dodat mu další inspiraci. Sborník obsahuje články např. Huberta Fischera: Pozdravení, Willema Blesse: Živá víra katechetova jako podmínka pro předávání víry, Martina Ramsauera: Dovedení člověka k víře a postojům víry jako jádro problému misijního zvěstování víry, Th. Kampmanna: Bezradnost typická pro určitou epochu, Art. Elchinger: Francouzské myšlenky k danému tématu, Otto Betze: Předpole meditace, Pieta Schoonenberga: Hřích – Svátost – Období mladosti, Alf. Bartha: Zvyk – Ctnost – Žitá víra, Fr. Schreibmayera: Vštípení eschatologické naděje a další.

V životopise se uvádí, že Klemens Tilmann svou veškerou práci sloužil duchovní péči o mádež a katechezi. Sám sebe považoval spíše za duchovního průvodce mládeže než katechetu. Ale právě tato akcentace duchovního doprovázení významně přispěla ke změně v katechezi.⁹

V posledních dvou desetiletích svého života, se Tilmann intenzivně zabýval tématem křesťanské meditace, a publikoval několik spisů o úvodu do meditace. Od roku 1970 se tedy věnuje nejen publikacím, ale i kurzům na Úvod do meditace, který se pro něj stal v průběhu let stále více a více důležitým. Také jeho poslední kniha *Cesta do středu* se zabývala tímto tématem. Zemřel 21. 12. 1984 a je pochován na hřbitově oratoře v St. Laurentius v Mnichově.¹⁰

1.2. Literární a přednášková činnost Klemense Tilmanna

Klemens Tilmann byl literárně velmi činný, za svého života vydal 58 odborných publikací, napsal velké množství odborných článků a realizoval mnoho přednášek. Řada z těchto publikací byla přeložena do mnoha světových jazyků a vydávána několikrát, za jeho života i posmrtně.¹¹

V Čechách kolovaly samizdaty jeho děl, které sloužily k výchově víry v různých prostředích. Např. kniha *Výchova dítěte k meditaci* byla rozmnožena v českém překladu pro vnitřní potřebu jako pracovní texty posluchačů CM bohoslovecké fakulty v Praze, Litoměřicích a v Olomouci.

---

⁹ STACHEL, Günter, ZENNER, Alois: *Einübung des Glaubens: Klemens Tilmann zum 60. Geburtstag*, s. 7-9.

¹⁰ POSCHMANN, Andreas: *Lipská liturgická oratoř jako centrum pro živou komunitou*, Benno-Verlag Leipzig, 2001, s. 63, Pamětní karta pro Klemense Tilmanna.

¹¹ Seznam Tilmanových knih v originále a data jejich vydání v celosvětovém měřítku, a to za života i posmrtně lze nalézt na internetovém odkazu <http://www.worldcat.org/identities/lccn-n79103756/>.

Jeho dílo vypovídá o trvalé výchovné činnosti, která spočívá na jednotě teorie a praxe a která je zároveň cestou i cílem. Tilmann jako odborník na náboženskou výchovu byl často zván do Čech, aby zde přednášel. Uvedl ho k nám Oto Mádr, zval ho k nám biskup Tomášek.

1.3. Ohlas na Tilmannovo dílo v českých médiích

Z Tilmannova díla čerpali i další jiní autoři, pro které bylo bohatou inspirací. Uvádím např. článek od Mons. Ladislava Simajchla s názvem *Choulostivé otázky*¹², který se vztahuje k Tilmannovým slovům, jak vysvětlovat dětem přirozené věci okolo jejich početí, růstu a víry.

Cituji:

„Kdy a nač se má dětem odpovídat? Odpovídej, když se začnou ptát, a na to, nač se ptají. Pohlavní výchova dětí, to není jedno vysvětlení. To trvá od třetího do pětadvacátého roku života.“

Tak to při přednášce v Praze řekl známý odborník na náboženskou výchovu a předseda papežské katechetické komise, Klemens Tilmann, když jej biskup Tomášek pozval, aby přednášel o moderní náboženské výchově. Poslechněme si, co tento zkušený kněz říkal:

„My starší jsme vyrůstali v době, kdy pohlavnost byla zaměňována za nečistotu a kdy byla celá tato oblast v opovržení. A nejen to. Každé mluvení a přemýšlení o pohlavních věcech bylo považováno za hříšné, ba dokonce mnohdy i za těžký hřích. Tyto mylné nekřesťanské názory pronikly hluboko i do praktického života nás, křesťanů. Dnes si už uvědomujeme, že pohlavní sílu stvořil Bůh a že je proto dobrá.“

Poslechněte, jak pěkně to umí pan profesor Tilman vysvětlovat malým dětem: *„Tříletému dítěti, které se ptá, jak přišlo na svět, řekneme, že děti daruje rodičům Pán Bůh. Ale ne tak, jak si to snad myslí docela malé děti, že je „dělá“ v nebi. Kdepak. Pán Bůh chce, aby mu lidé pomáhali. Jídlo je také dar od Boha, ale tatínek vydělal peníze, aby se mohlo jídlo nakoupit a maminka je uvařila a připravila, aby nám chutnalo. Podobně nechává Pán Bůh růst děťátko v mamčině bříšku. I tys napřed rostl v mamčině bříšku.“*

Když se ptá čtyřletý, povíme mu více:

„Byls napřed tak malinký, jako špendlíková hlavička, pak jako tenhle palec. Tos ještě neuměl sám ani jíst ani pít, ba ani dýchat. Maminka všechno musela dělat za tebe, proto tak patříte k sobě a máte se rádi.“

Později se má dítě dovědět, že za devět měsíců, když už umělo jíst a dýchat, vyšlo z maminky ven, že se narodilo. Pro maminku to bylo hodně namáhavé, to narození,

---

¹² SIMAJCHL, Ladislav. *Choulostivé otázky (Společně k Bohu XVI)*. (2. 11. 2011) [2017-13-02]. <<http://www.duseahvezdy.cz/2011/11/02/choulostive-otazky-spolecne-k-bohu-xvi/>>.

i pro dítě to byl velký úkol, najednou být samostatný člověk. Proto se ten den narozenin každý rok slaví, vzpomínáme na něj.

Malé děti nemají ještě smysl pro pohlavní rozdíly. Známa je historka, jak se babička ptá vnoučka, s kým si to u rybníka hrál, jestli s chlapečkem nebo děvčátkem a malý říká: „*Babi, my jsme byli nahatí, a tak jsem to nemohl poznat.*“

Proto dochází na složitější otázky dětí až mezi osmým a desátým rokem. Dítě třeba uslyší, že tamto děvčátko má jen maminku, že nemá tatínka. A už je tu otázka, jestli maminky, které mají jen děvčátko, nepotřebují žádného tatínka? A jak se vlastně dítě dostane do mamincina břicha? Dobré vysvětlení je novým podnětem k lásce dítěte k rodičům, když dítě slyší:

„Jednou si tatínek s maminkou řekli, že nechtějí být sami, ale chtějí mít děti, aby se mohli mít navzájem rádi. Tatínek pak zasel do břicha maminky své semeno, a to se ujalo v mamincině vajíčku a začalo růst. Proto jsi ty také kousek tatínka a kousek maminky, proto máme my rodiče rádi tebe – jsi z nás a náš, a proto máš také ty rád nás, rodiče. A všichni společně máme rádi Pána Boha, že to vše tak krásně zařídil a uspořádal, aby to tak bylo.“

A zkušený vychovatel končil:

„O jevech dospívání, nočních polucích a menstruacích mluvíme s dětmi dříve, než se dostaví, abychom nenechávali děti samotné a bezradné. S patnácti a šestnáctiletými mluvíme stále hlouběji o tom, co je vlastní i druhému pohlaví a postupně před nimi otevíráme svět erotiky a sexu. Cudně, ale ne úzkostlivě a nejasně, nýbrž důstojně a otevřeně.“

„Kterýsi světec řekl, že člověk se nemá ostýchat nazývat jménem věci, které se Pán Bůh nestyděl stvořit. Psychoanalýza nás naučila, že cílem výchovy není pudů potlačovat, ale usměrňovat. Potlačování pudů vede k vytvoření různých způsobů náhradního uspokojení, k výstřelkům nebo k ohrožení vitality. Mlčení vytváří falešné tabu a dává volné pole zkresleným a škaredým představám. Člověk je Boží tvor, Boží obraz. Celý. Učme děti úctě k sobě, k vlastnímu tělu a k rodičovskému poslání. Ušetříme tak děti mnoha omylů a mnoha trampot a bude to velká pomoc do vyrovnaného života.“

Dalším článkem dosud dostupným na internetu je článek s názvem *Příprava na svátost smíření*¹³ na webové stránce Signály.cz, v rubrice Duchovní povzbuzení ze dne 31. 03. 2009.

Cituji z jejího článku:

„Pro ty, kdo se třeba právě chystají k předvelikonoční svátosti smíření, je tu jedna inspirace, jak se připravit k setkání s naším dobrým Pánem při svátosti smíření. Tento text jsem objevila v knize Duchovní rozhovor (s podtitulem Duchovní rádce uvádí mladého křesťana do duchovního života), kterou napsal Klemens Tilmann a přeložil O. O. Graubner (vydáno roku 1991). A tak jsem si říkala, že tak výstižně ukazuje, jakým způsobem se podívat na své skutky, že si to nemohu nechat pro sebe:

---

¹³ PETROŠOVÁ, Zita. *Příprava na svátost smíření*. (31. 3. 2009) [2017-18-02]. <<https://zipet.signaly.cz/0903/priprava-na-svatost-smireni>>.

„Měla 18 let. Když na ni přišla řada, přistoupila ke zpovědnici a zpovídala se: ‚Naposledy jsem byla u svaté zpovědi před čtyřmi týdny. Dvakrát jsem se hašteřila se sourozenci a jedenkrát jsem mlsala. Srdečně lituji těchto a všech svých hříchů. Amen.‘

Kněz odpověděl: ‚Představte si, že byste teď zemřela a přišla před Boží soud. Co by Bůh asi řekl? Řekl by: S tvým životem jsem docela spokojen. Proti tobě mám jen dvě věci, dvakrát jsi se hašteřila a jedenkrát jsi mlsala.

Můžeš si to myslet?‘

„Ne, to ne“, odvětila dívka.

„Možná, že by Bůh mluvil takto“, pokračoval kněz. Dal jsem ti vyrůst v dobré, věřící rodině. Moc zlého jsi neudělala, ale dobrého taky ne. Tvá víra ve mne byla malá. S mou prozřetelností jsi prakticky nepočítala. Modlila ses asi tolik, kolik byla tvá povinnost. Nemohu však říci, že bys se mnou mluvila jako dítě s otcem. Moc jsi na mne nemyslívala, ani jsi nijak netoužila více se ke mně přiblížit. Téměř jsi se nestarala o mé zájmy a má přání... Na mé nejvřelejší přání, aby mě poznali všichni lidé a byli zachráněni pro věčnost, odpověděla jsi peněžitým příspěvkem na světové misie v celkové částce 10,- Kčs. Podívej se jen na mladou komunistku, jak ta přímo hoří pro svou věc, co ta všechno podniká. Nebyl jsem hoden většího nasazení tvých sil? – Chtěl jsem ti mnohé svěřit, nevěřící spolužačku, větší počet mladých lidí ve farním společenství a tvou poněkud osamělou starou tetu. Sama sis toho ani nevšimla. --- Tolik jsem pro tebe udělal, v tak veliké míře jsem ti dal síly a nadání a šťastné životní poměry. Jsi pokřtěná, biřmovaná a živená mým tělem. Mohlo z tebe být zcela něco jiného. A co se z tebe stalo, je málo, a co mi přinášíš, jsou prázdné ruce. ---

Tak asi by Bůh mohl k vám promlouvat. Snad nyní lépe chápete, kde byste mohla hledat své chyby. Chcete-li si to snadno a jednoduše zapamatovat, pak si do svého zpovědního zrcadla vepište: Jsem v Božích službách. Co mi Bůh svěřil do správy? Za co jsem zodpovědná? Co jsem pro to udělala? V dalším by vám to mohlo dobře pomoci.‘ [...]“ Přeji všem čtenářům radost při setkání se s dobrotivým Bohem ve svátosti smíření.“

Tilmannova náboženská výchova čerpá z Božího zjevení a zaměřuje se na člověka od dětského věku, kdy využívá znalosti o dítěti vycházející z poznání pomocných pedagogických věd (biologie, sociologie, psychologie) a své vlastní praxe s dětmi a mládeží.

Na českém internetu lze také najít článek s názvem *Jak mluvit s mládeží o Bohu a náboženství*¹⁴, který byl publikován v časopise *Via*, a reakce na tento článek v dopisech čtenářů v článku s názvem *Dvakrát o Tilmannovi*.¹⁵ V úvodu článku napsal poznámku překladatel uveřejněné přednášky, pan Vladimír Benda.

Cituji:

¹⁴ TILMANN, Klemens. *Jak mluvit s mládeží o Bohu a náboženství*. *Via*, 1969/7, s. 102–105. [2017-16-02]. <<http://depositum.cz/knihovny/via/strom.clanek.php?clanek=20633>>.

¹⁵ *Dvakrát o Tilmannovi*, *Via*, 1970/2, str. 16, [2017-13-02].

<http://depositum.cz/knihovny/via/strom.clanek.php?clanek=20756>

„Číst kteroukoliv práci profesora Klemense Tilmanna je objev. Poslouchat ho je zážitek. To jsme zakusili při jeho návštěvě u nás, kde měl několik přednášek. Je to vedoucí osobnost ve světové katechetice, od začátku účastný koncilových prací, hlavní tvůrce dvou německých katechismů a připravovaného katechetického direktoria pro celou církev. Přinášíme text přednášky, kterou měl na Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Litoměřicích v květnu 1969.“

Článek pokračuje přeloženým textem předemtné přednášky, kterou sám Tilmann uvozuje myšlenkou, že v dnešní době musíme umět odpovědět na otázku: Existuje Bůh skutečně? Sám říká, že dříve se pochybovalo o jednotlivých pravdách víry, dnes je situace složitější, problémem je vše, co souvisí s náboženstvím, bohoslužbou a církví.

Citují: „Lidé se ptají: Je Bůh nějakou realitou nebo výtvořem lidské obraznosti? Tuto otázku klade i mládež. Bůh pro ni už není samozřejmou skutečností,“

Autor dává odpovědi na tuto otázku, ale i na další. Vykládá situaci, příčiny pochybování a nevěry, poukazuje na působení přírodních věd a techniky, a nastoluje odpověď na tuto situaci. Zabývá se odpovědí, jak musíme hledat Boha, a nastoluje způsob, jak ho hledat. Říká, že je nutná změna našeho myšlení, našeho vnímání, hovoří o meditaci, o prožívání Boha a o péči o antropologické základy. Věnuje se výpovědi křesťanské víry a na závěr uvádí několik praktických pravidel, která jsou důležitá pro rozhovor o víře.

Sám říká na závěr:

„Vše, o čem jsme mluvili, je pouhý začátek. Přivedl Vás možná na cestu, ukázal Vám směr a povzbudil k chůzi. Vše ostatní záleží na Vás. Musíte být v pohybu a nikdy nesmíte věřit, že už jste vyučeni. Musíte společně být v pohybu a nemyslet, že budete schopni sami se stát hotovými. Musíte při svém pohybu věřit a vědět, že Pán je u Vás a že Kristovo slovo platí pro každého jednotlivce: „Kdo mne miluje, ten bude milován mým Otcem a i já ho budu milovat a zjevím se mu!“ (Jan 14, 21). Zde je nejhlubší zdroj našeho mluvení o Bohu. Kéž se Vám tohoto zdroje dostává stále bohatěji!“¹⁶

V odezvě *Dvakrát o Tilmannovi*, jde o reakce na výše uvedený článek čtenáři. První velmi pozitivní reakce je od R. S. Hrobce.

Citují:

*„Není snad třeba plýtvat slovy chvály při kritice této přednášky. Jako by se otevírala studánka milosti, poskytující živou vodu pro poznání budoucího života již v lůně matčině, připravující člověka po narození a dočasné pozemské pouti pro nové „zrození“ k věčnému životu, schopnému uspokojit všechny touhy, které tak pevně tkví v lidském srdci, nesmiřitelně toužícím po dokonalosti. V každém čísle revue *Via* by měl být alespoň jeden tak krásný článek, který představuje „novou teologii“, převyšující tak vysoko vše, co bylo dosud dětem předkládáno ve starém katechismu.“*

Druhá reakce je negativní. Napsal ji V. T. z Chotěboře.

Citují:

---

¹⁶ TILMANN, Klemens. *Jak mluvit s mládeží o Bohu a náboženství*, s. 102-105.

„Dovoluji si ještě upozornit na článek Klemens Tilmann: „Jak mluvit s mládeží o Bohu a náboženství“. Je v něm tolik urážlivého, nesprávného a rouhavého! Kde je pravda, že Bůh je nejvyšší spravedlivý, učení církve o dvojím soudu a o věčné odměně a trestu!!!“¹⁷

V krátkém doslovu Tilmannova díla *Náboženská výchova dříve a nyní. Katechetická obnova a katechetická praxe*, píše známý český teolog Oto Mádr několik informací z autorova života a díla.¹⁸

Označuje Tilmanna za tvůrce moderní katolické katechetiky a náboženské pedagogiky. Píše o něm, že jako kněz působil zejména v Lipsku, Erfurtu a Düsseldorfu a patřil jako kněz k oratoriánům, společnosti světských kněží.

Vyzdvihuje jeho praktické působení mezi mládeží a jeho zpracovávání teorie písemnou formou. Potvrzuje informaci, že jako spolupracovník a ke konci jako jeden ze dvou hlavních redaktorů na katechismu německých biskupů pracoval plných 15 let. Ten vyšel v roce 1955 a byl přeložen do 32 jazyků. Ještě těsněji je s personou Klemense Tilmanna spjat nový německý katechismus, který byl vydán roku 1969.

Oto Mádr hodnotí Tilmannovy práce jako „vědecky podložené a objevné“ ale i „srozumitelné a poutavé“. Některé z prací dosáhly přes deset vydání a více než stotisícových nákladů.

Oto Mádr pokládá za nejvýznamnější: *Führung zur Busse, Beichte und christlichem Leben (Výchova k pokání, zpovědi a křesťanskému životu)*, *die Führung der Kinder zur Meditation (Výchova dětí k meditaci)*, *Aufgaben und Wege geschlechtlicher Erziehung (Úkoly a způsoby pohlavní výchovy)*, *Kleine Schule des Gebetes (Malá škola modlitby)*. *Pro dospělé: Täglich beten – aber wie? (Denně se modlit – ale jak?)*.

Z této knihy vyšla stat' „Zpytování svědomí podle Nového zákona“ v Cyrilometodějském kalendáři 1969, *Das geistliche Gespräch (Duchovní rozmluva)*, *Das Glaubensgespräch mit anderen (Jak mluvit o víře s jinými)*.

V té době (vydání 1970) byla Tilmannovou nejnovější knihou, práce s názvem *Staunen und Erfahren als Wege zu Gott (Údiv a zkušenost jako cesty k Bohu)* a připravována byla kniha *Führung zur Meditation (Výchova k meditaci)*, ve které se autor pokouší využít pro křesťanský duchovní život orientální meditační zkušenosti.

Mádr považuje Tilmanna za „výjimečně schopného člověka, který dostal mnoho velkých úkolů“ mezi něž řadí přednášky na Vysoké škole pedagogické, přednášky na

---

¹⁷ *Dvakrát o Tilmannovi*, s. 16.

¹⁸ TILMANN, Klemens. *Náboženská výchova dříve a nyní. Katechetická obnova a katechetická praxe*. 2. svazek řady Teologie včera a dnes. Praha: Česká katolická charita. 1970. 1. vyd. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1970, Doslov.

Institutu pro katechetiku a homiletiku v Mnichově (říká, že ač byl založen roku 1964, má již světovou pověst), je předsedou spolku katechetů v Německu, pro koncil pracoval od přípravného období jako poradce, dále řídil i práce na Katechetickém direktoriu (to má za úkol převést směrnice koncilu do praxe vyučování náboženství v církvi).

Nejvýstižněji charakterizuje Tilmanna jako člověka, u něhož je „ *vynikající intelekt spojen s přitažlivým lidstvím.* “

1.4. Poděkování Tilmannovi

Sám profesor Tilmann v doslovu několika vydaných knih žádá čtenáře o vyslovení svého názoru, o interakci. Stejně tak často činil na závěr svých přednášek, kdy probíhala plodná diskuze o předestřených tématech. Věřící často také na jeho knížky, přednášky, rozhovory v radiu reagovali dopisem, poděkováním. Za všechny uvádím jediný, kterého si sám profesor Tilmann velmi vážil.¹⁹

Cituji:

P. Klemens Tilmann zde dává k dobru část dopisu, který je, jak sám říká, asi nejkrásnější z těch, co během své duchovní správy obdržel. Pochází od jedné ženy, čtyřicátnice, matky pěti dětí, která před několika lety přišla tragicky o život.

"Když jsem k Vám před dvaceti lety přišla, stále mě ještě trápily pochybnosti, že jsem si místo řehole vybrala manželství. A Vy jste mi ukázal něco velice prostého.

Vybídl jste mě, abych se dívala na svůj stav jako na vůli Boží, a řekl jste, že nemohu milovat nic vyššího a lepšího než vůli Boží. Učil jste mě, ne abych něco dělala nebo chtěla, nýbrž abych se dívala na svůj život manželky a matky zcela jako na vůli Boží a abych všechno dělala k Jeho cti. Tak se můj problém vyřešil: do mého života v domácnosti a v manželství vstoupilo světlo a svoboda.

Přesto jsem řeholnicím ještě nějak záviděla jejich poslušnost. Toto výlučné a úplně odevzdání se do vůle Boží je přece tak prostou a bezpečnou cestou, jak se osvobodit od svého já, že mi bylo nadále obtížné se této cesty zříci. Tenkrát jste mi ukázal, vzpomínám si ještě, jak jsem směla sedět u Vás v zahradě, nejen že mám žít ke cti Boží, nýbrž všechny skutky proměňovat v poslušnost.

Tehdy jsem se o tom mnoho narozjímala, až jste mi v jedné z pozdějších rozmluv řekl totéž slovy "bezvýhradná poslušnost". Znovu se pro mě vše proměnilo. Ranní setkání s mým mužem, i když bývalo srdečné a lidské, nyní nabylo nové hloubky; příprava snídaně, vypravení dětí do školy, úklid, nákupy, vše se stalo novým životem, poslušností, blažeností plynoucí z odevzdanosti. I na krásné věci, prázdninové cesty, příležitostné návštěvy divadla, na všechno jsem se učila pozvolna dívat jako na něco, co patří k mému životu, a proto je to Bohem chtěné, a učila jsem se to prožívat v poslušnosti jako něco správného. Všechno toto počínání či lépe řečeno odevzdání, které stálo za ním, bylo živeno eucharistií a Pánem, jenž v ní je přítomen a jenž se nám v ní dává. Odtud jsem se pak učila uskutečňovat odevzdanost nejen s Kristem při mši, nýbrž začleňovat ji do každodenního života. Nežil i On po třicet let doma a nedělal ty

---

¹⁹ PETROŠOVÁ, Zita. *Příprava na svátost smíření*. Signaly.cz.

nejméně nápadné věci? Tak jsem nyní chtěla všechno konat s Ním. Byl se mnou u mycího stolu a při vycházkách s dětmi, při všech těch nicotnostech všedních dní i při večerních rozmluvách s mým manželem.

Pak jste mi ukázal, že tato poslušnost, toto odevzdání, je životem Kristovým v nás. Při každém ze svých pěti dětí jsem zažila blaženost: nový život v sobě. Zde však byl nyní ve mně jiný život, větší, obepínající mě, vším pronikající, vše oživující, pro jehož vzrůst jsem mohla dát k dispozici i tělo a srdce a všechno.

Tahle myšlenka mě zachránila v dobách přetíženosti a vyčerpání i v dobách vnitřní slabosti. Někdy jsem si ji uvědomovala jen tu a tam, několik okamžiků za den, za takový den, kdy nejmenší děčko začalo plakat v půl páté ráno a já večer čekala do desíti i déle, až se nejstarší vrátí domů z kurzu. Ale ta myšlenka zde byla a její krátké uvědomění pak platilo pro všechno další.

Konečně pak přišel večer v našem kroužku, pro který jste nám zprostředkoval setkání s jednou z Malých sester Charlese Foucaulda. Vyprávěla, jak bylo její touhou, aby na těch místech světa, kde žijí, byl přítomen Kristus a aby tam byl následován Jeho skrytý život v Nazaretě. Tato myšlenka "zpřítomnění Kristova života Námi" byla po celý rok skoro jediným mým rozjímáním. Učila jsem se všechno dělat nejen z poslušnosti a lásky a v Jeho blízkosti, ale i jako projev Jeho života ve mně. Chtěla jsem Mu dát k dispozici hned všechno, aby On mohl vyjádřit v mém životě odevzdanost Otci a lásku k bližnímu. Chtěla jsem se Mu dát stále víc k dispozici ve svých pracích, rozmluvách, v starostech a bolestech své choroby, měl si ze mě dobývat stále víc, všechno, až po obyčejnou chůzi a dýchání. Myslím, že tomu porozumíte. Tuto prostou věc Pán přece také učinil, to všechno byl kdysi také kus Jeho svatého života, takže jsem se Mu mohla dát k dispozici jako materiál, aby byl Jeho život přítomný v našem domově i v okolí mého života co nejpronikavěji. Začala jsem tušit, co mínil Pavel slovy: "Nežiji už já, ale žije ve mně Kristus." Snad znáte tu malou příhodu, která se stala po válce v Dolních Francích. V jedné vesnici pomáhali vojáci vesničanům, kteří odklízeli trosky svého rozstříleného kostela. Když našli korpus Ukřižovaného, byl skoro nepoškozen, jenom mu chyběly obě ruce. Vztyčili ho a jeden z amerických vojáků napsal na tabulku, kterou pod ním umístil: "Nyní nemám jiné ruce než vaše!" To jsou slova, nad nimiž se člověku zatočí hlava. Kristus, který je od svého Nanebevstoupení vzat světu a povýšen k Otci, může nyní dělat dobré pouze našima rukama, může mluvit jen našimi ústy. Nepůsobí na tento poznatelný svět bezprostředně, nýbrž jedině prostřednictvím nás lidí. Kéž to může konat, aniž bychom Mu v tom byli na překážku!"

2. Odborné publikace Klemense Tilmanna přeložené do českého jazyka

V následující kapitole bych ráda představila ty z Tilmannových knih, které byly přeloženy do českého jazyka a také u nás vydány. Ačkoliv se jeho publikace věnují nejrůznějším tématům, jejich cíl je zcela jednotný – výchova víry. Uvádím několik stěžejních citátů o výchově víry z dokumentu *Všeobecné direktorium pro katechezi*:

„Výchova víry, do níž je zapojena především rodina, vyžaduje přiměřené a těmto osobám přizpůsobené postupy, bere v úvahu údaje pedagogického zkoumání, a uskutečňuje se s úspěchem v souvislosti s celkovou výchovou osoby. Z druhé strany je třeba vyhýbat se riziku, že by se katecheze, nutně specializovaná, ocitla na okraji pastorační společnosti. Aby se to nestalo, je třeba, aby společnost bylo na to ustavičně upozorňováno a účastnilo se spolu. Zvláštní potřeby této katecheze vyžadují od katechetů zvláštní odbornost a činí jejich službu ještě záslužnější.“²⁰

„V některých oblastech se také nazývá „trvalá katecheze“. Obrací se na křesťany, kteří byli uvedeni do základů víry a kteří potřebují svou víru neustále sytit a prohlubovat po celý život.“²¹

„Trvalá výchova víry navazuje na základní výchovu a předpokládá ji. Obě uskutečňují dvě funkce služby Slova, jež se od sebe liší a doplňují se v trvalém procesu obrácení.“²²

2.1. Duchovní rozhovor

Kniha *Duchovní rozhovor* již ve svém podtitulu *Duchovní rádce uvádí mladého křesťana do duchovního života*, naznačuje svůj ústřední obsah. Obsah této publikace je členěn do 23 obsahových bloků, pod bodem 24 se nachází Doslov Klemense Tilmanna.

Sám Tilmann v Doslovu říká:

„Přitom se kojím dvojitou nadějí. Jednou, že životu může posloužit i něco prozatímního a že tyto ve všem nijak neukončené příspěvky k projednávaným otázkám mohou mnohým pomoci v jejich snaze, aby jako křesťané ve světě žili svůj život s Bohem a přinášeli dobré ovoce. Druhou nadějí, že knížku ještě jednou přepracuji, snad i doplním dalším svazkem, jak by si to vyžadoval velký počet projednávaných otázek.“²³

Navíc sám Tilmann čtenáře v Doslovu vyzývá k upozornění na témata a otázky, které považují za důležité s tím, že čtenářům bude vděčný, což svědčí o jeho skromnosti a vděčnosti za dialog.

Celá kniha je vedena formou dialogu autora se čtenářem, oslovuje ho přímo, doporučuje často i místo, kde číst, čas, kdy číst, formu, jak číst (např. vkleče). Celé pojednání o duchovních tématech vede čtenáře k tomu, jak prožít svou vnitřní obnovu,

---

²⁰ *Všeobecné direktorium pro katechizaci*, sekretariát České biskupské konference, 1998, čl. 189.

²¹ Tamtéž, čl. 51.

²² Tamtéž, čl. 69.

²³ TILMANN, Klemens. *Duchovní rozhovor: duchovní rádce uvádí mladého křesťana do duchovního života*. II. svazek edice Úmluva. Vizovice: Nakladatelství Lída. 1991, Doslov.

jak prožívat důvěru v Boha a jeho dary, jak žít život v Boží prozřetelnosti, jak rozjímat, jak se modlit, jak prožívat rozjímavou modlitbu, jaký má mít křesťan postoj ke světu.

Autor zde řeší otázku klanění, sebezposvěcování, pravé a pochybné oběti, sebevýchovu, umrtvování, a další. Je průvodcem živé podoby lásky k Bohu a nastavuje zrcadlo člověku, aby lépe svůj vztah k Bohu prožíval pomocí čtení Písma, modlení rozjímavé modlitby a pomocí poznání Krista a sama sebe, aby lépe vedl dialog s druhými i se světem.

Knihla obsahuje rady k docílení pokroku v lásce k Bohu, při čemž autor je pravým čtenářovým průvodcem. Z knihy hovoří hluboká zkušenost autora s mládeží, se srdcem a problémy dospívajících.

Podrobný obsah:

Bod 01, *Vedli spolu duchovní rozhovor.*

Zde autor ve dvou částech s názvy: „*O čem asi mluvili?*“ a „*Náš duchovní rozhovor*“ popisuje svoje setkání s knížkou Kvítka (Fioretti), vyprávění ze života sv. Františka a že se zde setkal s pojmem „*duchovní rozhovor*“, později se s tímto pojmem setkával v další literatuře a vyvolávalo to v něm emoce „*něčeho zvláštního, jako by stál před branou do ráje*“. Vedlo ho to k úvahám, co vlastně je duchovní rozhovor, jak si vyměňovat zkušenosti získané při styku s Bohem, jak pobývat ve svatém Duchu. Vše ale pramení od toho, jak se správně modlit, v modlitbě se stýkat s Bohem. Vědět, co je posvěcující milost a vnímat ji jako Boží duchovní dar. Vnímal potřebu každého křesťana umět vést duchovní rozhovor a také potřebu mít člověka, kterého by se mohl ptát na věci duchovní.

V závěru bloku Tilmann nabízí čtenáři vést spolu duchovní rozhovor za podmínky, že spolu budou sami. Doporučuje uchovávat všechna slova a uvažovat o nich v sobě samém, v nitru člověka a dává za příklad Bohorodičku Marii.²⁴

Bod 02, *Bůh je zde.*

V první části: „*Jak se máš chovat*“ autor předkládá pravdu, že žijeme v Boží přítomnosti a všechny způsoby myšlení, jak ji pocítujeme, jak se chováme, co se v nás mění, jaké je naše jednání. Rozdílnost lidských povah a vloh ukazuje na dětech z mateřské školky. V druhé části: „*Život před Boží tváří*“ dochází k poznání, že jde o to,

---

²⁴ TILMANN, Klemens. *Duchovní rozhovor*, s. 1-4.

jaký si člověk buduje od dětství postoj, jak je schopen vnímat blízkost, lásku, dobrotu Boha, zda cítí přijetí od Boha. A za nejdůležitější považuje „*vědomí boží přítomnosti*“, které má nekonečnou možnost růstu a „*hledání Boží tváře v modlitbě*“.

Doporučuje cvičení před každou modlitbou, před každou bohoslužbou a vyzdvihuje, že je nutné chovat se „*souhlasně se skutečností, že Bůh je přítomen a že je možné učit se tomu po celý život*“.²⁵

Bod 03, *Život v boží prozřetelnosti.*

Autor v pěti částech této kapitoly pokládá za obšťastňující skutečnost to, „že se s Bohem můžeš setkávat ve svém všedním životě“ a vyzdvihuje zázrak boží prozřetelnosti i to, že všechno plyne z Božích rukou. Hovoří o tom, jak vnímat každodennost, jak poznávat smysly, jak zvládat proud úkolů a světský život a nutnost na všechno nějak reagovat. Popisuje, jak vnímat příležitosti a Boží plán s každým člověkem, jak se naučit odpovídat a s Bohem setkávat. Jak je důležité Boha se ptát, co nám dává najevo a co od nás očekává a naučit se vnímat boží všemohoucnost.²⁶

Bod 04, *Klanění.*

Autor nás v úvodu formuje, kdy a jak tento text číst a dále nás ve třech částech kapitoly provází obřadem klanění, jak vnímat Boha, co je vlastně klanění a jaký postoj k němu zaujmout, co si uvědomit, a jak je možno vyjadřovat obdiv a bezpodmínečné podrobení. Autor hovoří o tom, jak je nutné, ponechat Bohu plné dispoziční právo s naším životem a v modlitbě se sklonit.

Zdůrazňuje, že naše klanění, přijde po poznání, jedině pak bude svobodné, dobrovolné, poddané. Otevře nám cestu k božím působení a přístupovou cestu pro boží láskyplné působení, tak je možné z naší „*poddanosti přejít do plesající oddanosti*“. Je zde uvedena báseň v originále i překladu, která vyjadřuje svrchovanou oddanost. Autor pokládá klanění za nejvyšší formu modlitby. Vysvětluje, že tato svrchovaná oddanost zapříčiní myšlení na lásku, převyšující každou jinou lásku, a to na Boha. Je to moment, kdy člověk přestává myslet sám na sebe.²⁷

Bod 05, *Jak se dá s Bohem o něčem mluvit*

---

²⁵ TILMANN, Klemens. *Duchovní rozhovor*, s. 5-8.

²⁶ Tamtéž, s. 9-12.

²⁷ Tamtéž, s. 13-17.

Název kapitoly autor ukazuje na konkrétním příkladu, vyjet si do přírody. Ve dvou částech popisuje, jak na stromě lze vnímat Boží tvůrčí moudrost a moc, a na lidských vztazích, jak je nutné pracovat a vnímat vedení Boha, který napoví. Zdůrazňuje, že je nutné správně vnímat „skutečnosti“ vyplývající z božího skutku a nechat vést své myšlení tím, že Bohu otevřeme své srdce. To všechno ale podřídíme svatému Duchu, protože v každém „živý boží duch žije a působí a tím, že jednáme, máme prostor pro růst a pokrok. Korunou ale je trpělivost a víra, přání, mluvit s Bohem a rozumět, co žádá“.

Závěrem tohoto bodu je doporučení autora sáhnout po Písmu a přání autora, dnes večer s Bohem mluvit o tom, co zde četl.²⁸

Bod 06, Ráno a večer (První díl)

Autor v šesti částech zdůrazňuje, že nejen ranní a večerní modlitba a nedělní mše je život s Bohem, setkáním s Bohem mají být všechny naše zážitky, a tedy odpověď života na boží přítomnost. Autor dává návod jak ranní a večerní dobu pro modlitbu pečlivě zajišťovat, pěstovat a organizovat v rámci našeho chování, času, zabezpečení modlitby, a formy.

Více se věnuje modlitbě vlastními slovy, kterou vidí jako osobitější a bližší životu, už proto je opravdovější, zbožnější, protože je upřímnější. Varuje před sklouznutím modlitby k modlitbě prosebné.

Prostor je věnován i modlitbě v ustálené formě, dle jeho názoru modlitby církve a svatých pozvedají člověka na vyšší úroveň, ale hrozí naopak to, že se modlitba stane neosobní, mechanickou, prázdnou. Proto nás vyzývá oba druhy modliteb vhodně kombinovat, využít obdarování zkušenosti jiných, modlit se s církví, která tisíciletí kráčí k Bohu, ale zároveň pěstovat svůj osobní vztah s Bohem vlastními slovy.²⁹

Bod 07, Ráno a večer (Druhý díl)

Kapitola je rozdělena do pěti částí. Autor se vrací ke dvěma nezodpovězeným otázkám, zda ráno a večer modlitby měnit nebo se modlit stále totéž a doporučuje individuální a svobodné rozhodnutí toho, kterého člověka v konkrétní dobu. Píše ale, že pokud chceme dělat pokroky, je dobré kopírovat církev, opakovat denně, týdně, jednou

---

²⁸ TILMANN, Klemens. *Duchovní rozhovor*, s. 18-22.

²⁹ Tamtéž, s. 23-28.

v roce a k tomu se denně modlit svými vlastními slovy a končit ustálenou modlitbou, např. Otčenášem. Autor zde dává za příklad různé možnosti kombinací.

K tvorbě volné části modliteb, doporučuje začínat poděkováním či lépe klaněním, s výrazem nejhlubší pokory a zároveň nejhlubší lásky a také radosti nad jeho svatostí a láskou, která přejde do oddanosti. Autor doporučuje, spojit se s Kristem a odevzdat se Bohu každé ráno, vejít do jeho služby. Tím každá drobná pozemská činnost představuje službu Bohu a oslavu Boha. A pak přejít do prosby s vědomím, že nemůžeme Bohu sloužit bez jeho pomoci a na úplný závěr se doporučit boží Matce a svatým.

V podobném duchu autor zpracovává řád večerní modlitby, kdy doporučuje myslet na všechny lidi kolem sebe i na svět, ve kterém žijeme a večerní modlitbu ukončit chválou Boha, pozdravem svatým, nebo žalmem.³⁰

Bod 08, *Dialog na téma: Nemohu se již modlit*

Rozhovor mladíka s knězem na téma vyprahlosti a nechuti k modlitbě. Autor radí, nepřestat se modlit a ukázat tím Bohu svou lásku.³¹

Bod 09, *Jaký má mít křesťan postoj ke světu*

Zde se autor ve čtyřech částech zabývá otázkou, jak vnímat svět v kontrastu s vnímáním Boha. „*Vidět, žasnout a milovat*“ na tom stojí vnímání světa křesťanem, protože i Bůh miluje stvořený svět a všechno v něm, dále má světa užívat, protože jde o přijímání darů ze Stvořitelových rukou a svět spravovat, protože věci a lidé, jsou pro nás úkoly, které nám Bůh posílá. Autor nám říká, že při styku s okolním světem, ožívujeme svůj vztah k Bohu. Pokud je naše činění správné, jsme na všechny strany blahosklonní a blahovolní a jsme správnými pány a správci. Autor také řeší otázku, jaký má být křesťanův poměr ke kultuře a technice a zmiňuje se o světě Satanově. V závěru kapitoly se zabývá světem jako úkolem, daným od Boha, a kdo to takto dokáže vnímat, svět se pro něj stává místem a prostředkem k posvěcení.³²

Bod 10, *Sebeposvěcování?*

Autor slovy Písma připomíná, že člověk je povolán k tomu, aby se úplně odevzdal Bohu, což značí milovat ho, nehřešit, odstraňovat nedokonalosti, oslavovat Boha

---

³⁰ TILMANN, Klemens. *Duchovní rozhovor*, s. 29-24.

³¹ Tamtéž, s. 35-40.

³² Tamtéž, s. 41-49.

a snažit se být dokonalý, tedy sebeposvěcovat se. Ale zdůrazňuje, že naše snažení je jen odpověď na jeho posvěcující milost. On první se nám zjevuje a nás volá, naše posvěcení je dílem Božím. Autor zde rozvíjí myšlenku, že člověk svůj zrak upírá na Boha a odtud bere sílu, aby ho dále upíral na svoje bližní, pak tedy Bohu a svým bližním chce nezištně sloužit, a to vede k tomu, že vlastní já ustupuje do pozadí, autor tuto myšlenku demonstruje na vyprávění o milosrdném Samaritánu a poukazuje především na Ježíšovo jednání, na jeho závazek lásky k hříšným lidem, který je bezpodmínečný.³³

Bod 11, *Pravé a pochybné oběti*

Autor vysvětluje Ježíšova slova o zřeknutí se všeho, co člověk má, aby mohl být jeho učedníkem. Ozřejmuje oběť a její vnímání ve třinácti podkapitolách: *Tři omyly, Různé druhy mravních obětí, Povídka o třech tlumocích, Dotaz, Není třeba odříkat se všeho, Oběti přenechejme Prozřetelnosti, Převzít to, co se musí vykonat, Nemluvit mnoho o obětech, Co by se nemělo nazývat mravní obětí, Zpropadený vánoční balíček, Důležitý základní zákon, Míra oběti, Síla a požehnání mravních obětí.*

Z autorova vyprávění vyplývá, že Bůh chce, abychom jej milovali a byli šťastní z jeho lásky a vyvarovali se strachu, který nemá v lásce místo.³⁴

Bod 12, *Sebevýchova je základem duchovního života*

Tilmann radí ve třech částech kapitoly nazvaných: „*Osvědčené cvičení, Nežít křečovitě a Sebevýchova a duchovní život*“, jak se cvičit ve ctnostech, jak začínat, jak vybírat, jak plnit předsevzetí, která pomáhá si zapisovat a sledovat, jak se postupně plní a přichází radost z pokroků. Říká, že nejde jen o boj proti vlastním chybám, ale o celkový pohled na život, žít zdravě, přirozeně a život bohatě rozvíjet, vypěstovat si vkus a životní styl.

Tilmann doprovází každého čtenáře druhem sebevýchovy, který je hlubší než přirozený základ, a to vlastním duchovním životem, ve kterém je sebekontrola zaměřena na život s Bohem. Doporučuje často přes den myslet na Boha, vůči všem lidem být dobrý a přátelský a myslet v sobě, že vše, co dělám, dělám pro Boha a tím

---

³³ TILMANN, Klemens. *Duchovní rozhovor*, s. 50-53.

³⁴ Tamtéž, s. 54-77.

budu žít v boží přítomnosti. Jen tímto způsobem se sebevýchova může změnit, jak Tilmann říká, „v úsilí o sám svatý život“.³⁵

Bod 13, *Zklamávám tak často*

Jde o dialog Elišky a kněze na výše uvedené téma. Tilmann rozmluvu vyústil do tvrzení, že Bůh má Elišku rád a stejně nás ostatní, cení si naší snahy, upřímnosti, poctivosti, námahy, toho, že dokážeme plně pochopit svou ubohost a slabost. Tyto zkušenosti nás učí pokoře a pochopení závislosti na Bohu. A od toho plyne naprostá důvěra v Boha.³⁶

Bod 14, *Umrtvování*

Autor ve dvou blocích s názvy „*Co se má vlastně umrtvovat a Co k tomu říká sv. Pavel?*“ vysvětluje pojem sebepřemáhání svých špatných pudů a deklaruje, co to vlastně špatný pud je. Hovoří také o překračování mezí, a o dobrých pudech zaměřených ke špatnému cíli. Vyzdvihuje na příkladu s přejídáním, že nestačí nepřejídat se, ale je nutné postit se. Sám si myslí, že každému prospěje, když se bude cvičit v umrtvování, a tak se naučí ovládat sám sebe. Umrtvování chápe jako odumírání každému hříchu a každé zvrácenosti. S Kristem pak vstáváme z mrtvých k novému životu.³⁷

Bod 15, *O pravou lidskou tvář*

Autor v osmi blocích s názvy: *Jak vypadá?, Jak jen to mohlo přijít tak daleko?. Kdybych jen dovedl vstávat!, Rozmluva po tanci, Jaké nám z toho plyne poučení, Proč pomocník mezi mládeží, Dvě otázky, Důsledky pro život*, vypráví v prvních čtyř jednotlivé příběhy ze života a postoje křesťanů v nich nechává dojít k poučení což shrnuje v pátém bloku *Jaké nám z toho plyne poučení*, kde hovoří o přirozeném řádu, dobrých pohnutkách a svobodném rozhodování. V bloku *Proč pomocník mezi mládeží* demonstruje rozdíl v jednání dvou kaplanů, kteří se snaží najít pomocníka, což rozvíjí do hloubky v blocích „*Dvě otázky, Důsledky pro život*“.³⁸

Bod 16, *Vznešený obraz Boha*

---

³⁵ TILMANN, Klemens. *Duchovní rozhovor*, s. 78-80.

³⁶ Tamtéž, s. 80-84.

³⁷ Tamtéž, s. 85-89.

³⁸ Tamtéž, s. 90-104.

Tilmann ve dvou blocích s názvem Každý náboženský život je odpovědí a Růst v poznání Boha hovoří o naší základní náboženské úloze, dopracovat se vznešeného obrazu Boha a obraz nosit v sobě živý, vytvořit si zároveň živý obraz Krista, který je odleskem Otce a naším milovaným Pánem, kterému se připodobňujeme. Jde o niterné toužení po Bohu a o životní zkušenosti, ve kterých můžeme růst proniknutí božím zjevením.³⁹

Bod 17, Žij s biblí

Autor nám v první části s názvem *Bible* popisuje bibli jako poklad církve, kterého by si měl každý křesťan vážit a Písmo milovat, protože každý křesťan by měl žít ze slov bible. Připomíná slova sv. Augustýna, který říká: „*Vycházející slunce má tu knihu najít na tvých kolenou*“ nebo „*Když se modlíš, mluvíš k Bohu, když čteš Písmo, mluví k Tobě Bůh*“.

V druhé části s názvem *Úkol* shrnuje, prožívání bible po částech a život z ní, to znamená přisvojení duchovní a to 72 zcela rozdílných spisů z různých kulturních světů. Proto ve třetí části s názvem, *Co číst?* doporučuje konkrétní postup, s čím u bible začít, jak se čtením dále postupovat v *Nové Úmluvě* a ve *Staré Úmluvě*. Autor se dále věnuje otázkám v dalších blocích, čtvrtém a pátém, *Kdy číst a Jak číst?* Zabývá se i metodou čtení a uvádí několik dobrých rad, které jak píše, mnohým posloužily. V šesté části s názvem *To nejdůležitější* nabádá k hledání Boha v Písmu, k vědomí, že Bůh je při čtení s Tebou. Doporučuje zahájit i zakončit čtení modlitbou. V závěrečné modlitbě nabádá k poděkování za všechno dobré, co jsme při čtení Písma přijali.

V poslední části s názvem *Vydržet* shrnuje praxi, lehké je začít, ale těžké vydržet. Za příklad k vytrvání dává známé Jeronýmovo: „Kdo nezná Písmo, nezná Krista“.⁴⁰

Bod 18, Rozjímavá modlitba

V Úvodu a v částech: „*K čemu je rozjímavá modlitba?, Co je potřeba k rozjímání?, Jak si počínat při rozjímání, Jaké nám z toho plyne poučení pro rozjímání?*“, nám autor vysvětluje důležitost tohoto aktu a jak se co děje v našem nitru, k čemuž je důležité ticho a látka k rozjímání. Na mistrech modlitby, kteří vzývali heslo: „*vacara Deo*“ (být volný pro Boha), ukazuje bohatství rozjímání v tichu jako klenot. Ticho není prázdnota, ale plnost, přiblížení se k Bohu, nalézání sama sebe, řádu, lásky, příležitosti

³⁹ TILMANN, Klemens. *Duchovní rozhovor*, s. 105-107.

⁴⁰ Tamtéž, s. 108-114.

přibližovat se k Bohu. Jak si počínat při rozjímání, dává příklad řeholního bratra, který rozjímal o Kristu na kříži, o jeho rukou, nohou, hlavě a srdci až mluvil hluboce dojat přímo s Ježíšem, děkoval mu, chválil ho, nabídl mu své srdce. To vede k horlivější službě v budoucnu, protože rozjímání otevírá srdce i přístup do bohatého životního prostoru, který se s každým následným rozjímáním rozpíná a rozšiřuje a látky k rozjímání zdá se pak do nedohledna. A protože právě tady získáváme něco pro svůj vnitřní život, nutně zapojujeme rozum při přemýšlení a hloubání, city, mysl, srdce a vůli, posilujeme obrazotvornost. Tímto způsobem vidí autor působení rozjímání a hlouběji ho ukazuje na příkladech, rozjímání o Kristových ranách, rozjímání o Ježíšově křtu v Jordáně, načež navazuje částí: „*Jaké poučení nám plyne z druhého příkladu rozjímání*“.⁴¹

Bod 19, *Co se můžeme modlit po svátostném spojení?*

Autor v této části knihy popisuje obřad, formu, způsob a praktiky, jak se svými slovy modlit svou vlastní osobní modlitbu tak, aby došlo ke spojení s Kristem. Zde popisuje různé cesty k cíli tak, aby došlo k zcela osobnímu, srdečnému a bezprostřednímu setkání s Kristem, aby setkání prostoupilo celou osobu, vniklo do smýšlení, mluvy i vůle. Autor říká, že je nutné „*cítit, že jsi přijal Nejsvětější svátost s myslí živou a bdělou, pak je tvé svátostné spojení opravdu užitečné*“.

V poslední části tohoto bloku se autor věnuje přípravě a praktikám rozjímání nad činy Ježíše Krista. Každý blok končí zvoláním: např. „*Kriste, mistře modlitby, smiluj se nade mnou!*“⁴²

Bod 20, *Jak si počínat při svaté zpovědi?*

Toto téma Tilmann řeší v pěti částech této kapitoly s názvy: „*Co je pokání?, Zpytování svědomí, Svoboda a přísnost ve vyznání, Rytmus, Konání dobra v oblasti protilehlé chybě*“.

V první části kapitoly dává příklad zpovědi mladé osmnáctileté dívky a na jejím vyznání, dává nahlédnout do hlubin myšlení mladých lidí. Konfrontuje názvy *svatá zpověď*, kterou pociťuje spíše jako vyznání hříchů, se *svátostí pokání*, kterou vnímá jako návrat k živému Bohu. Podle Tilmanna jde především o dokonalé obrácení a oddání se Bohu.

---

⁴¹ TILMANN, Klemens. *Duchovní rozhovor*, s. 115-128.

⁴² Tamtéž, s. 129-133.

Autor dále hovoří o zpytování svědomí, vzbuzení lítosti, o vyznání hříchů, o veliké milosti božího odpuštění, o předsevzetí a pokání. Zdůrazňuje, že obrácení znamená přimknutí se k Bohu a „*započetí nového života s veškerou vážností, radostí i láskou*“.⁴³

Bod 21., *Živá podoba lásky k Bohu*

Tilmann uceleně mapuje možnosti a praxi, podoby lásky, uvědomění lásky v každodennosti. Dochází k závěru, že Boha milujeme jako lidé, kteří mají od něj tvůrčí schopnosti. Pracujeme, tvoříme hodnoty, milujeme bližní, ale vždy bychom ho měli mít jako první i poslední cíl, ať už se zabýváme čímkoliv. Žijeme uvědomělý život s Bohem, jsme na cestě k němu. V tom Tilmann vidí základ křesťanské existence.⁴⁴

Bod 22, *Zpovědní zrcadlo pro vztah k Bohu*

Tilmann klade otázky víry a modlitby a posléze sám uvádí konkrétní otázky, (např. Můj poměr k Bohu v plnění povinností, moje pozornost, moje poslušnost, moje oddanost, mé zaměření na Boha, moje pohotovost vůči Bohu, jak hluboce toužím poznat Boha, jak mluvím v modlitbě s Bohem, důvěřuji Bohu pokorně a další), které mají dopomoci k pokroku v sebepoznání. Zodpovězením otázek si čtenář sám uvědomí, jaký je jeho styk s Bohem a vztah k Bohu. V uvedených otázkách v této části publikace autor ukazuje konkrétnímu čtenáři, další cestu a kolik jí má kdo před sebou, kolik ještě musí vnitřně růst.⁴⁵

Bod 23, *Několik rad k docílení pokroku v lásce k Bohu*

V poslední kapitole knihy dává autor jedenáct konkrétních rad, které zasazuje do rámce „*životního prostoru víry a církve, Bible a kázání, liturgie a svátostného spojení, svátosti pokání, duchovní obnovy a exercicií, osvědčení v rodině a v povolání, v apoštolátě, ve farním společenství, s cílem pro růst v lásce k Bohu*“.⁴⁶

2.2. Jak dnes mluvit v rodině o Bohu

Úvod k publikaci psal v době vydání Aleš Opatrný, který v něm říká, že tato práce profesora Klemense Tilmanna byla u nás přeložena a vydána jako skripta katechetického kurzu. Tento kurz byl původně pořádán v letech 1968/1969. Zmiňuje se,

---

⁴³ TILMANN, Klemens. *Duchovní rozhovor*, s. 134-140.

⁴⁴ Tamtéž, s. 141-143.

⁴⁵ Tamtéž, s. 144-147.

⁴⁶ Tamtéž, s. 148-149.

že od té doby kolovala v opisech a byla mnoha lidem k užítku. Sám ji hodnotí jako text, kterému roky na svěžesti příliš neubraly, a z toho důvodu ho dává k dispozici jako studijní text. Doporučuje ho zejména k diskuzi pro kroužky a společenství rodin, ale i jednotlivým rodinám či jednotlivcům.⁴⁷

Tilmann knihu rozdělil do čtyř částí.

První část: CELKOVÁ SITUACE A ZÁKLADNÍ VĚCI

V této části knihy autor řeší dobu, čas, okolnosti, ve kterých konkrétní křesťan žije, protože to vše se mění, nic není stejné jako dříve. Doslova říká: „*O Bohu se už nedá mluvit po vzoru našich babiček*“. Doporučuje křesťanům citlivě vnímat dobu své existence, a započít s mluvením o Bohu už v lůně rodiny, při čemž považuje za podstatné nejen hovořit od malička s dětmi o Bohu, ale také nechat plynout slova víry mezi manžely, a to i při řešení jinak praktických otázek.

Společná víra manželům dopomáhá k řešení životních problémů, konfliktů v každodenním životě, ale především vrůstají jeden do druhého a toto laskavé Bohem prodchnuté prostředí a činy pak předávají příkladem svým dětem a dokáží jim zodpovědět společně všechny ožehavé otázky.

Autor ale předesílá, že člověk se nikdy nesmí spokojit s tím, čeho už dosáhl, musí se sám dále ptát a sám hledat, ale samozřejmě také ve společenství církve konfrontovat svůj život z víry, protože to jednotlivce i skupinu obohatí a děti mohou čerpat vše, co potřebují jako ze studny.⁴⁸

Druhá část: NOVÝ ZPŮSOB MLUVENÍ O BOHU

V první kapitole *Jinak se na Boha tázat* řeší správnou formulaci otázek dítětem, které je obvykle v životní praxi třeba korigovat rodičem. Na dobře formulovanou otázku se snadněji hledá správná odpověď, a ta pak vede k osobnímu vztahu k Bohu.

V druhé kapitole s názvem *My sami se musíme znovu učit*, autor nastiňuje problematiku učení se přemýšlet o Bohu novým, hlubším způsobem.

Třetí kapitola s názvem *Jak se projevuje Bůh v mém životě*, hledá, jak prozařuje Bůh naši přítomnost v jím stvořeném světě a čtvrtá kapitola s názvem *Kde se Bůh projevuje v mém životě*, se pokouší dát řadu odpovědí ohledně vědomí odpovědnosti, hloubky mé

---

⁴⁷ TILMANN, Klemens. *Jak dnes mluvit v rodině o Bohu*. 3. vydání. Praha: Pastorační středisko při AP. 1993, Úvod.

⁴⁸ Tamtéž, s. 3-7.

touhy, otázce po smyslu života, o projevech v mé trpělivosti a v mé lásce. Především však v plném uvědomění si, že v mém bytí se projevuje Bůh, který dává dary. Manželku, děti atp. Autor nahlíží lidské nitro, pokud vnímáme dary boží, vnímáme i dárce.

Pátá kapitola *Je možno Boha vnímat?*, ukazuje, že především na základě vlastní zkušenosti docházíme k vnímání projevů Boží existence. Autor tyto projevy přirovnává k velkému hudebníkovi, který probleskne v tónech svého díla nebo velkému malíři v barvách svých obrazů, shrnuto, v díle je vidět rukopis autora a potažmo autor sám.

Krásným příkladem je přirovnání lásky v obličeji, která není hmatatelná, ale přesto má jasné projevy, které dokážeme vnímat. Téma autor uzavírá, v šesté kapitole s názvem *Není to tak jednoduché jako třeba chléb s máslem*, jejíž název přesně vystihuje obsah.

V sedmé kapitole s názvem *Jak vnímáme Boha?*, autor předesílá, že nejde jen o poznání zprostředkované rozumem, ale také o potřebu člověka Boha hledat, tázat se po něm, zprostředkovávat citové prožitky, které napomáhají postupně k hlubšímu poznání. Podstatu autor vidí ve způsobech setkání a vidění podstaty věcí, v jakých oblastech života se Bůh projevuje, např. jako původ a zdroj mého bytí, jako moc, která mi ukládá odpovědnost, jako naplnění mých nejhlubších tužeb, jako nejhlubší smysl mého života.

Zde hovoří o smyslu se učit a pracovat, milovat a starat se o druhé, usilovat o dobro a sami být dobrými, ale za tím vším vidí autor Boha, jako opravdový a nejvyšší hlavní smysl. Bůh se v očích autora projevuje jako vnitřní síla, jako velký Dárce, ale především jako ten, který miluje každého člověka, který v něm může spočinout.

Od těchto faktů se odvíjí i název osmé kapitoly: *Živé poznání – předpoklad pro naše mluvení o Bohu*, kde autor vyzdvihuje naše vlastní prožitky, ve kterých se musíme disponovat a otevírat. Tam vidí vrchol prožitku a smyslu mluvení o Bohu, protože jen ten, kdo má vědění z vlastního prožitku a sám prožil to, co říká, může mluvit jako ten, kdo o Bohu opravdu něco ví.

Otázku zla, hladu, bídy, nemocí, neštěstí řeší autor v deváté kapitole s názvem *Už dávno se hlásí slůvko „ALE“*, na kterou navazuje kapitola desátá s názvem *Bůh – temnota i světlo* s otázkou: *„Jak máme vědět jaký Bůh doopravdy je?“*

Odpovědí na otázku je kapitola jedenáctá s názvem *Kde se nám Bůh otevírá*. Zde autor hovoří o Kristu, který v živém činu uskutečňuje angažovanost lásky, obět

a zmaření sebe až do krajnosti. V Kristu, který plní vůli otce a který říká sám: „Nikdo nepřichází k Otci než skrze mne,“ on je branou do světla Božího království.

Zásadní kapitolou je kapitola dvanáctá s názvem *Zkušenost a víra*. Zde autor ukazuje na příkladu zjevení v Kristu, zcela nové zkušenosti, tzv. zkušenosti víry. Z nich přichází láska a život, pro něho se stává člověk dobrým, odpovídá na jeho lásku, autor vidí jako rozhodující naši vůli se k Bohu připojit a jako on vnášet do světa dobro, sami se stát světlem. Dalším přáním autora je neomezovat se jen na vlastní zkušenosti víry, ale sdílet je s našimi spolu křesťany a obohacovat se recipročně jejich zkušenostmi.

Ve třinácté kapitole s názvem *Velké tajemství*, autor zmiňuje protiklady, které jsou v Bohu tajuplně sjednocené, a navazuje do hloubky problému čtrnáctou kapitolou s názvem *Protiklady v Bohu*, kde se podrobněji zabývá protiklady mužem a ženou, mladým a starým, nejbližším a nejvzdálenějším, vševládnoucím i všechno trpícím, trpícím a blaženým Bohem, nekonečným i blízkým přítelem.

Autor tyto protiklady využívá k odhalení nezměrnosti Boha a jeho nepochopitelného tajemství.⁴⁹

Třetí část: ROZHOVOR S DĚTMI

První kapitola s názvem *Ted' přijdou na řadu děti*, začíná radou autora, udělat přestávku ve čtení a zamyslet se nad vším, co jsme přečetli dosud, aby to v nás mělo čas doznít. Autor je při čtení svého textu průvodcem každému čtenáři, napřímo ho oslovuje, vhodně motivuje, uvádí do citového rozpoložení a snaží se o překlenutí propasti mezi čtenářem a tvůrcem, tuto propast překlenuje vcit'ováním do duše člověka. Logicky navazuje témata a spřádá silnou nit, která šije pravidelným, úhledným a přehledným stehem. Včas upozorní, když je jedna část oděvu došita.

Druhá kapitola nese název *Zkušenost naprostého bezpečí* a obsahuje Tilmannův pohled do lůna mateřského. Přirovnává ho k bezpečné skrytosti v pocitu uspokojení, péče, ochrany. Naše bytí je tím hluboce proniknuto, každý člověk tento pocit zakusil. Autor míní, že právě v tomto zážitku se v člověku uplatňoval Bůh, který vše v sobě skryje a naplní.

Třetí kapitola s názvem *Účinnost rodičů je odrazem jednání Božího*, řeší právě tuto problematiku, Prostřednictvím milujících rodičů Bůh prokazuje dítěti svou lásku. I dítě zakouší pomoc rodičů jako dobrovolný dar, aniž by si ji nějak „zasloužilo“. Rodiče ho

---

⁴⁹ TILMANN, Klemens. *Jak dnes mluvit v rodině o Bohu*, s. 7-18.

bezvýhradně přijali takové, jaké je, milují je, je u nich v bezpečí. Toto je podle autora obraz lidského vztahu k Bohu. Dítě vidí zkušenost, že je celým svým bytím odkázáno na rodiče a rodiče si uvědomují při své péči zkušenost, že jsou svým bytím odkázáni na pomoc boží, na něm závislí. Očekáváme též přijetí a záchranu, lásku a porozumění.

Ve čtvrté kapitole s názvem *První slova o Bohu*, dává autor příklady prvních matčinych slov v různých přirozených situacích, kdy s dítětem hovoří o Bohu. Čistým příkladem je matčino obejmutí syna a vysvětlení, že je šťastná, že Bůh dal lidem lásku, něžnosti, obejmutí a dítě chápe, že je ještě vyšší autorita nad rodiči, že tato autorita Bůh je dárce, on nás spojuje, dává dítěti pečující rodiče.

Pátá kapitola s názvem *První představa o Bohu* popisuje první dětská setkání s Bohem, jak o něm mluví rodiče, jak ho chválí, jak mu děkují za dary. Dítě chápe, že Bůh stojí za dobrem a je všude přítomen, když s ním rodiče před dítětem rozmlouvají. Dítě pochopí, jak je Bůh silný a že rád dává dary, pro nás potřebné a dobré, za které rodiče často děkují. Správná a hluboká představa o Bohu prostoupí a ovlivní celý život člověka.

V šesté kapitole s názvem *Nesprávné začátky* autor varuje před jinými postupy. Vyzdvihuje otcovskou roli Boha Otce, to je to prvotní.

V sedmé kapitole s názvem „*Milý Bůh*“ autor připomíná, že Bůh bývá rodiči obdařován různými přívlastky a je třeba slova vážit. „Velký, dobrý“ Bůh je ustálené a všeřikající, dává dobrý základ pro pochopení boží všemohoucnosti. „Milý Bůh“ je vhodné ve smyslu, Bůh je láska a je mě drahý a milý.

V osmé kapitole s názvem *Mluvit s Bohem* autor vystihuje podstatné sousloví, „*k řeči o Bohu patří vždycky řeč s Bohem.*“ (str. 23)

Tilmann říká, že první modlitbou dítěte by mělo být poděkování za něco podle příkladu rodičů. Např. díky za drobnost jako dobré zralé třešně, pěkná hra, šplíchání v jezeře, prostě za cokoli dobré, co dítě obklopuje. Dítě si začne s Bohem vyprávět a bude mít pocit bezpečí a vědomí, že Boha zajímá, čím dítě žije.

V deváté kapitole s názvem *Opatrně při prosebné modlitbě*, autor varuje před nereálnými prosbami dětí, které vznikají v jejich fantazii, a nabádá rodiče, že prosby dětí mají být v souladu se skutečností daného světa a se způsobem, s jakým Bůh ve světě působí.

Ačkoli je základní formou dětské i lidské modlitby prosba, mnohé věci Bůh nesplní. Dítěti musíme vysvětlit, že Bůh ví všechno nejlépe a jeho záměry jsou nadřazeny našim

prosbám. Už svatý Augustýn řekl, že Bůh nám dá buď to, oč prosíme nebo něco, co je nám prospěšnější. (str. 24). Učíme dítě chápat Boží prozřetelnost a Boží záměry.

Desátá kapitola s názvem *Ráno krátce, večer déle*, se vztahuje k dětské modlitbě.

Jedenáctá kapitola s názvem *A při stole?*, vyzdvihuje společné nedělní jídlo jako malou slavnost, vyjádření sounáležitosti a láskyplného vztahu s Bohem i se sebou samými. Autor chápe pokrm jako účast na společenství Božího stolu a poděkování Bohu jako tečku láskyplně stráveného času.

Dvanáctá kapitola s názvem *„To byl Boží trest“* hovoří o třetím roce života dítěte, kdy přichází období vzdoru a dítě si uvědomuje vlastní osobnost. Zde autor staví příkázání: *„Nikdy nevyhrožovat Bohem!“* I když dítě vykoná něco zlého a matka ho kárá, musí cítit, že to, co udělalo je špatné, ale na vztahu matky k němu se nic nemění, miluje ho stále. Při takové zkušenosti dítě pochopí, že i Bůh odsuzuje zlo, ale nás všechny miluje i přes naše chyby. Autor podtrhává, že pro člověka Bůh je a zůstává vždy láskou.

Třináctá kapitola *Řád a láska – prostředí pro poznání Boha*, svědčí o tom, že tyto dvě skutečnosti chápe autor jako dva nepostradatelné prvky ve vývoji jedince a popisuje, jak jejich absence na děti působí v dětství i v dospělosti a nastiňuje, že jen v oblasti vyrovnaní těchto prvků, řádu a lásky, nachází dítě svou vlastní formu, jeho život je tvůrčí a má jasnou podobu.

Ve čtrnácté kapitole s názvem *Víc než všechna slova*, autor srovnává vliv slov o Bohu a skutků rodičů a vztahu rodičů k Bohu, to, co dítě prožívá v rodině, působí mnohem hlouběji, než co slyší. Na tuto kapitolu bezprostředně navazuje kapitola patnáctá s názvem *Řetěz zvědavých „proč“*, kdy tři, čtyřleté dítě, se neustále snaží přijít věcem na kloub, odvěká lidská touha pochopit smysl věcí a toho, co zakouší.

Tilman dávat odpověď na formu odpovědí a směr k poslednímu cíli, aby dítě chápalo, že na konci odpovědí za vším stojí Bůh, a to je dobré. Nelze ale zjednodušovat a Bohem odpovídat na vše, např. pokud se dítě zeptá, odkud jsou ptáci, nesprávná odpověď je, Bůh je udělal. Nelze přeskočit rozmnožování, stavění hnízda, vajíčka, sedění na vejcích, líhnutí, prostě realitu. U dítěte by došlo ke krizi, až by zjistilo, že Bůh ptáky bezprostředně neudělal.

Nesprávné by bylo uvádět jen přírodní procesy. Je nutné skloubit vše ve správném smyslu. Správnost formulace otázek i odpovědí řeší autor i v následných kapitolách s názvem *Jak mluvit o stvoření, Učinil Bůh auto?, Bůh a technika, Když otočíš*

vypínačem..., *Je Bůh všemohoucí?* Blok ukončuje vysvětlením, že Bůh může všechno, co chce, ale dělá jen to, co je v souladu s jeho plány, a to je vždy dobro.

Ve dvacáté první kapitole se Tilmann věnuje otázce *Opatrně s Adamem a Evou*, kterou bere pro děti předškolního věku jako tíživou a radí ji odsunout na pozdější dobu.

A co s vývojem světa?, řeší dvacátá druhá kapitola. Autor zde jako prioritní vidí skutečnost, že víra nesmí být v rozporu s přírodovědeckými poznatky.

V kapitole s názvem *Velký dobrý konec* autor předesílá, že nadmíru důležité je, kam to všechno, celý svět, spěje. Dítě se setkává i s negativními událostmi, postojí, se smrtí, s neštěstím a ptá se po smyslu. Když je Bůh velký dobrý otec, proč toto všechno dopouští? „*Aby dítě pochopilo smysl celého bytí, musí slyšet o velkém konci*“, říká Tilmann.

Dospělí opakují: „*Přijď království Tvé*“, i dítě má mít podíl na velkém očekávání příchodu Boha a jeho království. Pak je smysl života jasný, daný a v pořádku. V další kapitole Tilmann řeší obdobné téma, jak dítě vnímá slova „*Přijít do nebe*“, pro dospělého je podstata stejná, příchod jednotlivce k Bohu, pro dítě je zavádějící, nebe si představuje jako fantastickou pohádkovou představu a pohled může být zúžený. Autor doporučuje větu: „*Na konci přijde Bůh a přijme k sobě celý svět a učiní jej nádherným a novým*“.

V kapitole *Bůh a utrpení* je řešena otázka dobra a zla, existence živého dobrého Boha a existence utrpení a zla. Vyplývá nutnost víry, že Bůh vše obrátí k dobrému, na konci dějin bude stát „nebeský Jeruzalém“, dokonalé Boží království, ale nezapomíná se zmínit ani o spolutrpícím Bohu a tajuplném Bohu, jehož plány nám nejsou známy.

Další kapitoly s názvy: *Svět jako odpověď*, *Týká se to nás*, *Ve vlastní krizi* jsou navazující a hovoří o ohraničenosti světa, konci a smrti, nenaplněnosti, o vývoji, kdy nic není konečné, ale možnosti jsou ohraničené, o naší připoutanosti k tomuto ohraničenému světu, z čehož vyplývá osobní odpovědnost sama za sebe, ale i za druhé. Nutnost mít dostatek lásky, abychom podle svých možností pomáhali ostatním, nejen dětem ale i trpícím všech věkových kategorií. Nenechat se ve výchově dětí ani bližních ovlivnit vlastní krizí, která během života přichází a radí proti ní bojovat tím, že se ke světlu promodlíme a vyprosíme si pomoc od společenství církve.

Následná kapitolka s názvem *Jak mluvit o Ježíši* rodičům dětí radí postup, jak dítě seznamovat s velkým Bohem a teprve následně s Ježíšem a jeho příběhem, nejlépe pomocí biblického obrazu, na kterém Ježíše vidí a nad dětskou postýlku pověsit obraz Ježíše, jak žehná dětem, aby povzbudil dětskou lásku ke Spasiteli.

Autor v následné kapitole s názvem *A Duch svatý?*, vysvětluje, proč zatím dítě nemá obrazem svaté Trojice, ale jak vysvětlit existenci Ducha svatého a proč ho umístit do středu hrudi, do lidského, dětského nejhlubšího nitra a v kapitole *Jak můžeme o Bohu vyprávět* shrnuje, že dítě od raného dětství poznává Boha vysvětlením jeho prožitků, kdy tak s láskou činí jeho rodiče nebo čtením dětských biblických příběhů, jde o hlásání víry prostřednictvím událostí, které působí na dítě přirozeně, ale je dle autora nutné mít vždy na mysli, co nám Bůh chce říci a dítěti vysvětlovat smysl slov. Tlumení nejistoty rodičů popisuje autor v krátké kapitole s názvem *Pryč s úzkostlivostí*. To rozvádí příkladem v následné kapitole s názvem *Jak používat biblických dětských knih*, na což navazuje kapitolou *Jiné události*, v níž rozvíjí příklad pro dítě ve formě života svatých nebo jiných starších zkušenějších křesťanů. Shrnutí této části autor provádí ve dvou posledních kapitolách s názvem *Ne mnoho, ale opravdově*, a *Rozšiřování obzoru víry*.⁵⁰

Čtvrtá část: ROZHOVOR V DOBĚ DOSPÍVÁNÍ

Tilmann tuto část pojal v šesti kapitolách. První s názvem: „*Dítě chodí do školy*“ zasvěcuje rodiče do postupů, jak s dětmi, které jsou ve škole informováni o Bohu, hovořit, jak zjistit, jaké nové poznatky ze školy má, jak hodnotit, jak je dítě přijímá, případně dítě včas usměrnit nebo problematiku lépe vyložit. Mínil, že osobní blízkost členů rodiny je pro dítě citově bližší než školní katecheze, ale obojí je nutné propojit. Úkolem rodičů je dle Tilmanna školní dítě ve víře provázet a upevňovat ji a zároveň mu dávat lásku a příklad víry, aby se víra dětí přiměřeně věku rozvíjela a mělo vždy oporu v životních konfliktech či krizích.

Druhá kapitola s názvem: „*V krizích dospívání*“ autor hovoří o případech, kdy jsou děti na pochybách či víra ztroskotává úplně a mají touhu po svobodě jinak vnímané, mívají pocit manipulace, konfrontují se s myšlenkami a názory ateistického světa.

Myšlenku rozvíjí ve třetí kapitole s názvem: „*Důvody ztroskotání*“, kdy vidí jeden z důvodů ve vymanění se z dětství a touhou být rychle dospělí, vymanit se tedy ze starých zvyklostí, tedy i z víry, kterou mohou cítit jako překonanou, stejně jako svou dosavadní představu o Bohu. Tilmann říká, že i tyto dosavadní představy byly dětské a dospívající si musí hledat důvod k hledání pravého Boha, rodiče je mohou podpořit

---

⁵⁰ TILMANN, Klemens. *Jak dnes mluvit v rodině o Bohu*, s. 18-45.

právě slovy, ano v takového Boha, jak sis ho doteď představoval, nevěřím ani já, v dospělosti je právě nyní třeba hledat a promýšlet.

Dalším důvodem mohou být preference přírodovědeckého bádání, tady je třeba dospívajícím vysvětlovat, kdy a kde se takové metody užívají a že nejsou vhodné pro všechny obory. Mladí se též těžce „staví na roveň s tak komplikovanou institucí jako je církev“, nechtějí být obtíženi jejími nedostatky a chybami v minulosti. Důvodem pro odmítání víry, může být i sexualita.

Odpovědi dospělých vyústil Tilmann do čtvrté kapitoly s názvem: „*Odpověď, která dává správnou svobodu*“. Tu vidí v jednoznačném postoji rodičů, že dospívající nebude katolíkem jen proto, že v to věří rodiče, ale protože sám svobodně zhodnotí svoje životní priority, kde je jeho střed života, převezme odpovědnost sám za sebe. Takovýto postoj Tilmann hodnotí jako jediný správný k vypořádání protestního postoje vlastní individualitou.

Řešení této problematiky pokračuje pátou kapitolou s názvem: „*Společné rozhovory*“, kdy rodiče výměnou názorů v otázkách víry dospívající vhodně motivují, jsou otevření, nikdy však nečiní nátlak a nepřerušují kontakt. Podle Tilmanna by měli vyjádřit pochopení, že dozrívá dětská poslušnost a přebírá se zodpovědnost za vlastní život. K tomu dává Tilmann několik zcela konkrétních pokynů, které se dají shrnout do slov: naslouchat, porozumět, zmírnit napětí, shodnout se na správném, i kdyby to bylo jen dílčí, označit nesprávné, diskuze – dialog, zdůvodňovat pochybnosti., předejít uzavření dospívajícího, vyzdvihnout pozitivní hodnoty života.

Tilmannova rada k výsledku: neplodně nediskutovat, být klidně věcný, stále být v postoji lásky. Cílem je v dialogu objevit skutečný smysl života, co se od nás žádá a jaké jsou na nás kladeny požadavky, teprve nakonec od koho.

Tilmann uzavírá, že mnoha mladým lidem pomáhá modlitba. Mnozí ale jdou léta pouští, než dospějí k oáze plné vody, je to cesta, na jejímž konci jsou zralejší, odvážnější.

Závěrečná, šestá kapitola publikace s názvem: „*Bůh jako úloha*“ předesílá, že Bůh není naším vlastnictvím a autor vyslovuje přání: Kéž Bůh vlastní nás a nás zachovává“.

Uzavírá, že život s Bohem je neustálý dialog, v jeho nabídkách a v našich činech, kdy mu odpovídáme na cestě, na které jsme společně s druhými, ve společenství Církve.

Závěrečný odstavec cituji:

„Jak je dobře, že on se zmocňuje nás a udržuje nás a že my víme o jeho věrnosti, která nás přes naši neschopnost a přes všechny zmatky dovede k cíli, který on nám přislíbil a jímž je On sám.“⁵¹

2.3. Příběh jednoho chlapce

Klemens Tilmann na příběhu dospívajícího německého chlapce, Petra Trenera, kterému říkali Per, z přístavní čtvrti v Hamburku, ukazuje ve 14 kapitolách vývoj a formování povahových rysů chlapce, vztahů mladíka k přátelství a lidem, k dobru a zlu, k okolnímu světu, hledání svého životního cíle a budování a formování postojů. Autor demonstruje na přátelství Pera s Fonterasem, jak probíhá výchova ve víře příkladem.

Autor příběh zasazuje do roku 1932, začíná v Hamburku, kde Per utíká z domova, spouští se na laně na velký dvůr, odkud se vydá k Labi, tam skočí do vody a nalodí se jako černý pasažér do podpalubí obchodní lodi jménem Albatros, která vozí zboží mezi západoevropskými přístavy německými a španělskými. Zde dochází k rekapitulaci jeho dosavadního života, vzpomíná na matku protestantku a otce volnomyšlenkáře, který vystoupil z katolické církve, na své první přijímání, na kterém byl sám bez rodičů a na slova otce, který se o přijímání dozvěděl od jeho sestry, zbil ho, odhlásil z katolické školy a řekl, že ho umlátí k smrti, kdyby šel ještě jednou ke kněžourům.

Na lodi cítí svobodu, ale hlad ho po jednodenní plavbě donutí vystoupit z úkrytu. Kapitán lodi ho kladně přijme, když Per prokáže rozhodnost a odvalu a přinese kapitánovi jídlo, ten ho pak za odměnu přenechá Petrovi. Kapitán Pera seznámí s posádkou a dostane vlastní službu. Při své první noční hlídce pozoruje aktivitu některých námořníků a zjišťuje, že dochází ke krádeži bedny dynamitu. Najde na zemi pytlík, ve kterém je další pytlík plný pravých španělských zlatých mincí. Námořník, který kradl, se stane zajatcem a je předán policii. Pera ale ještě více zajímá jiný námořník, námořník s černočervenou knihou.

Později zjistí, že se jmenuje Fonteras, říkají mu Fonte a naváže s ním přátelství, svěřuje se mu, proč utekl z domova, rozumějí si. Per ale nikdy neviděl námořníka, který by si o polední pauze četl, a to vzbudilo jeho zvědavost. Jednou na něj zaměřil dalekohled a zdálky přečetl: *Kyrie eleison. Christe eleison.* Pochopil, že tu knihu přece zná, z dob, kdy byl ministrantem. Stejnou viděl u svého kaplana. Pochopil, že Fonte skrývá tajemství. Per a Fonte se dále sblížují. Spolu s dalšími námořníky odhalí záměry anarchistické skupiny a „nepřítele státu č. 7“, spolupracují s policií, a nakonec zachrání

---

⁵¹ TILMANN, Klemens. *Jak dnes mluvit v rodině o Bohu*, s. 46-52.

životy španělských mnichů i jejich dominikánský barokní klášter v Barceloně, v ulici Belvedere, když odhalí plán teroristů a uvědomí kapitána. Fonteras pak přináší Perovi ranní noviny, kde je článek o něm, německém čtrnáctiletém plavčíkovi, hrdinovi, který zachránil klášter a trochu se bojí o svého chráněnce, aby mu sláva nestoupla do hlavy. Ale novinová senzace na Pera žádný dojem neudělala. Fonteras se svěří Perovi, že je součástí Velkého svazku, kterému se upsal na zdar i nezdár.

Vypráví mu příběh o kapitánovi švýcarské armády Marti. Byl sportovním letcem a majitelem kvetoucího obchodu, a přesto všeho se vzdal pro službu velkému králi. Dnes leží pohřbený v zemi jižní Afriky. Fonte sám bojuje proti nouzi, utrpení, lži, nenávisti, je živým příkladem pro Pera.

Per se mění, poznává život, prohlubuje víru, stává se zdatným a pracovitým. Na radu Fonteho napíše dopis domů, aby rodina neměla starost. Na lodi je slavnostně přijat jako plavčík do mužstva a vrchní lodník mu nabízí dva roky vzdělání na námořnické škole.

Per přemýšlí, je to to pravé, co bych chtěl dělat po celý život? Přemýšlí nad všemi slovy Fonterase, které má jako šípky v srdci. Ano, chce se pro něco nadchnout, pro něco velkého, co bude celý život nosit v srdci, čím bude užitečný svým bližním. Ano, bojovat proti nouzi, utrpení, lži, nenávisti, nadchnout se pro něco svatého, a tak prosí Boha o pomoc. A pak zašeptal, můj Bože, jsem tady a jeho srdce se otevřelo.

V zahradě německého konzula v Alexandrii dostal Fonteras a Per pas. Oba odjeli do Mexika. Kde pracovali pro velkého krále – Ježíše Krista a velký svazek – církve Kristovu.⁵²

2.4. Denně se modlit – ale jak?

Na obalu knihy je text modlitby: „Otče náš“. Obsah knihy plně odpovídá názvu publikace. Mottem knihy jsou slova Filipa Neriho: „*Pozvedněte své duše k Bohu, neboť není žádná větší radosti než tato.*“

Publikace začíná Úvodem, cituji:

„U mnoha lidí modlitba neprocitla k životu. Jsou v zajetí omylu, že modlitba není nic víc než přeřikávání textů ke cti Boží, činnost, kterou jsme povinni denně plnit. Nepřijde jim na mysl, že modlitba je styk s Bohem, že je v podstatě výrazem velké životní historie lásky, historie vzájemného vztahu mezi člověkem a Bohem. Proto si také neumějí představit, že v modlitbě se rozvíjí nejkrásnější, největší a nejsilnější život člověka, vlastně všechn ostatní život ústí do tohoto života. To všechno nevědí. Jejich modlitba je jakoby spoutána krunýřem a nedostává se k životu. Je podobna obilnému zrnu, které nepřišlo

---

⁵² TILMANN, Klemens. *PER. Příběh jednoho chlapce*. 1. vydání. Olomouc: Maticce cyrilometodějská s.r.o. 1998, s. 3-49.

do prsti, nýbrž celé roky leží uzavřeno ve své plevě, nekličí, neroste, nekvete, nepřináší plody. Jak by mohla taková modlitba lákat dnešní lidi, hladovějící po životě?

*Tato knížka má být pomůckou na cestě k životu modlitby tím, že uvádí zkušenosti, povzbuzení, návody a některé texty modliteb. Kéž milosrdný Otec je nablízku všem čtenářům a svým Svatým Duchem zapálí všechna srdce.*⁵³

Dále je členěna do deseti částí.

První část s názvem: „*Denně se modlit – ale jak?*“ je rozdělena do čtyř kapitol. První kapitola s názvem: „*Potíže a jejich příčina*“ hovoří o potížích při setkání s Bohem, kdy často mluvíme, ale necítíme naše ponoření, náš osobní přínos, naše já není zcela přítomno, vnitřně se nedotýká ty. Autor nazývá takovéto modlení „*zdánlivým stínovým procesem*“ již z toho důvodu, že nemluvíme s tím, kterého vírou známe a neuvědomujeme si, koho vlastně oslovujeme.

Jak hledat Boží tvář se autor snaží objasnit ve druhé kapitole s názvem: „*Tři způsoby usebrání*“. Doporučuje představit si Boha všude okolo mě nebo přímo ve mně, v nejhlubším nitru, kde Bůh žije a září uprostřed mého nejhlubšího já. Třetím způsobem je představa Krista, Vykupitele, trůnícího v nebi, Mistra, který mě povolal a jehož oko na mě prodlévá. Ale za nejpodstatnější autor považuje usebrání a představu, že nikdo mě nemiluje více než on, pak je modlitba vroucí, obrácená přímo k Bohu. Autor ale jasně připomíná, že živý pocit Boží přítomnosti, je svobodný Boží dar.

Třetí kapitola s názvem: „*Ranní a večerní modlitba*“ navazuje na proces usebrání, soustředění, procesem modlení v nejobvyklejší denní doby. Autor popisuje rozdíly mezi ranní a večerní modlitbou, doporučuje, kdy děkovat a zač a kdy prosit o c a nastiňuje formu, jak při čemž náš celý den vkládáme do jeho rukou a cokoli činíme, pro něj činíme, k jeho cti a slávě. Autor připomíná, že se snažíme být každý den světlem světa po vzoru Ježíše Krista, konat dobro, pomáhat. Smyslem přemýšlení o celém dni je poznání a uvědomění si dobra a zla, odpuštění a poručení svého ducha do Božích rukou. Autor navrhuje modlitby, které se hodí k ranní a večerní modlitbě.

Ve čtvrté kapitole s názvem: „*Co se děje při takové modlitbě*“ autor vysvětluje čtenáři změny, které v jeho nitru taková usebraná prožívaná modlitba působí, jak vzrůstá Boží království v nás.⁵⁴

Ve druhé části publikace s názvem: „*Vnější těžkosti*“ se autor soustředí na problematiku vnějších podmínek jednotlivých křesťanů při modlitbě, jako je klid,

---

⁵³ TILMANN, Klemens. *Denně se modlit – ale jak?* 2. vydání. Olomouc: Matice cyrilometodějská s. r. o. 2013, s. 5.

⁵⁴ Tamtéž, s. 6-10.

samota, prostor pro modlitbu, poloha těla vzhledem k důstojnosti modlitby. Radí, jak zachovat místo a čas pro osobní modlitbu jednotlivce.⁵⁵

Ve třetí části s názvem: „*Pomoc k oživení*“ vyzdvihuje autor roli Písma svatého, které je určeno všem lidem všech generací, tedy osobně každému z nás. Čtení výroků z Písma svatého vidí jako plodné Boží oslovení. Přijímání Ježíšových slov bere jako svaté přijímání svého druhu a vybírá nám, čtenářům, osobně vhodné Ježíšovy výroky, k rozjímání.⁵⁶

Ve čtvrté části s názvem: „*Bůh mluví*“ se autor pokouší ve čtenáři probudit víru v ohromující skutečnost, že modlitba není monolog vedený pouze z naší strany, ale přede vším místem, ve kterém chce Bůh oslovit každého z nás. Tuto víru probouzí básní, která je prostoupena slovy Písma svatého, ve kterých On sám mluví k duši člověka o naději, lásce, a věčné radosti. Slovy básně Bůh člověka ubezpečuje o své lásce, která je mocnější než jakékoli pozemské starosti. Promlouvá k duši o své blízkosti a přítomnosti v ní a především o tom, že kdyby na člověka celý svět zapomněl a zavrhl ho, On ho nikdy milovat nepřestane.⁵⁷

V páté části s názvem: „*O slepé modlitbě*“ nás autor utěšuje, že každý dojde ke zkušenosti, kdy se mu modlitba nedaří, nic necítí a má pocit nesmyslného namáhání. Nedaří se usebrat. Vypráví o zážitcích Kateřiny Sienské, o nedokonalosti, o vyprahlosti, o tápání, ale i o důvěře, a především o lásce k Bohu, která po dnech tíže ztrácí příměs a stává se čistou a ryzí. Autor doporučuje nesobeckou oddanost vůle a neodmlčovat se před Bohem, přirovnává vztah člověka k Bohu jako toužení po slunci, ale někdy je obloha plná mraků a slunce nesvítlí. Neznačená to ale, že už bude vždycky tma. Po každé noci, přijde opět den a slunce nás prozáří stejně jako Boží láska. Autor doporučuje: „*Vydrž i temné a ponuré dny*“.⁵⁸

„*Bože, ty jsi to nejvyšší, co vůbec je*“, vyznání je jak autor předesílá, základní modlitbou „*modlitby rozhodování*“, o které autor hovoří v šesté stejnojmenné části publikace. Autor cítí jako podstatné dojít při modlitbě ke zkušenosti, že není rozhodující množství slov ale postoj, rozhodnutí se pro Boha. Pak se křesťan včlení dokonaleji do Božího řádu, jde o modlitby, korálky obrácení, které se navlékají jeden za druhým na šňůru k nebesům. Je třeba si každý dobře uvědomit a vnímat cestu a zápas modliteb rozhodování. Autor zde v osmi blocích s názvy: „*Pane, můžeš se mnou dělat, co*

⁵⁵ TILMANN, Klemens. *Denně se modlit – ale jak?*, s. 11–12.

⁵⁶ Tamtéž, s. 12–14.

⁵⁷ Tamtéž, s. 14–17.

⁵⁸ Tamtéž, s. 17–19.

chceš.“, „Pane, řekni mi, co chceš, a já to učiním.“, „Pane, vyznávám: Ty máš ve všem pravdu.“, „Pane, nechť o mě víš všechno.“, „Všechno k větší slávě Boží.“, „Pane, věřím, i když je to neuvěřitelné, že Ti záleží na mé lásce.“, „Bože, Ty jsi hoden býti Bohem.“, přibližuje myšlenku vnitřního prožití těchto témat, kdy se tyto pravdy stanou vnitřně vlastními a křesťana vedou k vnitřnímu jasu a jásání a klanění se Bohu.⁵⁹

Sedmá část s názvem: „*Jak nás Pán učil modlit se*“ přímo navazuje na část předchozí, kdy se klaníme poznanému Bohu a prosíme, jako apoštolové prosili Ježíše, „Pane, nauč nás modlit se.“ Autor nazírá *Otčenáš* jako sbírku modliteb rozhodování obráceného člověka, jehož prosby jsou již více než prosbami, ale hlubokým vyznáním, odevzdáním se, potravou, klaněním.

Autor doporučuje čtenáři znovu projít a promyslet jednotlivě všechna slova *Otčenáše*, všechny samostatné prosby, nazírá jejich obsah jako školu Ježíše Krista, jak a co se modlit, pro každého z nás. A jak autor trefně dodává: „*Otčenáš je jako vysoké pohorí se strmými skalami, je nutno zléztí prosbu za prosbou a často to nejde lehko.*“⁶⁰

Autor pokračuje výchovou ve víře každého čtenáře v osmé části s názvem: „*Jednoduchá cesta*“. Jde o přiblížení způsobu východní hesychastické modlitby, kterou lze použít při každé příležitosti, která nevyžaduje naše intelektuální zapojení. Tedy při rutinně vykonávaných činnostech nebo při procházce v parku. Jde o spojení s Bohem skrze v duchu opakované slovo či krátkou větu upevňující vztah s Bohem. Autor uvádí větu: „Hleď, můj Bože, jak jsem ubohý“.

Východní křesťané používají větu, tzv. Ježíšovu modlitbu: „Pane Ježíši Kriste, Synu Boží, smiluj se nade mnou hříšným“. Při krátké opakované modlitbě se do procesu vztahu s Bohem zapojuje především srdce a city, procítne vnitřní síla modlitby, jak uvádí Tilmann. Opakování stále stejných slov také rozehrává obrazotvornost. Tilmann hovoří o pokoře, touze, prosbě, pokání, vyznání a klanění, které přicházejí po špičkách, aniž si cokoli uvědomujeme. Víra se prohlubuje, přicházející milost je pocíťována jako velký dar. Tilmann jednoduchou cestu doporučuje každému, od malého dítěte až po umírajícího člověka, protože láska a odevzdání si zde nachází cestu.⁶¹

„*Zpytování svědomí podle Nového zákona*“ je devátou stejnojmennou částí publikace, ve které autor rozebírá způsoby zpytování svědomí podle zповědního zrcadla, ve kterém bývají uváděny špatné činy, méně opomenutí, lhostejnost. Autor

---

⁵⁹ TILMANN, Klemens. *Denně se modlit – ale jak?*, s. 19-23.

⁶⁰ Tamtéž, s. 23-25.

⁶¹ Tamtéž, s. 25-30.

hovoří o nedostatku skutků milosrdenství v běžné každodennosti, o nedostatku zápalu, nízkém pocitu odpovědnosti za druhé, o špatném základním postoji, což může být v důsledku horší než otevřený jednorázový špatný čin. Autor staví nade všechno podněty k „zpytování se co do osobního vztahu k Bohu“, podrobně zkoumat svoje nitro a svoje činy, svátost pokání pak účinně na křesťanovi projeví obnovující sílu. Autor v kapitole předkládá návrh zповědního zrcadla, které je založeno na citátech z Nového zákona, ze kterých vycházejí otázky, na základě kterých, můžeme zkoumat své motivy a pohnutky ve vztahu k Bohu i lidem.⁶²

Závěrečná desátá část publikace s názvem: „*O přijímání Ježíšových slov*“ je autorem uvedena citátem svatého Augustýna: „*Když se modlíš, mluvíš k Bohu: když čteš Písmo svaté, mluví Bůh k tobě*“. Poslední kapitolou autor vychovává a vede čtenáře k pochopení důležité duchovní pravdy. Opravdový duchovní život neroste tam, kde se o Kristových slovech pouze čte, ale kde se stávají součástí našich životů natolik, až jsou naším životem.

Cituji závěrečná slova publikace:

„*Celý tento výklad je návodem k jednání. Čtení samo pomáhá přesně tak mnoho, a tak málo, jako pomáhá čtení knihy o sportu k získání tělesné zdatnosti, To rozhodující v obou případech je, abychom s odvahou začali, ať už kdekoliv, a abychom vytrvali*“.⁶³

2.5. Náboženská výchova dříve a nyní/ Katechetická obnova a katechetická praxe

Jde o publikovaný text přednášek prof. ThDr. Klemense Tilmanna. Útlá brožovaná knížka o 34 stránkách a Doslovu má dvě hlavní části.

První část s názvem: „*Náboženská výchova dříve a nyní*“ je uvedena malou scénkou, kdy tříletý Petřík přeruší hru s kostkami a vyleze mamce na klín, vezme ji kolem krku se slovy, že ji má rád. I matka objímajíc dítě potvrdí, že má synka moc ráda a dodá, jak je Bůh laskavý, když lidem dal lásku.

Autor dále scénku rozebírá, hodnotí situaci, impulsy dítěte, reakci matky a možnosti dalších jiných reakcí, zkoumá jejich vliv na malé dítě, na potřebu být přijato kladně. Autor nastoluje odlišnost vnímání dětské bytosti v dobách, kdy bylo zvykem mít velkou

---

⁶² TILMANN, Klemens. *Denně se modlit – ale jak?*, s. 30-36.

⁶³ Tamtéž, s. 36–38, citát: závěr strany 38.

rodinu a děti se podrobovali „*nadvládě mocných*“⁶⁴, rodičů. Cílem byla jejich poddajnost a poslušnost, často byli pracovní silou v rodině.

Říká, že ve 20. století je pohled na dítě jiný, dopřává se mu bezpečí, pocitu, že je přijímáno, milováno, že může být samo sebou, je svobodné ve svých životních projevech. Samozřejmě nejsou všichni rodiče stejní ve své výchově, ale obecně se u dítěte uplatňují vnitřní zákonitosti růstu, a Tilmann vidí dva způsoby, jak se k dětem chovat. Buď je jeho vychovatel sochařem, který vtiskuje hmotě tvar nebo zahradníkem dávajícím rostlinám nejlepší podmínky k životu, aby se dle svých zákonitostí rozvinuly do plnosti, a odřezává jen plané výhonky. Zmiňuje též postoj Marie Montessori, která dítě vychovávala v souladu s myšlenkou, že dítě má hned od počátku všechny vlohy v sobě a k tomu snahu stát se tím, čím má být. Vychovatele ve 20. století pak přirovnává k zahradníkovi se sochařským zásahem.

Zdůrazňuje partnerský vztah matky ke svému dítěti, ne nadřazený a chválí matku, že mluví o Bohu, protože umocnila prožitek štěstí z objetí a dítě přirozeně chápe lásku a objímání jako Boží dar, zážitek proniká hluboko do jeho nitra, do prožívání své existence za přítomnosti milujícího Boha.

Autor si dále pokládá otázku, co se změnilo ve 20. století ve světě a v církvi a jak odpovídá na změny výchova dítěte? Zdůrazňuje, že rozdíl je již v tom, že znalosti o malém dítěti jsou na vyšší úrovni než kdykoli předtím a že vychovatel ví, že dvě věci jsou nejpodstatnější, a to řád a láska a že nejpodstatnější výchova je právě v časném dětství. Dále autor rozebírá, co dítě nejvíce potřebuje pro svůj správný vývoj a jaká má být náboženská výchova a upozorňuje na studii provedenou v Americe během deseti let, kde bylo celkem 1748 rodin prošetřeno, jak vychovávaly své děti, kterým se život podařil, aby zjistili, co si přinesly ze svého dětství. Našly se společné prvky: skutečná láska, úcta a účast, demokratický režim, autorita rodičů, diskuze o názorech.

Autor vyvozuje základní pravidlo: „*žádnou náboženskou výchovu, která by zanedbávala nebo přeskakovala pozorné a odpovědné formování člověka*“.

Další myšlenkou, kterou zde prezentuje je opatrnost ve volbě slov. Např. nelze dětem říkat, že Bůh všechno udělal, je třeba brát ohled na informovanost ve vědě a technice a nezjednodušovat. Co se týká dětské modlitby, je třeba dítě vést k děkování za vše, k modlitbě vlastním slovem a k rozhovoru s Bohem o tom, co prožilo, od raného

---

⁶⁴ TILMANN, Klemens. *Náboženská výchova dříve a nyní. Katechetická obnova a katechetická praxe*, s. 5.

dětství. Podtrhnout jeho bezprostřednost a spontánnost v rozhovoru, chuť dát Bohu na všem účast.

Další blok autor věnuje tématu pohlavní výchovy, kterou vymezuje lety tři až dvacet pět let. Nastihuje jak a o čem a v jakém věku se mají rodiče v rozhovoru bavit se svými dětmi o pohlaví a sexu. Jak navazovat v době dospívání, jak hovořit ke snoubencům a mladým manželům a klade na srdce čtenářům opatrně nakládat s výrazem smrtelný hřích v oblasti sebeuspokojování.

Dříve deklarované náboženské povinnosti (sdělované formou musíš, nesmíš) ve 20. století autor chápe jako radostné poselství, které se odráží v životním postoji člověka, který si uvědomuje pozitivitu božího díla, naše začlenění v něm, pocit milovaného Božího dítěte.

Autor vidí posun od předchozích 300 let, kdy byli věřící silně ovlivněni juridismem, legalismem, moralismem, které souvisely se státní formou absolutismu ale i s osvícenským myšlením, kdy i v náboženské výchově vše vycházelo jen ze zákazů a povinností. 20. století se vrací k „*Živému Bohu a jeho lásce*“⁶⁵ a autor vyzdvihuje jeden z Ježíšových výroků, Janovo 13.35: „*Podle toho poznají všichni, že jste moji učedníci, budete-li mítí lásku jedni k druhým*“⁶⁶ a vzpomíná koncilní dekret *Gaudium et spes*⁶⁷ a jaké změny přinesl. Jde o komplexní změnu postoje ke světu, nám svěřená oblast, za kterou všichni křesťané zodpovídají. „*Jde o nacházení Boží vůle ve světě a odstraňování zla, chápání naší spásy ve službě Bohu i lidem, vnášení lásky a účasti v tomto Božím království, kdy připravujeme svět na příchod Páně, jak autor říká: „Nejen ve velkých věcech, ale především na tisíci malých místech, která jsou v našem dosahu, především v nás samých, v našich rodinách a obcích“*“⁶⁸

Z předchozího chápání postojů autor vyvozuje nutnost změny způsobu náboženské výchovy, vychovávat děti otevřené světu, s odpovědností, s angažovaností, plné lásky, solidárně cítící a spolu s Kristem říkající: „*Cokoli učiníte nejmenšímu z mých bratří, mně jste učinili*“.⁶⁹ Navrhuje komplexní postup od izolace k celku a vysvětluje, že dříve byl kladen důraz na duši jednotlivce, nyní se přiklání k odpovědnosti ještě za druhé. Sám říká: „*K Bohu nemůžeme jít jako jednotlivá individua, nýbrž jako milující lidé ve společenství lásky*“ a pokračuje myšlenkou: „*Spaseno musí být lidstvo a my v něm jen*

---

⁶⁵ TILMANN, Klemens. *Náboženská výchova dříve a nyní. Katechetická obnova a katechetická praxe*, s. 14.

⁶⁶ Tamtéž, s. 14.

⁶⁷ Tamtéž, s. 14.

⁶⁸ Tamtéž, s. 15.

⁶⁹ Tamtéž, s. 15.

jako součást celku“.⁷⁰ Dále zdůrazňuje, že živou buňkou v celku lidstva je církev. Hovoří o novém vědomí církve v tom smyslu, že není již striktně autoritativní, ale cítí více bratrství, nezdůrazňuje se tolik rozdílnost stavů, ale svatost božího lidu sdružená ve farních společenstvích, z nichž vychází pravda v dialogu všech se všemi.

Autor zde rozebírá postavení, smysl a funkci farních obcí v souladu se znamením doby, z čehož v důsledcích plyne nepředávat formulky, ale angažovaný život za osobních rozhodnutí jednotlivců ve prospěch celku, což dokáže jen zralý křesťan, který se angažuje a sbírá zkušenosti. Aplikuje též na vychovatele mládeže, který se dokáže angažovat a pro lidstvo nasazovat sám sebe.⁷¹ Angažovaný křesťanský život autor vidí v daru Ducha svatého v nás a náboženskou výchovu vidí také ve vedení k niternosti, k Duchu svatému. Na závěr autor hovoří o pronásledování křesťanů v Číně, kteří když byli vyslýcháni, drželi všichni při sobě. Na odpověď na otázku, jaké tajemství je všechny spojuje, uvedli Ducha svatého.

V úplném závěru Klemens říká, abychom po něm nežádali závěrečné shrnutí, protože to není možné, neboť jde o příliš mnoho jednotlivostí a vrací se znovu na začátek k úvodní scéně. Doporučuje, ale text promyslet, prodiskutovat, a to všechno uskutečňovat. K tomu nám přeje, aby nás doprovázelo ono světlo, v němž je při nás sám Bůh a jeho svatý Duch.⁷²

Druhá přednáška prof. ThDr. Klemense Tilmanna byla přednesena v teologicko-pastoračním kurzu pro kněze dne 13. května 1969. Tilmann zde v předmluvě hovoří o době velkých duchovních změn, o otázkách po správném a době přiměřeném hlásání víry, o splnění velké úlohy, před kterou jsou kazatelé a katecheti postaveni. V přednášce se bude věnovat v hlavních obrysech katechetické obnově, která podle jeho slov začala na počátku 20. století a rozvíjí se stále a zprostředkuje hlubší pohled na úkol, jeho stupně či formy řešení.

Přednáška je rozdělena do třech částí, v první z nich vzpomíná historii. Vliv osvícenství, Deharbesův Katechismus psaný formou otázek a odpovědí, učení se textům z paměti. Počátek 20. století, který přinesl hnutí „mnichovské metody“⁷³ s pravidlem, že veškeré poznání počíná smysly a pravdy víry je třeba ukazovat na příkladech a ve skutečných činech a teprve odtud zobecňovat. Připomíná pět stupňů této metody, ze

---

⁷⁰ TILMANN, Klemens. *Náboženská výchova dříve a nyní. Katechetická obnova a katechetická praxe*, s. 15.

⁷¹ Tamtéž, s. 16-17.

⁷² Tamtéž, s. 18.

⁷³ Tamtéž, s. 21.

které čerpá rozšířená metoda pracující mládeže, pozorovat, posoudit, jednat. Dvacátá léta 20. století přinesla tzv. pracovní vyučování, vyučování zážitkem, kdy se dítě učí přirozenou cestou (do katechetiky vliv všeobecné didaktiky). Sebevymáhání hrou a prožíváním, praxí. Třicátá léta přinesla hlubší zájem o kerygma, obsah hlásání, které předchází teologickou reflexi a nezprostředkovává výhradně vědění, ale také „*rozněcuje víru a lásku*“, tím započala tzv. „*kerygmatická obnova*“, roku 1938 vydali němečtí biskupové pokyn pro vytvoření nového katechismu pro 10 – 14 leté.⁷⁴ Tilmann sděluje body nového pojetí: obsah víry tvoří organickou jednotu a jednotlivé oblasti se podmiňují, předmětem katechismu není statická nauka, ale dějiny spásy a církve na cestě k poslednímu cíli, co je cílem nauky a středem nauky, struktura nauky.

Církev si lépe uvědomila, shrnuto, že středem víry je oživující Kristus – spása světa, Bůh je všeobjímající a vše pronikající skutečnost, církev je životní prostor, v němž se děje spása, v božím díle jde především o člověka, eucharistie je místem realizace a aktualizace všeho, v ní je vše přítomností, i budoucí dovršení, cílem je dovršené boží království.

Tilmann vyvozuje, že takto je schopen vnímat organickou jednotu každý křesťan v sounáležitosti s vědomím, že zjevení je boží iniciativou, která zakládá společenství lásky mezi Bohem a lidmi a lidí mezi sebou a že katechismus a katecheze jsou sestavovány podle těchto poznatků s tím, že děti jsou vedeny k poznání skutečnosti, kterou Bůh vytváří. Mění se metodika, dosavadní katecheze se zaměřovala na rozum a paměť, nyní povstal katechismus, který chce dítě celkově zaujmout a je složený z lekcí, jejichž struktura slouží dětem k přípravě na katechezi a umožňuje jim být svobodné, samostatně činné.⁷⁵ Katechismus nového pojetí a kerygmatické obnovy byl zaveden roku 1955 v německých diecézích. Byl přeložen do 32 jazyků a již před koncilem byl rozšířen do celého světa.⁷⁶

Druhá část přednášky sleduje tři vývojové proudy, které existovaly současně. Šlo o antropologické snahy ve francouzské oblasti, kde bylo masívní odkřesťanštění, a katecheze se konala mimo školu, zaměření tedy bylo na oslovení lidí v různých věkových skupinách a na zkoumání vlivů prostředí. Jde o antropologické zaměření – poselství spásy pro člověka, o něž se snažilo i Holandsko a Belgie, kde se uskutečňuje v jeho každodenním životě, v manželství, v rodině, v povolání, ve světě vůbec.

---

⁷⁴ TILMANN, Klemens. *Náboženská výchova dříve a nyní. Katechetická obnova a katechetická praxe*, s. 22.

⁷⁵ Tamtéž, s. 23-24.

⁷⁶ Později byl považován za jednostranně biblický a málo antropologický, s. 25.

V německy mluvících zemích se preferovalo Boží zjevení a obsah katecheze. Proudly se navzájem ovlivňovaly na od roku 1950 každoročních schůzkách evropského katechetického pracovního společenství. V obnově biblické katecheze je upevněna nenahraditelná hodnota biblického božího slova, proud ve 20. století hlásá, že je nutné ukazovat, jak rozumět Písmu svatému a zabudovávat poznanou pravdu do hlásání víry (např. Bůh stvořil svět v šesti dnech proti názoru, že vývoj světa trval mnoho milionů let). Třetím proudem je poznatek hranic školní katecheze, je vnímána jen jako úsek, a ne ideální místo pro zprostředkování víry, tím je myšlena rodina a farnost. Autor zde popisuje jejich funkci v životě dítěte a dospívajícího.⁷⁷

Ve třetí části přednášky Tilmann nazírá nový duchovní proces hledání Boha a změnu pojmu nebe, jak ho vnímaly předchozí generace a jak ho vnímá 20. století, když se v něm pohybují astronauti. Znovu se rojí otázky, kde najít Boha, kde ho hledat a kde a jak zakoušet. Předkládá kontrast, kdy dříve se Bohu připisovaly nevysvětlitelné přírodní procesy a dnes poznáváme stále více příčiny jevů. Přírodovědecké a technické myšlení ovládá svět 20. století. Děti mají zcela jiné výchozí postavení než generace dětí dříve.

Tilmann hovoří o nutnosti pracovat s dětmi a mládeží na zkušenosti poznatelných základů, tedy fundamentálně katecheticky, od pozemských zkušeností k transcendentnu, k Bohu. Opět zde dává za příklad příběh tříletého chlapce v matčině milující náruči, který si díky slovům matky, jak musí být Bůh dobrý, když jim dává lásku a objetí, tento prožitek spojí s hluboce procítěnou zkušeností, že v mateřské lásce, v matčině objetí, zakouší lásku Boha.

Stejným způsobem Tilmann doporučuje postupovat, když se mládí přibližuje něco konkrétního z víry a z bible. Dává příklad modelu pro katechetickou cestu od zkušenosti k víře na katechezi o utrpení ve světě, popisuje celý postup až k závěru, jde o otevřenou katechezi. Katecheta tu není jako „majitel vědění“, spolu s ostatními účastníky dialogu a diskuze je na cestě a hledá. Stojí mezi nimi a uvažuje s nimi.

Tato metoda umožňuje nevnímat katechezi jako něco hotového, nuceného, ale jako osvobozující hledání a řešení toho, co je tíží a co společně nacházejí. Tilmann přednášku ukončuje tvrzením, že při těchto postupech „zasáhne náboženská výuka

---

⁷⁷ TILMANN, Klemens. *Náboženská výchova dříve a nyní. Katechetická obnova a katechetická praxe*, s. 26-30.

nejen hlavu, ale i život a hlubiny existence“, a na úplný konec dodává: „*Tam se člověk stává správným, radostným člověkem!*“.⁷⁸

Doslov k publikaci, jak jsem se zmínila již výše, napsal známý český teolog Oto Mádr.

2.6. Život z hloubky

Tento útlý samizdat o 49 stranách je rozdělen do devíti částí značených římskými čísly. Tyto části jsou dále členěny arabskými číslicemi do kapitol. Již úvod psaný překladatelem sděluje, že jde o průvodce na cestě a obsah potvrzuje, že jde o meditaci a výchovu a prohloubení víry právě pomocí meditace.

Úvod ke knize s názvem *Tiché cesty* hovoří o tom, že autor je, a posláním této knihy je, být průvodcem na cestě, „*na cestě do hloubky a šíře vlastní bytosti a velikosti Boha a jeho lásky*“.⁷⁹ Zdůrazňuje, že na tuto cestu se vydává každý sám a jít stále dál, sám, znovu a znovu musí každý individuálně, cvičit a vracet se opět k jednotlivým částem může přinést bohatou úrodu a pocit štěstí ze zdraví ducha a těla.

Překladatel, jehož jméno není uvedeno, dává informaci, že některé texty v tomto samizdatu jsou vyňaté z druhého dílu knihy: *Die Führung zur Meditation (Uvedení do meditace)*, 1978 a to proto, aby čtenář měl stručný návod a cvičebnici, když nemůže číst komplexní originál.

V první části samizdatu s názvem *Cesta do hloubky* autor vyzývá k hledání cesty do vnitřní hloubky každého jedince, sebe sama. Autor dává návod, jak postupovat a jaký mít přístup. Prvním přístupem je *Klid a ticho*, autor má na mysli především samotu, nejlépe místo, které vyzařuje pokoj, druhým *Opouštění*, má na mysli starostí, povinností, spěchu, myšlení, chtění, shrnuto všeho úmyslného. Třetím přístupem je *Uvolněně sedět* a v nitru sestupovat dolů. Čtvrtý přístup je *Správně dýchat*, tedy dýchat dole, ne hrudníkem, ale bránicí, břichem. Vyzdvihuje hluboké nádechy a výdechy a mezi nimi přestávky, prostě zpomalit dech a dýchat bránicí jako dítě.

Autor radí proces stále opakovat nejlépe denně, dokud se všechny tyto přístupy nespojí v jedinou *CESTU*, která dá ztišení osobnosti a povede do vnitřní hloubky jedince. V pokračování na této cestě doporučuje opakovat vnitřně slova: pro výdech

---

⁷⁸ TILMANN, Klemens. *Náboženská výchova dříve a nyní. Katechetická obnova a katechetická praxe*, s. 34.

⁷⁹ TILMANN, Klemens. *Život z hloubky*. Samizdat. Přeloženo z 5. vydání. Benzinger Verlag. 1979, Úvod, s. 3.

– *uvolňuji, spouštím*, třetí takt přestávka v dechu – *splývám* a pro nádech – *vcházej*, později *vcházím*.

Autor říká, že proces se opakuje v čtyřdobém taktu dýchání a těžiště našeho já klesá do hloubky, kde cítíme klid a sílu, svěžest a obnovu, nebo teplo. V hloubce můžeme najít Ducha svatého, Boha. Autor zde pak blíže popisuje metody bráničního dýchání a radí časté procvičování, dokud se neautomatizuje. Překladatel přidává poznámku a radí opatrnost lidem s nemocemi, aby se poradili s lékařem.⁸⁰

Druhá část s názvem *V prostoru vnitřní hloubky* poskytuje návody k meditaci o víře, kde je základním cvičením *pohroužení*. Toto autor radí procvičovat denně desítky minut a říká, že se osvědčí většinou po dlouhé době. Komu se podaří, dává návod pro křesťanskou meditaci a zajímavé je, že dodává, že tato meditace lze provádět s formou „my“ a mnohá i zástupně za jiné. Autor zde uvádí čtyři nejkratší modlitby, které mají za základ slova: „*TEBE, TOBĚ, TVŮJ, TVÁ, TY*“. TY považuje za nejobsažnější, „*tebe hledám, tobě patřím, tvůj jsem, ty, ty, ty*“. Autor předesílá, že cvičení je třeba praktikovat opakovaně, a to niterně a pomalu.

Z druhé kapitoly, *Kde je Bůh*, stojí za to citovat z vyprávění o mladém muži, který se ptal starého muže na tutéž otázku:

„Bůh je ZA mnou, neboť od něho jsem vyšel, a on je pro mě oporou a silou, která mě podpírá. Bůh je PŘEDE MNOU, protože od něho ke mně nepřetržitě přichází proud darů a úkolů, především v lidech, s nimiž se setkávám. A moje cesta vede neustále k němu, k němu směřuji.

Bůh je PODE mnou, neboť mě nese v mé existenci. Bez něho bych se propadl do nicoty.

Bůh je NADE mnou, vidí mě, řídí mě a dává mi nalézt pravou cestu.

Bůh je KOLEM mě, k němu přicházím se svými chybami. Pak mě objímá jako otec ztraceného syna a drží mě pevně v objetí. Už v žalmech je psáno: „Obklopuješ mě zezadu i zepředu.“

Bůh je VE mě. Vkládá radost a pokoj do mého nitra, lásku a trpělivost, důvěru a velké očekávání.

Pokud chceš prožít to, o čem mluvím, jdi do ticha, kde tě nikdo nevyruší, mysl na Boha, který je za tebou i před tebou, pod tebou i nad tebou, kolem tebe i v tobě, a říkej při tom stále: „Můj Bože, tu jsem,“ nebo „Smiluj se.“ Pak zakusíš to, co já zakouším, a nebudeš jen vědět, kde Bůh je, nýbrž i jak je přítomen a čím je pro nás.“⁸¹

Dále autor v této kapitole rozebírá meditaci v tělesném projevu právě podle prožitků jednotlivých fází představ v tomto citátu, a to demonstrací prožitků tvrzení. Na závěr doporučuje gesto modlitby, úcty, klanění.

Ve třetí kapitole s názvem *Znamení kříže* nás autor provází meditací o znamení kříže, kdy doporučuje cestu znamením lásky, znamením spásy a znamením vykoupení, při

⁸⁰ TILMANN, Klemens. *Život z hloubky*, s. 4-6.

⁸¹ Tamtéž, s. 10.

keré máme promyslet své tělo a poznamenat ho vepsáním trojího Božího jména na důstojná místa. Boha Otce na hlavu a čelo za vnitřního pronášení slov: „Ve jménu Otce“, Ježíše Krista, Syna Otce do svého středu, do našeho duchovního srdce, kde říkáme já nebo my, a Ducha svatého od levého k pravému rameni, což znázorňuje širý svět, čímž vzniká kříž.

Takto pod duchovním vedením autora přijímáme do sebe prapočátek Otce, jemuž přísluší klanění, láska, s níž on vydal svého Syna, při vedení ruky dolů od čela k srdci, přebývání Kristovo v našem srdci, jeho život i smrt, a seslání Ducha svatého, jeho působení v širém světě. Znamení kříže nás myšlenkou autora označuje, vniká, působí, poznamenává, zůstává a působí. Slovem „Děkuji“ vcházíme s autorem do nesmírné plnosti.

Závěr této kapitoly je oživen trefným vyprávěním autora, kdy vykládá příběh brouka, který potkal stonožku a ptal se jí, kdy má kterou nohou našlápnout a chodit a stonožka zamyslevši se hlavou, nebyla schopna chůze. Vyplývá z toho poučení, že „Já“ moderního člověka sídlí jen v hlavě.

V dalších kapitolách se autor věnuje ranní modlitbě v gestech – přijímání světla Kristova, cestě do mlčení – jak slyšet své ticho, jen dech a tlukot srdce, jak se nořit do Boha a nechat se přijímat, pronikat, meditování tlukotu srdce – vyznání pravdy, každý tep je od Boha, sjednocení, zkušenost totálního obdarování, kdy prožíváme své celé bytí, které prohlubuje vděčné vyznávání a uvědomění si, že žijeme z tohoto obdarování, které jde mimo mě. Realita, ke které nepřispívám, pochod se kterým nedisponuji a závisí na něm můj život.

Na toto poznání sdílení s Bohem, navazuje kapitola s názvem, *Úplně se vzdávám tvému konání*, ve které se věta v názvu kapitoly medituje, opakuje, pomalu, stále pomaleji až doznívá. Blok pokračuje osmou kapitolou, *Uložil jsem se ke spánku*, která doprovází čtenáře meditací před usnutím, kdy člověk vlastně opouští svět vědomí a celý se svěruje Bohu a spánku, tím, že všechno opouští, přestává myslet, odevzdává se, jen dýchá. Vdechuje Boha, jeho Ducha, vydechuje sebe k Bohu, cítí sjednocení, odevzdání, lásku.

Devátá kapitola s názvem *Óm* jako meditační slovo, je uvedena tvrzením autora, průvodce, že Boha zakoušíme jako nevýslovného, jako nepochopitelné tajemství. Autor říká, že Ó je pro nás výrazem dojetí či uchvácení a M zvuk mlčení, navíc je ÓM celosvětově nejvíce využívané spojení při meditacích na světě. Např. Indové tvrdí, že být spojen s ÓM je být spojen s Bohem, být sjednocen. Autor zde uvádí myšlenku, že

využití této metody nás spojuje se sestrami a bratry, kteří neznají dosud evangelium a hledají Boha s upřímným srdcem.

V desáté kapitole s názvem „*ABBA OTČE*“ - podstatné cvičení, hovoří autor o tom, že Abba používá malé dítě, Otče dospělý člověk, jde o biblické praslovo a jeho využití, v následných cvičeních, které autor dělí na tři stupně náročnosti. V závěru autor říká, že každý člověk zažije nejskrytější niterné naplnění jiným způsobem, ale společné je ponoření se

*„do naplňování života oslaveného Pána, který mu dává probíhat v nás skrze svého Ducha. Dáme mu volnost, aby se uskutečnil, dáme se jím uchopit, naplnit, přemoci. Je to ponoření se do většího života, který nás pozvedá nad nás. Je to setrvávání v božském dění, které nám dává netušeným způsobem možnost přijít k sobě a být v něm, Může se vyvinout až v lásku, která ztrácí život v Bohu a umírá pro druhé“.*⁸²

Kapitola jedenáct s názvem *Závěr eucharistické modlitby*. Autorův výklad vyplývá z Božího spásného díla, říká, že právě jeho řádu se v modlitbě podřizujeme, a přidává radu na konec, osvojené meditace opakovat.

Ve dvanácté kapitole čtenář spolu s autorem medituje obraz Krista, ve třinácté kapitole předkládá autor cvičení v osmi krocích všem křesťanům, kteří žijí v živém vztahu s Kristem, jak tento život prohlubovat, žít z Krista, z jeho vůle, z jeho vedení, být jím obklopeni a nechat se unášet na své cestě modlitbou.

Ve třetí části s názvem *Jiná cesta do hloubky* autor navádí na cestu stále se opakující krátké věty a modlitby. Vyzdvihuje, že důležité je soustředit se a myslet to, co vyslovujeme v Boží lásce. Právě zde je autor nejvíce průvodcem na cestě víry. Uklidňuje čtenáře: „není těžké nalézt přístup k této cestě“, připomíná: „*taková slova nebo věty znáš*“ či „*možná, žeš už na takovéto cestě byl*“. Radí: „*Můžeš po této cestě jít dolů kdykoli jsi sám*“. Doporučuje: „*Ať klečíš nebo sedíš, nebo při jednotlivárné práci, dokonce při chůzi*“. Kompletuje: „*Jednoho si však asi všimneš, při nepohnutém sedění se dostaneš dolů nejsnáze a nejhlouběji*“.⁸³

Ve čtvrté části s názvem *Zkušenost druhých lidí z hloubky* autor v sedmi kapitolách dává zaznít sedmi příběhům, pocitům lidí, kteří zakusili Boží přítomnost, s hlavním mottem: „*Tvá přítomnost mě nasycuje*“⁸⁴ a s cílem, aby všichni měli účast na Boží lásce a aby tato nikde nenarazila na meze.

---

⁸² TILMANN, Klemens. *Život z hloubky*, s. 25.

⁸³ Tamtéž, s. 30-31.

⁸⁴ Tamtéž, s. 35.

Pátou část autor věnoval mariánskému růženci, který lze využít při pravidelném opakování modliteb a dává návod k modlitbě růžence, která se obrací ke Kristu, tři bloky po pěti větách, s názvem *Kristovský růženec jako cesta do hloubky*. Část je zakončena autorovou otázkou k sebezpytování, jak reagujeme na ticho kolem nás, když nemáme co dělat.

Šestá část s názvem *Jak se setkat s Bohem, který je základem světa*, je invokací níže uvedené litanie. Zde autor podává radu a návod a dvě skupiny odpovědí pro ty, kteří touží žít ze svého niterného základu a meditovat. Objasňuje, kde hledat Boha a jak ho chápat, jak vnímat jeho projevy. Kapitola vrcholí připomenutím písně, která se zpívá na Zelený čtvrtek: *Ubi caritas et amor, Deus ibi est.*⁸⁵

V sedmé části si autor klade otázku, zda by bylo možné žít trvale z hloubky. Tuto část nazval *Všední život z vnitřního základu* a zabývá se v ní dvěma pravidly. Jedním je dělat všechno s plným nasazením, cele a plně a druhým vše dělat v poslušnosti a lásce k Bohu. Každodenní meditace, opakovaná a dlouhodobá může přispět k tomu, aby se obě pravidla propojila a fungovala v každodenním všedním životě. Tuto část autor končí příkladem pocitů vstávání do nového dne, kdy nás čekají ne populární věci či těžkosti.

Radí malé cvičení, vykročit ochotně, odhodlaně, s radostí a s myslí otevřenou, a říci: „*Ano, s radostí, pro Tebe!*“

Osmá část s názvem *Lidé žijící z hloubky* předkládá pět příkladů v praxi, jak se lidé, kteří žijí ze své hloubky, z meditací, soustředění, pobytu u Boha, vnímání Boha, jeho lásky a objetí, mění. Jaká jsou jejich slova, skutky, účast, životní postoj.

V závěrečné deváté části s názvem *Tajemství naší hloubky*, autor přemítá nad tím, co to je vlastně ta vnitřní hloubka. Odpovědí je, že rezervoár naší podstaty, kde autor vidí všechny naše vlastnosti, schopnosti jako v kořeni, odkud čerpáme „*řád, pravdu, sílu, trpělivost, dobrotu a mnoho dalšího co nás uzdravuje*“. Autor hloubku vnímá výše než hlavu člověka, protože odtud přichází pravá láska, odtud Duch volá „*Abba, Otče*“.

Závěr knihy, citace:

„*Čím více se vydáváme a svěříme své hlubíně a působení tohoto Božího Ducha v nás, tím zralejší, osvobozenější a dokonalejší budeme ve svém bytí i v životě*“.⁸⁶

---

⁸⁵ Překlad: Kde je opravdová láska, tam přebývá Bůh.

⁸⁶ TILMANN, Klemens. *Život z hloubky*, s. 36-47.

2.7. Výchova dítěte / Dobrý začátek

Jde o dva samizdaty s různými názvy⁸⁷, ale zcela totožným obsahem, který je v obou dílech umístěn na poslední straně. Obě jsou tak rozděleny do osmi kapitol se shodnými názvy, vnitřní členění na části je rozdílné a ani u jedné není uvedeno jméno překladatele ani rok překladu. Dále budu pracovat s dílem: Tilmann, Klemens. *Výchova dítěte*. Samizdat. Rozmnoženo pro vnitřní potřebu jako pracovní texty.

V první kapitole s názvem *Výchova dítěte k meditaci* autor vysvětluje co je meditace, k čemu je v životě jedince potřebná, co ji podporuje a rozvíjí, jak tento přirozený pochod rozvíjet již od dětského věku, jaké jsou vhodné způsoby a formy, jaké stupně meditace do hloubky a intenzity rozlišujeme, zejména osvětluje spontánní přirozenou meditaci dítěte, jak funguje při slyšení a vidění, ale i při opakování a zpracovávání svých zážitků, dále autor uvádí příklady toho, co se osvědčilo a jak tyto procesy fungují na bázi výtvarné, tvořící, řečnické výtvořiny na konkrétní náměty, např. poupě, list na podzim, jedlová šiška, studně, podzim. Rozvíjí se jimi podstata a plnost meditovaného.

Cílem je často nic nemyslet, ale tvořit spontánním, meditativním, intuitivním přístupem. Autor také předkládá myšlenku, že nejdříve dítě medituje věci přirozené, které např. vidí a slyší a odtud se teprve posouvá do meditace náboženské.

Na otázku, jak medituje, dítě opět předkládá konkrétní příklady, způsoby meditace a časové dotace, při čemž využívá třech procesů, naslouchání, vidění, konání s cílem dovést dítě k rozvinutí dispozic meditovat a pohroužit se do rozjímavé modlitby ve vyšším věku. Dále hovoří o skryté meditaci v náboženské oblasti, a to od nejnižšího věku dítěte, např. Před jesličkami, a s věkem rostoucí schopnosti dále meditovat, když matka předčítá umučení Páně, Křížovou cestu až dojde k rozjímavé biblické katechezi, na nižším stupni základní školy.

Předělem na cestě je modlitba dítěte po svatém přijímání. Rodiče poznávají, zda u jejich dětí jde o nejhlubší a nejdůležitější otázky náboženského života na rovině pouze poznání a naučení pravd nebo, zda je dítě zainteresováno na cestě víry srdcem, v myšlení, cítění a chtění, k čemuž vedl rozvoj osobnosti dítěte meditací.⁸⁸

Druhá kapitola s názvem *Rozvinutí a pěstování náboženského uvažování dítěte* je autorem rozdělena do vedení k uvažování skrze rodiče, vedení k uvažování ve

---

⁸⁷ TILMANN, Klemens. *Výchova dítěte*. Samizdat. Rozmnoženo pro vnitřní potřebu jako pracovní texty. TILMANN, Klemens. *Dobrý začátek*. Rozmnoženo pro vnitřní potřebu jako pracovní texty posluchač CM bohoslovecké fakulty v Praze – Litoměřicích a Olomouci.

⁸⁸ TILMANN, Klemens. *Výchova dítěte*, s. 3-17.

vyučování náboženství, které jsou opět ilustrovány příkladem a možnostmi rodičů a vyučujících náboženství.

Další část se zabývá další možností výchovy k meditaci, např. Při cestě do kostela, ve vyučování ministrantů, cvičení rozjímání s prvokomunikanty či při hodině sv. Jana. Blok meditace při dětských pobožnostech, které poskytují zvláštní možnosti při rozjímání v době modlitby, autor věnuje opět meditaci při Křížové cestě a volným dětským pobožnostem (Velký pátek, Boží tělo, Vánoce, svátek Zjevení Páně apod.). Zde autor navazuje komentářem k dětskému růženci v rodinném způsobu života, k dětské pouti.

V závěru této kapitoly se autor zabývá vlivy podporujícími a vlivy brzdícími meditativní život dítěte, např. Pozitivní a negativní vlivy v rodině. Dále autor předkládá myšlenku ohledně meditace předem zvolené látky a věří, že na těchto stránkách obrací pozornost katechety k novým věcem, které nebyli probírány, ale zasluhují pozornost.⁸⁹

Třetí kapitola s názvem Hodina sv. Jana začíná vyprávěním autora, jaké měl pocity, když pozoroval chlapce při modlení před hodinou v šesté třídě. Cítil jen odříkávání a prázdnotu bez vnitřního nasazení, bez zvnitřnění. Situaci řešil tím, že vybral pár vnímavějších chlapců a s nimi se sešel v kostele před velkým obrazem Ježíše, který uzdravuje nemocné.

Dále nám autor popisuje přípravu, průběh hodiny sv. Jana, vysvětlení, čtení Evangelia, přesný popis obrazu okem pozorovaného, aby byly nasyceny smysly a teprve potom nastala modlitba a osvětlení a pozorování obrazu srdcem, vcítění se do pocitů slepého, hluchého, kulhavého a představení si Ježíše jako pramene, ze kterého prýští milosrdenství Boží.

Pak přichází pochopení podstaty, že všudypřítomný Bůh skrze něj pomáhá, při čemž vyprávění, prožitky, emoce způsobují vše jako živou událost. Toto společné rozjímání autor uvolnil písni, aby mohli pokračovat v druhé části, kdy kněz jmenoval téma a látku k osobní tiché modlitbě (v tomto případě šlo o téma moje slepota, má hluchota, mé ochrnutí, jsem vyzáblý, ke komu máme jít).

Na úplné zakončení se nahlas na stejnou látku pomodlí kněz a potom všichni společně zazpívají. Autor říká závěrem, že vlastní účinek se nedá zkontrolovat, ale vliv je vidět na radostných obličejích dětí, které v téměř plném počtu přišly na příští hodinu a blok končí reflexí.⁹⁰

---

⁸⁹ TILMANN, Klemens. *Výchova dítěte*, s. 17–38.

⁹⁰ Tamtéž, s. 39–46.

Další část kapitoly má název *Podstatné a nepodstatné* u hodiny sv. Jana, kde autor za podstatné pokládá, že nejde o hodinu vyučovací a že zde jde o dva pochody, přijímání, citové vnímání příběhu z obrazu a odpovídání, tichá modlitba chlapců na dané téma a hlasitá modlitba kněze, tedy jde o tři stupně: udání téma, volná tichá modlitba, hlasitá modlitba.

Nepodstatné autor vidí v tom, v jaké formě se přijetí a odpovídání děje, i forma odpovídající modlitby může být různá.

Autor dále dává druhý příklad pro děti: Vzkříšení dcery Jairovy a třetí příklad pro dospívající, kde jde více o vnitřní prožívání a postoj: Ježíš se modlí na hoře.⁹¹

Čtvrtá kapitola má název *Výchova dítěte k modlitbě* a autor se v ní zabývá přípravou dítěte k výchově k modlitbě, procesem, jak začíná život modlitby, jak a kdy se dítě učí prvním větám modlitby z paměti, jak a kde a jak časově dítě poznává nauku svaté víry, probírá možnosti v rodině a při vyučování náboženství při různých věkových kategoriích dítěte.

Autor zde dává praktické pokyny a určuje zásady jak a v jakém prostředí vychovávat dítě k modlitbě a preferuje péči o denní modlitbu. Podrobně se ale věnuje i modlitbě na počátku dospívání, kde je opět doporučena hodina sv. Jana jako návod k rozjímání, a pochopení vnitřního přerodu z dětské modlitby do rozjímání v modlitbě na prahu dospělosti, kde doporučuje časté předvádění mládeži vzory modlitby Starého a Nového zákona i z církevních dějin, zejména pak ze života svatých např. ve formě modlitebních textů žalmů.⁹²

V páté kapitole autor píše o Svátostné výchově dítěte jako o výsledku všeobecné výchovy náboženské, o vzbuzení smyslu pro svaté věci, svatá znamení, náboženský symbolismus, pro náboženské a mravní požadavky, při čemž nestačí svátosti znát, ale správně praktikovat.

Autor se zde vyjadřuje ke všem jednotlivým svátostem samostatně a zdůrazňuje, že je nutno je prožívat, a to v posvátném ovzduší. Dále hovoří o různých činitelích svátostné výchovy, a to jsou farnost, rodina, škola a o jejich působení a pracovních metodách.⁹³

V šesté kapitole s názvem *Pohlavní výchova* dětí autor rozepisuje pojem stvoření člověka jako muže a ženy a rozšiřuje o pojmy rolí, jako matka, otec, bratr, sestra, syn,

---

⁹¹ TILMANN, Klemens. *Výchova dítěte*, s. 47-54.

⁹² Tamtéž, s. 55-71.

⁹³ Tamtéž, s. 72-82.

dcera, babička. Za podstatu a úkol pohlavní výchovy bere pomoc mladému člověku „správně zařadit pohlavní obor v celkovou osobnost“.⁹⁴

Autor zde hovoří o následcích chyb ve výchově, o předčasné zralosti, o negativním vlivu prostředí na dospívající atd. A dále pojednává o tom, jak se dnes utváří zdravá pohlavní výchova a vývoj v křesťanských rodinách od 4. do 20. let života, ale následně až po mladé manželství.

Uvádí zde základní zkušenosti malého dítěte, naznačuje přímý rozhovor s malým dítětem a zdůrazňuje výchovu ke stydlivosti a postupná přímá i nepřímá další poučení, jak dítě roste a dospívá včetně vysvětlení mravního základu šestého přikázání u menších školáků, a vytýčení úkolu pohlavní výchovy v posledních školních letech až k důkladnému pohlavnímu poučení mladého člověka.

Podle autora jde především o to, aby to bylo průběžně, odpovídalo věku, podstatné věci byly sděleny přirozeně a včas, ideálně rodiči, ale stejně dobře tuto úlohu může splnit jiný dospělý odpovědný člověk.⁹⁵

V sedmé kapitole s názvem *Rodiče a náboženská výchova dítěte* autor v deseti bodech připomíná rodičům „pedagogické samozřejmosti“ a v dalších sedmi bodech metodické pokyny pro rodičovské večery.

V osmé kapitole s názvem *Nové způsoby pastorače* autor nastoluje nové pokusy k probuzení náboženského zájmu dětí v pastoračních hodinách a ukazuje konkrétní postupy a možnosti zapojení dětí do různých her, jejichž pravidla zde předestírá. Dále zde autor dává návod, jak prohloubit život víry ve farnosti. Věnuje se popisu péče o ministranty, kázání pro děti, vedení dětských mší, přijímání svátostí dětí v různém věku, využití tiskovin, zejména knih pro děti.

Na závěr autor hovoří o místě schopných, vzdělaných pomocníků z řad laiků, kteří vypomáhají faráři tam, kde je potřeba a na co je farář řádně vyškolí a k dané práci pověří a tuto průběžně zhodnotí na společné schůzce a sestaví plán na příští období.⁹⁶

2.8. Eucharistická katecheze dětí

V roce 1970 vyšlo v českém překladu kolektivní dílo Svazu německých katechetů, které se komplexně zabývá uváděním dětí do tajemství eucharistie a jejich přípravou

---

⁹⁴ TILMANN, Klemens. *Výchova dítěte*, s. 83.

⁹⁵ Tamtéž, s. 83-100.

⁹⁶ Tamtéž, s. 101-113.

k prvnímu svatému přijímání.⁹⁷ Tilmann byl editorem této publikace a přispěl do ní úvodem o situaci a úkolech (kap. I), výkladem mše svaté nejmenším dětem (kap. V), pokyny stran včasného přijímání (kap. VIII), kapitolou o katechezi pro 10 až 14leté (kap. IX) a o slavení mše svaté s dětmi (kap. X).

Tilmann v úvodu (kap. I.) seznamuje čtenáře se situací a úkoly výkladu eucharistické katecheze dětí, při čemž dělí tento úvod do pěti částí. V první části s názvem *Obtíž* se zabývá definicí mše svaté pro děti. Vysvětluje různé úhly pohledu jednotlivých katechetů a vyvozuje, že jsou velmi rozmanité a je třeba řídit se teologickou úvahou, co hlásat a jak hlásat, jak je předložit a znázornit při výuce a jak tuto potom aplikovat v praxi.

V druhé části s názvem *Příčina* autor vysvětluje rozmanitost výpovědí, které nejsou nahodilé, ale spočívá v tom, že jsme před svatým tajemstvím, a navíc eucharistie je středem, do kterého vtékají všechny dimenze zjevené pravdy, což vede k množství možných výpovědí. Tilmann se odvolává také na vývoj v uvažované oblasti, což katechetovi ztěžuje sladění Bible, dogmatiky, liturgie včetně lidové zbožnosti. Tilmann vidí řešení zahledět se na tajemství víry jako na celek prostřednictvím teologicky katolického myšlení též v jeho celku.

V třetí části s názvem *(Nejnovější tradice) – Katechetická tradice v první polovině století* Tilmann předkládá tvrzení, že tato mnohotvárnost výkladů o eucharistii je ovocem potridentských katechismů. Proto nejvíce zdůrazňují reálnou přítomnost, proměňování, přenesení moci proměňovat na kněze, účinek konsekračních slov kněze. Podle toho je mše především „úkon, při kterém se vykonává pravomoc proměňovat. Cituji: *Tomáškův katechismus, poslední vydání z roku 1968, ještě postupuje tímto způsobem: Ustanovení svátosti Oltářní (čl. 43.), Reálná přítomnost (čl. 44. – se zdůrazněním přítomnosti v každém způsobě a v každé částce způsob), oběť Nového zákona (čl. 45. – 49.), s výkladem mše sv.), sv. přijímání (čl. 50. a 51.)*

Tilmann říká, že v této struktuře chybí vzájemná souvislost a používá obrat, že to je, jako kdybychom dítěti podali roztrhanou beztvárovou květinu bez krásy i vůně a chtěli po něm, aby ji dle své obrazotvornosti samo složilo. Vypichuje tak myšlenku, že čtenář postrádá celostní pohled, vzájemnou souvislost částí a nevidí jednotu organismu.

---

⁹⁷ Český překlad díla *Eucharistie und katechese. Beiträge zur eucharistischen Erziehung der Kinder*. 4. rozšířené vydání. Verlag Herder, Přeložil br. Štěpán a P. Nepomucen z Kongregace bratří Nejsvětější Svátosti. Vyšlo jako příloha k oběžníku Apoštolské administrativy č. 8, v roce 1970.

Ve čtvrté části s názvem *Tradice otřesena* Tilmann připomíná změny po první světové válce, kdy nastal příklon k Bibli a liturgii. Poté se i Eucharistie objevila v novém světle, protože bylo rozjímáno především o obsahové bohatosti tajemství a také o živém průběhu eucharistické slavnosti v dimenzi celku. Byl hledán smysl částí mše a nacházeny souvislosti. Opětně byly zkoumány biblické zprávy o ustanovení Eucharistie i raně křesťanské formy jejího slavení.

Nové poznatky přineslo bádání o historickém vývoji liturgie a silnější přivádění lidu k ní. Docházelo ke srovnání dogmatické, biblické a liturgické výpovědi a nastolovaly se nové otázky, např.: Jak se srovnává výpověď „*Ve svatém přijímání ke mně přichází Ježíš*“ s biblickým slovem „*Kristus žije ve mně*“. Hovořilo se o faktech, že vedle vědomí o Kristově přítomnosti v eucharistických způsobech existuje i vědomí o jeho přítomnosti jako Velekněze. Následně vyplynula otázka „*Čím je slavení Eucharistie jakožto celek? Je to Oběť, Hostina nebo obojí? A jak to obojí spolu souvisí? Jak je to obojí vyjádřeno v liturgii?*“

Tilmann deklaruje, že všechny tyto otázky a poznatky nemohly zůstat bez trvalého účinku na katechezi a katechetu, proto se katecheta musel zamýšlet nad tím, jak má vyučovat to, co sám vidí v novém světle a musel se ptát: „*Jaký význam mají tyto poznatky pro mé myšlení, pro mou modlitbu a celebraci?*“ A dále: „*Jak tohle všechno zpracuji pro dítě?* A to vše s jednoznačným cílem, aby vše bylo pro děti jasné a při tom jednoduché.

Nad tím, jak toto vše vyřešit se Tilmann zamýšlí v páté části s názvem *Zvládnutí úkolu*. Právě zde říká autor, že katechetům přichází na pomoc právě tato kniha, aby katecheta uměl využívat metod, které míří přímo k cíli. Sám říká: *V podstatě to jsou rozšířené přednášky, které se konaly na jedné interní konferenci katechetů. Je to ovoce úsilí, které trvalo přes dvacet let. Do tohoto sborníku přispěl Tilmann dále pátou kapitolou s názvem Dr. Kl. Tilmann v mateřském kroužku: Výuka o Eucharistii u nejmenších.*

Celá kapitola se věnuje práci jednoho mateřského kroužku v jedné farnosti, kde vznikla touha pohovořit o tom, jak vysvětlovat mši svatou čtyř až sedmi letým dětem. Téma bylo panem farářem rozděleno na dva večery. První večer bylo třeba ujasnit, co dětem říkat, teprve potom budeme moci uvažovat jak.“ Poté co první den v přednášce farář velmi životně vysvětlil toto svaté tajemství a udělal přehled o tajemství eucharistie, přítomným matkám dal úkol, aby uvážily, jak by to, co slyšely, dokázaly vysvětlovat dál svým dětem.

Dále Tilmann popisuje v přímé řeči průběh příští schůzky faráře s matkami a jejich konverzaci na výše uvedené téma. Postupně jsou sdělovány potřebné informace, až přijde ta pravá chvíle, kdy lze začít dítě připravovat na první svaté přijímání. Objevilo se už porozumění i „hlad“ po tomto chlebě a tento svatý hlad lze ukojit. Vyplynula i skutečnost, jak správné ječasné svaté přijímání. V závěru byl farář matkami požádán, zda by mohl sepsat schéma, jak vysvětlovat mši těm nejmenším. Toto schéma farář rozdál matkám při příští schůzce a obsahovalo předpoklady (Trojice, vyvolení každého za své dítě, všechny tyto děti velká rodina Božích dětí), Kladení základů pro nauku o Eucharistii (postup v sedmi bodech), Rozvinutí nauky o Eucharistii (Rozvinutí nauky o sv. přijímání, Rozvinutí nauky o oběti, Rozvinutí nauky o přítomnosti). Tilmann zde publikuje přesný popis.

Tilmann sborník doplnil kapitolou *Pokyny stran včasného přijímání (kap. VIII)*. Duchovní správce si klade otázku, jak prakticky zavést včasné přijímání dětí. Tilmann hovoří o lehčím úkolu tam, kde celá země jednotně uposlechne pokynů církve, jako např. v Holandsku stejně jako tam, kde k tomu ve své diecézi vyzve biskup v pastýřském listě a poskytne praktickou radu a pomoc. Dále Tilmann hovoří o tom, jak je tomu v diecézích, kde se první přijímání koná ve 4. nebo 3. ročníku a dále v devíti bodech o tom, jaké možnosti má jednotlivý farář.

Do tohoto kolektivního díla německých katechetů Tilmann dále přispěl kapitolou *o katechezi pro 10 až 14leté (kap. IX)*. Rekapituluje zde své katechetické úvahy, teologické zamyšlení (II. díl), kde byl podán všestranně správný obraz Eucharistie a kde bylo jednotlivým pravdám určeno jejich místo v organismu Eucharistie a ukázáno, jak spolu navzájem souvisí jednotlivé stránky tohoto tajemství.

Dále bylo vyloženo jejich vzájemné pronikání, spojení dogmatické pravdy s liturgickou formou, a to všechno jako celek včleněno do souvislosti víry a křesťanského života. Svaté tajemství bylo položeno do nového zorného pole a nyní se v této kapitole Tilmann zabývá tím, co z toho vyplývá pro katechezi a jak se budou na tomto podkladě vyučovat deseti až čtrnáctileté mladé bytosti. Vysvětluje myšlenky ohledně cílů nového uspořádání katecheze o Eucharistii, o cestě k tomuto cíli, o výhodách předestřené metody, o katechetickém provedení, o předpokladech stavu víry, o psychologickém silnějším vnějším napojení, o prapůvodní zoufalé touze přiblížit se Bohu, o napojení na věroučné pravdy.

Dále zde Tilmann uvádí deset katechezí „Prvních pět minut“ ukončené shrnutím, výhledem, aplikací a reflexí, ve které uvádí, že touto katechezí se objasní místo

Eucharistie v Božím díle spásy. Dále se zde probírají nejdůležitější pravdy, které jsou předpokladem a podmínkou pro pochopení Eucharistie, jak abstraktně, tak jednotlivě, a v rámci živého dění.

Cílem další části této kapitoly je postihnout a pochopit, co bylo ve večeradle po viditelné i neviditelné stránce, a tím mladým lidem zprostředkovat základní představu o Eucharistii. Závěrem této kapitoly je objasnění metody „prvních pět minut“, jaké jsou její přednosti a jak ji využívat.

Celá Eucharistická katecheze dětí je ukončena Tilmannovou kapitolou o spolu slavení mše svaté dětmi (kap. X) s názvem *Jak mohou děti spolu slavit mši svatou*. Tilmann zde nabádá, že musíme ve svých úvahách vyjít právě od dítěte, od jeho stáří a schopností a pečlivě uvážit, jak bychom dítěti mši svatou i s její liturgií přiblížili, aby ji mohlo slavit dětsky, a přitom nevznikly dvě paralelní formy slavení. Způsob, jak se dítě spoluúčastní slavení mše, musí korespondovat s liturgií a tvořit jednotu. Pak děti vyrostou do liturgie.

Tilmann zde nastoluje dva požadavky: spolu slavení dětí musí být dětské (kindertümlich) a zároveň liturgické. Poslední kapitola dává návod, jak tyto dva požadavky sladit. Tilmann zde poskytuje rady pro uspořádání mešní oběti, věnuje se péči o plastičnost, péči o správnou atmosféru. Na závěr se věnuje dítěti na bohoslužbě pro dospělé.

3. Analýza Tilmannových publikací vzhledem k hlavním prvkům a úkolům katecheze

V této kapitole je nejprve provedena tematická analýza obsahu zkoumaných titulů, a poté jsou její výsledky porovnány s úkoly katecheze formulovanými Všeobecným katechetickým direktoriem (1971, platné v době Tilmannova působení) a Všeobecným direktoriem pro katechizaci (1997, platné dodnes). Analýza je rozdělena do tří velkých oblastí: osobnost katechety, metoda katecheze v Tilmannově díle a přístup k naplňování úkolů katecheze.

Budu analyzovat, jaké směřování mělo celé Tilmannovo dílo přeložené do českého jazyka a jak obecně plnilo úlohy katecheze v návaznosti na dokumenty Všeobecné katechetické direktorium, ale především Všeobecné direktorium pro katechizaci. Zde se budu zabývat kapitolou *Základní úlohy katecheze: pomoci k poznávání, slavení, prožívání a kontemplaci Kristova tajemství*. V práci také uvedu společný cíl obou dokumentů. Z těchto poznatků vyplyne, zda a jak profesor Tilmann svými přístupy ovlivnil proces obnovy katecheze a jak jsou jeho postoje a jeho dílo využitelné dnes.

Víme, že v roce 1960 byl Tilmann povolán do Říma jako řádný člen komise, připravující II. Vatikánský koncil. Ta měla za úkol vypracovat pastorální, náboženské, pedagogické a katechetické požadavky pro koncil. Roku 1962 byl pozván, aby se koncilu zúčastnil jako peritus (znalec) koncilu. Sám se pak stal hlavním redaktorem dokumentu o katechezi, o jehož zpracování koncil rozhodl.⁹⁸

Zde uvádím citát z Úvodu Všeobecného direktoria pro katechizaci:

„Druhý vatikánský koncil rozhodl, aby bylo vypracováno „Direktorium pro katechizaci křesťanského lidu“. Kongregace pro klérus použila ke splnění tohoto úkolu služby zvláštní komise odborníků a konzultovala biskupské konference, které zpětně poskytly mnoho návrhů a podnětů. Vzniklý text pak přehlédla teologická komise ustanovená ad hoc a Kongregace pro nauku víry. 18. března 1971 ho s konečnou platností schválil Pavel VI. a 11. dubna téhož roku byl vydán pod názvem Všeobecné katechetické direktorium.

Od roku 1971 usměrňovalo Všeobecné katechetické direktorium místní církve na dlouhé cestě obnovy katechizace a bylo jejím východiskem co do obsahu, pedagogiky a metody použití. Nová úprava Všeobecného katechetického direktoria musela zřejmě sladit dva základní požadavky:

- *na jedné straně uvést katechezi do souvislosti s evangelizací, jak to vyžadují zvláště exhortace Evangelii nuntiandi a Catechesi tradendae;*
- *na druhé straně přijmout obsahy víry dané Katechismem katolické církve.*

---

⁹⁸ TILMANN, Klemens. *Náboženská výchova dříve a nyní*, Doslov. Srov. také *Christus Dominus*, čl. 44.

Cíl Všeobecného Direktoría pro katechizaci je zřejmě tentýž, který sledoval text z roku 1971. Očekává se, že poskytne „základní teologicko-pastorační zásady, inspirované učitelským úřadem církve, zvláště Druhým vatikánským koncilem, pomocí nichž by bylo možno lépe usměrňovat a koordinovat pastorační činnost služby slova“ a konkrétně katechezi.

Základním záměrem bylo a je nabídnout spíše úvahy a zásady, než bezprostřední způsoby použití a konkrétní rady, zamyšlení a podněty. Tento postup a metoda byly zvoleny především z následujícího důvodu: Chybám a omylům v katechetickém oboru se můžeme vyhnout jen tehdy, jsou-li od počátku správně chápány podstata a cíle katecheze, jakož i pravdy a hodnoty, které mají být předávány“.⁹⁹

Všeobecné katechetické direktorium předkládalo základní teologicko – pastorační zásady dané učitelským úřadem církve, zejména II. Vatikánským koncilem, k usměrňování a koordinování pastorační služby slova. Mírně převládá aspekt teoretický nad praktickým z toho důvodu, aby se vycházelo ze správného pochopení podstaty a cílů katecheze, ale i podávaných pravd se zřetelem k adresátům a podmínkám, v jakých žijí, neboť jen tak se lze vyhnout úchylnkám.¹⁰⁰

VKD je určeno především biskupům, biskupským konferencím a těm, kteří nesou zodpovědnost za katechezi, se věnuje některým bodům katecheze s vysokou důležitostí, ale zároveň říká, že bude na různých direktoriích i pracovních pomůckách jednotlivých zemí, řešit tyto záležitosti přiměřeným a specifickým způsobem.¹⁰¹

V této kapitole nejprve provedu syntézu Tilmannových myšlenek a přístupů k jednotlivým tématům, a poté uvedu porovnání v VKD a VDK s odkazem na příslušné články těchto dokumentů.

3.1. Chápání úlohy katechety v provázení katechizovaných

Ve 20. století, v době Tilmannova působení, katecheté sledovali změny nastolené rozvojem psychologických, didaktických a pedagogických věd. Toto prohloubení vědomostí z daných oborů vedlo průběžně ke studiu metody podání látky katecheze. Byly upřesněny úlohy činných metod v katechezi a byl lépe vyspecifikován katechetický úkon podle zákonů učení, kde hrála roli představitost, paměť, zkušenost ale i inteligence. Zejména rozvoj psychologie přispěl k vypracování diferenciální metodologie podle věku a úrovně psychického rozvoje osoby při zohlednění sociálního

---

⁹⁹ *Všeobecné direktorium pro katechizaci*, sekretariát České biskupské konference, 1998, Úvod, s. 8. Zde je možno dohledat rozdíly mezi VKD, 1971 a VDK, 1998.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 8.

¹⁰¹ *Všeobecné katechetické direktorium*, sekretariát České biskupské konference, 1971, čl. 70.

prostředí tak, aby bylo vyzdviženo, že nevyhnutelným cílem katecheze je předat úplnou křesťanskou zvěst adekvátně.¹⁰²

Tuto zvěst předává katecheta, který spatřuje nedostižný ideál v Ježíši, který je pro něj vzácným vzorem učitele a vychovatele. „*Jeden jest Mistr váš, Kristus*“ (Mt 23,8-10). Tilmann ve výše popsaných publikacích vychází z předpokladu, že Kristus učitel, je Pravda, Život a Cesta, ale Kristus vychovatel nejdříve jedná, dává příklad, vzor, a pak teprve následují slova, která vnímají individualitu a sociální pozici člověka, ke kterému se obrací s účastí, což je i požadavkem VDK.¹⁰³

Tilmann proto celoživotně pracuje na sobě, dbá o osobní růst, aby splňoval předpoklady, které se na katechetovi vyžadují, navíc je oddaný Bohu a církevnímu smýšlení a je vzorem mravní povahy. Je náboženskou osobností, která dokáže získat děti i dospělé pro Krista a která dokáže sladit své jednání a svá slova.

Je také výborným pozorovatelem, který se snaží hledat různé nové cesty, ty analyzovat, zlepšovat a zdokonalovat. Toto vše se odráží v jeho výše popsaném díle přeloženém do českého jazyka. Často píše o tom, jak sleduje nejen svůj výkon, ale také reakci dětí a mládeže na zcela konkrétní podněty. Tyto reakce vyhodnocuje a zlepšuje vzájemnou interakci dalším oživením tématu.

Kristus miloval malé děti „*Nechte dítek jít ke mně a nebraňte jim, neboť takových jest království Boží.*“ (Mk10,14). Dále Mk 10,16, Mt 18, 5-6, Mt 18,2, Mt 21,16. Profesor Tilmann kráčí v Ježíšových šlépějích jak v dávání vzoru svým svěřencům, jeho katechetická praxe je velmi bohatá a po celý svůj život se věnuje zejména malým dětem, tak ve výchově víry a ve výchově k modlitbě, zejména u malých dětí a dětí základní školy. Jeho láska k dětem je základem jeho katechetické činnosti. Zároveň si dokáže získat zájem o jím prezentované téma a autoritu u svých svěřenců i jejich rodičů, což vše zcela odpovídá požadavkům obou předmětných direktorií na osobnost katechety.¹⁰⁴

Právě dětem a dospívajícím a jejich životu v rodině se věnuje Tilmannova kniha *Jak dnes mluvit v rodině o Bohu*, kde vysvětluje nový způsob mluvení o Bohu a jak stavět na vlastních prožitcích a zkušenostech dětí, ve kterých se samy disponují a otevírají při pocitu nastoleného bezpečí a lásky. Kniha obsahuje jak rozhovor s dětmi, tak s dospívajícími. I zde je průvodcem i poradcem čtenářů, zejména rodičů.

---

¹⁰² VKD, s. 2.

¹⁰³ VDK, čl. 20.

¹⁰⁴ VDK, čl. 156 a VKD, čl. 71.

Stejně tak horlivě se věnuje mladým křesťanům, jimž je věnována celá publikace *Duchovní rozhovor, která již ve svém podtitulu Duchovní rádce uvádí mladého křesťana do duchovního života*, garantuje svůj ústřední obsah. Kniha obsahuje konkrétní rady k docílení pokroku v lásce k Bohu, kdy autor je pravým čtenářovým průvodcem a v průběhu celé publikace ho oslovuje napřímo, doporučuje často i místo, kde číst, čas, kdy číst, formu, jak číst (např. vkleče). Z knihy hovoří hluboká zkušenost autora s mládeží, se srdcem a problémy dospívajících a zároveň vědomí, které několikrát opakuje, že tato komunikace je pouhý začátek, který přivádí na cestu, ukazuje směr a povzbuzuje k chůzi. Vše ostatní záleží na každém z nás.

V knize s názvem *Denně se modlit – ale jak?* je autor průvodcem ve víře křesťana každého věku, a zabývá se důležitou částí každého dne, modlitbou, časem, který trávíme s Bohem.

Tato knížka má být pomůckou na cestě k životu modlitby tím, že uvádí zkušenosti, povzbuzení autora, návody a některé texty modliteb při provázení křesťanů jejich každodenností.

I v ostatních přeložených publikacích kromě příběhu s názvem *Per*, je autor průvodcem katechizovaných tak, jak jsou kladeny požadavky ve výše jmenovaných katechetických dokumentech.

Tilmann ze své praxe velmi dobře ví, že žádná metoda, ať je jakkoli vyzkoušená a prožitá, nedovoluje katechetovi oprostít se od osobního úsilí chápat konkrétní okolnosti a přizpůsobit se jim. Sám projevuje po celý život lidský účastný přístup. Pracuje na svých lidských i křesťanských vlastnostech, aby sám jako katecheta mohl jít za vzor „svým ovečkám“.

Nejen volba metody, ale přímý kontakt s příkladností katechety vede mladé lidi k promýšlení zjevení a k touze být lepšími lidmi ve vztahu k Bohu i k sobě samým. Tím se Tilmann dostává k pochopení, že úloha katechety je postavena výše než volba přednášených textů nebo pracovních pomůcek.¹⁰⁵

Na druhou stranu je mu ale zcela bytostně jasné, že velikost a důležitost úlohy katechety nesmí bránit v tom, aby měl stanovenou hranici působnosti. Jeho prioritou je nejen sám být příkladem, ale také nacházet nejvhodnější podmínky k vyhledávání, přijímání, a prohlubování křesťanské zvěsti a jejím usídlení v srdci a duši člověka. V jejím zniternění. To není závislé na katechetovi. Ten je především průvodcem na

---

¹⁰⁵ Srov. AG 17, EV I, 1141, VDK, čl. 156.

cestě výchovy a zrání ve víře jednotlivce, jak sám Tilmann často deklaruje, a proto dále říká, že je třeba tuto cestu provázet modlitbou. Tilmann chápe, že žije v době, která klade na katechetu vysoké požadavky nejen osobní, nejen na rozvoj jeho nadání, schopností, možností a vyžaduje křesťanskou horlivost a vysoké pracovní nasazení, ale také v době, která vyžaduje plné respektování svobody a „tvořivosti“ katechizovaných, jak o tom píše VKD¹⁰⁶ a jak sám Tilmann mnohokrát deklaruje ve své knize *Duchovní rozhovor*.

Již zde Tilmann čtenáře v Doslovu vyzývá k upozornění na témata a otázky, které považuje osobně za důležité jako jak prožít svou vnitřní obnovu, jak prožívat důvěru v Boha a jeho dary, jak žít život v Boží prozřetelnosti, jak rozjímat, jak se modlit, jak prožívat rozjímavou modlitbu, jaký má mít křesťan postoj ke světu s tím, že čtenářům bude vděčný, což svědčí o jeho skromnosti a vděčnosti, za dialog. Neustále připomíná, kdy a v čem lze nalézt pravou svobodu a že cesta každého jednotlivce je cesta originální, jedinečná, individuální.

V téže knize sám autor dochází k závěru, co se týká tvořivosti lidí, že Boha milujeme jako lidé, kteří mají od něj tvůrčí schopnosti. Pracujeme, tvoříme hodnoty, milujeme bližní, ale vždy ho máme jako první i poslední cíl, ať už se zabýváme čímkoliv. Žijeme uvědomělý život s Bohem, už když jsme na cestě k němu. V tom Tilmann vidí základ křesťanské existence stejně jako obě katechetická direktoria.

Knihy *Život z hloubky* vypovídá o tom, že autor je průvodcem na cestě, „na cestě do hloubky a šíře vlastní bytosti a velikosti Boha a jeho lásky“. Právě autor zdůrazňuje, že na tuto cestu se vydává každý sám, byť pod jeho vedením, a jít stále dál, sám, znovu a znovu musí každý individuálně. Doporučuje nesobecky jako dobrý rádce cvičit a vracet se opět k jednotlivým částem knihy, protože právě to může přinést bohatou úrodu a pocit štěstí ze zdraví ducha a těla.

Proto se také v životopisu knihy *Einübung des Glaubens: Klemens Tilmann zum 60. Geburtstag*, o Tilmannovi hovoří jako věcném spolupracovníkovi otevřenému kritice, který ví, že výsledky teologické a nábožensko – pedagogické obnovy se zúročí v každodenní praxi. Jeho osobní přístup ke čtenáři či posluchači v knihách, člancích a přednáškách dodal odvalu a sílu mnoha duchovním průvodcům mládeže, katechetům a učitelům v Německu i v zahraničí.

---

¹⁰⁶ VDK, čl. 71.

Tilmann téměř v každé své knize hovoří ke čtenářům přímo, obrací se na ně s laskavostí, s hloubkou, s prožitkem, s naléhavostí, s respektem, s pochopením. Je průvodcem na cestě výchovy víry.

3.2. Induktivní a deduktivní metoda v Tilmannově díle

Induktivní a deduktivní metoda je rozebírána v obou katechetických dokumentech. VKD induktivní metodu vnímá jako přemýšlení a zkoumání faktů (např. biblické události, liturgické úkony, události ze života církve a z každodenního života), aby se zjistil jejich význam v křesťanském tajemství. Tato metoda usiluje proniknout do podstaty duchovních skutečností na základě vnějších věcí. Deduktivní metodu VKD chápe jako činnost, která poznává a popisuje fakta z jejich příčin.¹⁰⁷ VDK obě metody popisuje téměř identickými slovy, jako VKD.

Tilmann ve svých knihách i v přednáškách oslovuje, navrhuje, formuluje, hovoří o svých zkušenostech, které v každém křesťanovi probouzí zájem o látku. Jeho knihy vycházejí jak z Božího Zjevení zapsaného do slov lidských v Bibli, tak z příběhů ze skutečného tehdejšího reálného světa, který si každý může zakoušet smysly, tyto pak propojuje a otevírá čtenářům široké obzory. Ve své zkušenosti aktivně hospodaří s Božím darem a každá jeho zkušenost otevírá svět čtenářům i posluchačům, aby poznávali zcela přirozeně pravdy obsažené v pokladu Zjevení, což přirozeně vede k jejich uvádění do každodenního života.

Napříč celou svou tvorbou využívá kombinovaně induktivní i deduktivní metody. Deduktivní metoda postupuje od Zjevení až po vykreslení využití zkušeností osobních i společenských. U induktivní metody, používá představení problematiky, její zvážení a zkoumání faktů na intelektuální úrovni ať již jde o zkoumání událostí z Bible, liturgických úkonů, událostí ze života farnosti, ve škole, v zaměstnání, shrnuto v prožívání každodennosti. Pak spolu se skupinou odkrývá význam těchto událostí v křesťanském tajemství, v jejich významu pro duši křesťana, a to v souvislosti s pomocí věcí viditelných, slyšitelných, prostě uchopitelných smysly, odkud lze přecházet ke vnímání věcí duchovních. Zajímavý je jeho pohled na zpovědní zrcadlo pro vztah k Bohu, Tilmann formuluje otázky, např. můj poměr k Bohu v plnění povinností, moje pozornost, moje poslušnost, moje oddanost, mé zaměření na Boha, moje pohotovost vůči Bohu, jak hluboce toužím poznat Boha, jak mluvím v modlitbě

---

¹⁰⁷ VKD, čl. 72. a VDK, čl. 150.

s Bohem, důvěřuji Bohu pokorně a další, které mají dopomoci k pokroku v sebepoznání na rovině prožívání právě každodennosti.¹⁰⁸

Zároveň Tilmann, který využívá aktivního postoje ducha, oslovuje přímo, radí a vyzdvihuje, a průběžně se odvolává na jasně dané skutečnosti a rozumově osvětluje zpracovávané pojmy, využívá i užitečnost formulí, které jsou vhodné pro přesný výklad víry. Rozlišuje přiměřenost chápavosti posluchačů i čtenářů, na které se obrací. Ve svém životě pracoval s mnoha skupinami, a to zcela odlišnými. Obracel se na děti, mládež, dospívající, dospělé i učitele katechismu. Vždy striktně rozlišuje katechezi a oslovení duše podle věku a okolností a snaží se ve svých knihách na příkladech ze života, na příbězích lidí, stejně jako Kristus vysvětloval sám osvětlovat věci a události pomocí podobenství z běžného každodenního života a probudit v lidech touhu přetvářet sebe a svůj způsob života, aby postupně budovali životní postoj křesťanů. Sám dává v poslední kapitole knihy *Duchovní rozhovor* jedenáct konkrétních rad k docílení pokroku v lásce k Bohu, které zasazuje do rámce „*životního prostoru víry a církve, Bible a kázání, liturgie a svátostného spojení, svátosti pokání, duchovní obnovy a exercicií, osvědčení v rodině a v povolání, v apoštolátě, ve farním společenství s cílem pro růst v lásce k Bohu*“.¹⁰⁹

Induktivní metoda vyžaduje i deduktivní metodu, která popisuje a vysvětluje fakta, při čemž vychází z jejich příčin. Dedukce nabude plný význam až po předešlém vykonání induktivního procesu.¹¹⁰ Deduktivní metody Tilmann používá právě v přiblížení Zjevení, které je vysokým stupněm jistoty, protože právě zde Bůh ve své dobrotě zjevuje sebe samého lidem, aby je pozval a přijal do svého společenství.¹¹¹ Tilmann tento dar Boží lásky považuje za východisko katecheze a víru za její odpověď. Víra je pro něj dar pronikající obsah služby slova. Jeho vnímání tak plně koresponduje s VKD¹¹² a VDK¹¹³, zejména považují za důležité uvést, že se v jeho dílech setkáme s důsledným uplatňováním principu věrnosti Bohu a člověku.¹¹⁴

---

¹⁰⁸ TILMANN, Klemens. *Duchovní rozhovor*, bod 22., s. 144–147.

¹⁰⁹ Tamtéž, bod 23, s. 148–149.

¹¹⁰ VDK, čl. 150.

¹¹¹ VKD, čl. 10.

¹¹² Tamtéž, čl. 10 a 47.

¹¹³ VDK, s. 8. 11.

¹¹⁴ VDK, čl. 149 a VKD, čl. 34.

3.3. Naplňování základních úkolů katecheze: pomoci poznávat, slavit, prožívat a kontempletovat Kristovo tajemství

VDK v úkolech katecheze vychází z cíle katecheze, to jest vrůstát do společenství s Ježíšem Kristem a navázat s ním důvěrný vztah. Cíl katecheze je vyjádřen ve vyznání víry v jediného Boha: Otce, Syna a Ducha svatého.¹¹⁵

Napomáhat poznání víry

VDK v základní úloze katecheze, napomáhat poznání víry říká, že kdo se ve svém životě setkal s Kristem, chce ho stále a hlouběji poznávat, stejně jako Otcův plán, který právě Kristus zjevuje. Poznání obsahu víry (fides quae) je požadováno přilnutím k víře (fides qua).¹¹⁶ Každá komunikace s lidmi, zejména s malými dětmi a dospívajícími, vede k otevření vnitřní činnosti člověka. Podle VDK je nutné při katechezi probudit aktivitu víry, ale i naděje a lásky. Je třeba probudit schopnost a posouzení správnosti úsudku a přivádět k postupnému pochopení plné pravdy Božího plánu, což znamená uvádět do poznání tradice a Písma. Jde o komplexní a trvalé prohlubování víry, která pak prosvěcuje existenci člověka. Vede ke zdůvodnění víry ve světě.¹¹⁷ Tomuto úkolu katecheze Tilmann věnuje velkou část své tvorby, která je představena v této práci.

Zejména v publikacích *Duchovní rozhovor, Jak dnes mluvit v rodině o Bohu, Denně se modlit ale jak?, Náboženská výchova dříve a nyní/ Katechetická obnova a katechetická praxe, Život z hloubky, Výchova dítěte/Dobrý začátek* rozebírá autor rozvoj jedince, jeho cestu připodobňování se Kristu, jeho vnímání Božího plánu a jeho činnosti a tvořivosti a odraz toho všeho v jeho duchovním životě.

Co se konkrétně týká rozvoje cesty připodobňování se Kristu malých dětí, Tilmann v knize *Výchova dítěte* nastoluje v osmé kapitole s názvem *Nové způsoby pastorace* nové pokusy k probuzení náboženského zájmu dětí o Krista v pastoračních hodinách a ukazuje konkrétní postupy a možnosti zapojení dětí do různých her, jejichž pravidla zde predestiruje. Dále zde autor dává návod, jak prohloubit život víry ve farnosti. Tilmann se na taková setkání s dětmi velmi dobře připravuje, aby byl včas schopen správně interpretovat reakce jednotlivých dětí nebo celé skupiny a volí různé metody k předávání poselství evangelia a zdůvodňování víry ve světě stejně jako ve farnosti a to praktickou cestou práce ve skupině, praktickými cvičeními, rozborem příběhů

---

¹¹⁵ VDK, čl. 80-82.

¹¹⁶ VDK, čl. 85 a VKD, čl. 36.

¹¹⁷ VDK, čl. 85.

z Bible.¹¹⁸ Nenásilně, zcela přirozeně předává Symbol, souhrn Písma a pravd víry církve malým křesťanům již od nejútlejšího věku, což je zcela v souladu s úkolem napomáhat poznání víry.¹¹⁹

Tilmann v knize *Náboženská výchova dříve a nyní* vidí dva způsoby, jak se k dětem chovat. Buď je jeho vychovatel sochařem, který vtiskuje hmotě tvar nebo zahradníkem dávajícím rostlinám nejlepší podmínky k životu, aby se dle svých zákonitostí rozvinuly do plnosti, a odřezává jen plané výhonky. Zmiňuje též postoj Marie Montessori, která dítě vychovávala v souladu s myšlenkou, že dítě má hned od počátku všechny vlohy v sobě a k tomu snahu stát se tím, čím má být. Vychovatele ve 20. století pak přirovnává k zahradníkovi se sochařským zásahem. Tak prezentuje i sám sebe. On uvádí děti, malé učedníky Ježíše Krista, vytrvale a každodenně do poznání tradice a Písma, o kterém hovoří Flp 3, 8, jako o nesmírně cenném poznání Krista.¹²⁰

V publikaci *Náboženská výchova dříve a nyní Katechetická obnova a katechetická praxe*, Tilmann též hovoří o nutnosti pracovat s dětmi a mládeží na zkušenosti poznatelných základů, tedy fundamentálně katecheticky, od pozemských zkušeností k transcendentnu, k Bohu, což pak má za následek prožívání větší hloubky spojení člověka s Kristem, s Bohem a také větší potřebu člověka tvořit a sebe vyjadřovat se. Dává za příklad příběh tříletého chlapce v matčině milující náruči, který si díky slovům matky, jak musí být Bůh dobrý, když jim dává lásku a objetí, tento prožitek spojí s hluboce procítěnou zkušeností, že v mateřské lásce, v matčině objetí, zakouší lásku Boha. Nejen poznání obsahu víry, ale i pochopení lásky vede k probuzení víry a prohlubování víry. Tilmann zde v knize *Náboženská výchova dříve a nyní/ Katechetická obnova a katechetická praxe*¹²¹ také dává příklad modelu pro katechetickou cestu od zkušenosti k víře. Na katechezi o utrpení ve světě, popisuje celý postup. Jde o otevřenou katechezi. Katecheta není ve skupině jako „majitel vědění“, ale spolu s ostatními účastníky dialogu, diskuze, je na cestě a hledá. Stojí mezi nimi a uvažuje s nimi. To je metoda, kterou Tilmann preferuje.

---

¹¹⁸ VDK, č. 138.

¹¹⁹ Tamtéž, čl. 85.

¹²⁰ DV 25

¹²¹ TILMANN, Klemens. *Náboženská výchova dříve a nyní. Katechetická obnova a katechetická praxe*, s. 34.

Tilmann přednášku ukončuje tvrzením, že při těchto postupech „zasáhne náboženská výuka nejen hlavu, ale i život a hlubiny existence“, a na úplný konec dodává: „Tam se člověk stává správným, radostným člověkem!“.¹²²

Deklarované náboženské povinnosti (dříve sdělované formou musíš, nesmíš) ve 20. století Tilmann chápe v proudu katechetické obnovy z pohledu sebeúcty člověka jako radostné poselství, které se odráží v životním postoji člověka, který si uvědomuje pozitivitu Božího díla, naše začlenění v něm, pocit milovaného Božího dítěte a následovníka Krista. Hovoří o době velkých duchovních změn, o katechetické obnově a jejích hlavních rysech, o hnutí *mnichovské metody*, se základním pravidlem, že veškeré poznání začíná smysly. Z toho plynoucí naučení, že pravdy víry se musí předávat v příkladech a v konkrétních událostech, popisuje pět stupňů této metody: naladění, vyprávění biblického příběhu, vyvození pouček, shrnutí, aplikace. Tři z nich jsou totožné v té době užívaných třech metod pracující mládeže (JOC): pozorovat (nazírání), posoudit (vypracování), jednat (aplikace). Dalším přístupem 20. století je vyučování zážitkem, ale především je podstatné vytvoření nového katechismu pro 10 až 14 leté děti, kde jsou podpořeny snahy kerygmatické. Též šlo o sjednocení biblického myšlení a nauky víry. V dřívějších katechismech byly pravdy víry vedle sebe bez větších souvislostí, nyní se dospělo k závěru, že obsah víry tvoří organickou jednotu a jednotlivé oblasti se navzájem podmiňují. Tilmann píše o těchto změnách chápání ve svých knihách, hovoří na přednáškách. V Čechách se můžeme dočíst též v knize *Náboženská výchova dříve a nyní/ Katechetická obnova a katechetická praxe*, právě v druhé části publikace.¹²³

Celá do češtiny přeložená Tilmannova tvorba je doslova prochnuta přilnutím ke Kristu, jeho následováním a ukazováním cesty příkladem katechizovaným tak, jak o tom píše VKD¹²⁴ i VDK.¹²⁵

Liturgická výchova

VKD i VDK, dále predestinují myšlenku, že aktivní rozměr katecheze se plně shoduje s plánem zjevení a spásy. Pedagogika, která napomáhá aktivní účasti katechizovaných, splývá s řádným stavem křesťanského života, tj. aktivní odpověď na

---

¹²² TILMANN, Klemens. *Náboženská výchova dříve a nyní. Katechetická obnova a katechetická praxe*, s. 34.

¹²³ Tamtéž, s. 22-26.

¹²⁴ VKD, čl. 16-33.

¹²⁵ VDK, čl. 84-87.

Boží dar a to modlitbou, účastí na svátostech a na liturgii, církevní a společenskou angažovaností a skutky lásky.¹²⁶

„Kristus je stále přítomen ve své církvi, především v liturgických úkonech“.¹²⁷ Společenství s Ježíšem Kristem přivádí ke slavení jeho spásné přítomnosti ve svátostech, zvláště pak v eucharistii. Církev si vroucně přeje, aby všichni věřící byli přivedeni k té plné, vědomé a aktivní účasti, kterou vyžaduje podstata samotné liturgie a důstojnost jejich křestního kněžství.¹²⁸ Katecheze proto musí nejen napomáhat k poznání významu liturgie a svátostí, ale také vychovávat učedníky Ježíše Krista „k modlitbě, k děkování, k pokání, k důvěrné prosbě, ke smyslu pro komunitu a k řeči symbolů...“¹²⁹ protože toto vše je nezbytné pro opravdový liturgický život“.¹³⁰

V knize *Duchovní rozhovor* se Timann tomuto tématu věnuje do hloubky. Zevrubně popisuje vědomou a aktivní účast, kterou vyžaduje podstata samotné liturgie a důstojnost křestního kněžství. Vyzdvihuje přítomnost Krista při mešní slavnosti, kdy je přítomen mezi námi a chce na nás působit. Vyzdvihuje tuto chvíli právě proto, že vidí vnitřním zrakem příležitost absolutní duchovní blízkosti, podnět pro rozjímání a osobní rozhovor s Pánem. Říká, že minuty po svátostném spojení je možné přenést do dalšího osobního života a pokračovat ve spojení s Kristem i po mši v klidu a tichu.

Co se týká účasti na svátostech a na liturgii v páté kapitole samizdatů *Výchova dítěte/Dobry začátek* Tilmann píše o Svátostné výchově dítěte jako o výsledku všeobecné výchovy náboženské, o vzbuzení smyslu pro svaté věci, svatá znamení, náboženský symbolismus, pro náboženské a mravní požadavky, při čemž předestírá myšlenku, že nestačí svátosti znát, ale správně praktikovat.

Tilmann se zde vyjadřuje ke všem jednotlivým svátostem samostatně a zdůrazňuje, že je nutno je prožívat v posvátném ovzduší. Dále hovoří o různých činitelích svátostné výchovy. Označuje farnost, rodinu, školu a jejich působení a zvolené pracovní metody. Závěrem této kapitoly Tilmann vyjadřuje potřebu *změnit názory na svátostnou výchovu a zařídit se podle změněných poměrů*.¹³¹ Říká, že málo dětí je schopno probudit smysl pro svaté věci, pro svatá znamení a pro náboženský symbolismus, tam je třeba soustředit pozornost.

K liturgii se Tilmann vyjadřuje v knize *Duchovní rozhovor* v Bodě 23, *Několik rad k docílení pokroku v lásce k Bohu*

---

¹²⁶ VKD, čl. 75 a VDK čl. 85.

¹²⁷ SC 7.

¹²⁸ Tamtéž, 14.

¹²⁹ VKD, čl. 25.

¹³⁰ VDK, čl. 85.

¹³¹ TILMANN, Klemens. *Výchova dítěte*, s. 72.

V poslední kapitole najdeme Tilmannovy rady v rámci „*životního prostoru víry a církve, Bible a kázání, liturgie a svátostného spojení, svátosti pokání, duchovní obnovy a exercicií, osvědčení v rodině a v povolání, v apoštolátě, ve farním společenství, s cílem pro růst v lásce k Bohu*“.¹³²

V kolektivním díle Svazu německých katechetů s názvem Eucharistická katecheze dětí¹³³, Tilmann v Úvodu hovoří o mši svaté pro dospělé a pro děti, zabývá se vývojem a chápáním mše svaté a nastiňuje problematické stránky, které je třeba zlepšit a lépe chápání dětí přizpůsobit. Nastoluje otázky, jak vnímat eucharistii jako celek, zda jde o Oběť, Hostinu nebo obojí, a jakou to „obojí“ má souvislost, jak je vyjádřena konkrétně v liturgii, jak katecheta vidící slavení v novém světle zpracuje vše v co nejjednodušší podobě pro dítě, aby mu to bylo dokonale jasné a k tomu Tilmann doporučuje právě tuto publikaci (kap. I).

Dále se v této publikaci zabývá výkladem mše svaté nejmenším dětem, kdy v praxi v mateřském kroužku pracuje farář s matkami a dětmi ve věku čtyř až sedmi let kontinuálně, a to ve dvou večerech. Výsledkem tohoto setkání je, co a jak a kdy dětem říkat, jaké souvislosti v tomto svatém tajemství eucharistie vidět, až dojde k „hladu“ po svatém přijímání. V tomto smyslu je sepsáno schéma pro matky, jak mají vysvětlovat mši těm nejmenším (kap. V), pokyny stran včasného přijímání Tilmann uděluje v devíti bodech, které zevrubně popisují, jaké možnosti má konkrétní farář (kap. VIII). Kapitolou o katechezi pro 10 až 14leté přispěl Tilmann do tohoto kolektivního díla německých katechetů rekapitulací své katechetické úvahy o správném obrazu a organismu Eucharistie, propojil jednotlivé stránky tajemství, spojil dogmatické pravdy s liturgickou formou, a to všechno jako celek vložil do souvislosti víry a křesťanského života, a nastolil novou metodu na deseti katechezích s názvem „Prvních pět minut“, kdy, jak a jak dlouho posluchačům problematiku vysvětlovat, aby jejich vnímání bylo co nejefektivnější (kap. IX).

O spolu slavení mše svaté dětmi (kap. X) píše Tilmann závěrem, kde předestírá, jak postupovat, aby děti vyrostly do liturgie přirozeným způsobem, což stojí na dvou Tilmannových požadavcích, a to, aby spolu slavení dětí bylo dětské (*kindertümlich*) a zároveň liturgické. Návod, jak tyto dva požadavky sladit, Tilmann dává v oblasti

---

¹³² TILMANN, Klemens. *Výchova dítěte*, s. 148-149.

¹³³ *Eucharistie und katechese. Beiträge zur eucharistischen Erziehung der Kinder*, Příloha k oběžníku Apoštolské administrativy č. 8 v roce 1970.

uspořádání mešní oběti, v péči o plastičnost, v péči o správnou atmosféru. Tilmannovy postoje proto plně korespondují s chápáním liturgické výchovy předestřené ve VDK.

Morální formace

VDK uvádí, že morální změna člověka spočívá v obrácení se k Ježíši Kristu, tedy v započetí cesty v jeho stopách. Od katecheze se tedy očekává, že bude předávat učedníkům Krista jeho postoje. Cesta vnitřní proměny člověka se odvíjí od morálního vzoru Krista a opírá se o Horské kázání v duchu Blahoslavenství, v němž Kristus navázal na Desatero. Sám člověk, který tento morální vzor přijal a žije s ním v souladu, je pak v evangelizaci zapojen do hlásání a sám je takovým morálním vzorem. Katecheze připravuje na toto morální svědectví.¹³⁴

VDK také uvádí, že „*Morální formace je například bytostně christologická a trinitární, plná smyslu pro církev a otevřená společenskému rozměru*“¹³⁵. Tato myšlenka se prolíná celým do češtiny přeloženým dílem Tilmanna od jeho chápání úlohy katechety v provázení katechizovaných, kde je morálním vzorem sám katecheta po vzoru Krista až po obsahy všech jeho knih, kde je trvalá linie cesty proměňování člověka a každé velké katechetické téma má u Tilmanna nejen poznávací rozměr, ale i morální důsledky. Za příklad mohu dát jednoduchý příběh jednoho chlapce, Petra Fonterase, knížka s názvem PER, který pocítil volání Krista, zachoval se velmi hrdinně a morálně a směřoval *k nové zemi své touhy*.¹³⁶

Tilmann jako morální vzor nejen předává svým čtenářům a posluchačům obsah křesťanské morálky, ale aktivně také rozvíjí jejich evangelní postoje a představuje křesťanské hodnoty. V knize *Duchovní rozhovor* v kapitole *Síla a požehnání mravních obětí* předestírá myšlenku, že základní podmínkou lidského vývoje je dobrovolný sebezápor, který nese své ovoce ve formě svobody, svěžesti a bdělosti a uvolňuje duchovní síly. Doporučuje jako životní styl prostotu a sebevýchovu, která vede k nenáročnosti, nezávislosti a vnitřní síle a odtud je krok k mravním obětem. Těm zde věnuje kapitoly *Různé druhy mravních obětí*, *Co by se nemělo nazývat mravní obětí*, *Síla a požehnání mravních obětí*. Dále se zde dopodrobna věnuje v kapitole *Konání dobra v oblasti k protilehlé chybě morálním aspektům každodenního života*. Jde o to, že

---

¹³⁴ VDK, čl. 85

¹³⁵ Tamtéž, čl. 87

¹³⁶ TILMANN, Klemens. *PER*. Tato myšlenka prostupuje celý příběh, proto je značně obtížné, uvést jednu, konkrétní stranu. Touha, spojená s poznáváním Krista a jeho zaslíbení směřující do Božího království, tvoří zcela bazální strukturu knihy.

každý člověk by si měl v oblasti morálky sám na sobě analyzovat kde má problém, najít místo nebo člověka, kde se provinuje proti dobru. Tilmann dává příklad, když se někdo nezachoval správně k matce, dá si cíl v předsevzetí, že v dalším období bude k matce pozorný a úslužný. V podobných případech jde o *nejlepší dobrovolné dílo pokání*, jak Tilmann píše.¹³⁷

Učit modlitbě

VDK říká, že forma společenství člověka s Ježíšem Kristem nás přivádí jako učedníky k zaujetí postoje modlitby a kontempace v souladu s tou, jakou měl jejich Mistr a Učitel. VDK zdůrazňuje, že učit se modlit s Ježíšem znamená modlit se podobně, jako se on obracel k Otcí: „*klanění, chvála, děkování, synovská důvěra, prosba, obdiv jeho slávy*“.¹³⁸ Vzorem každé křesťanské modlitby je dle VDK *modlitba Páně*. Tuto modlitbu naučil Ježíš své učedníky a po generace je předávána její hloubka i atmosféra, jako zdroj prožitku hloubky křesťanského života.¹³⁹

Tilmann se v přeložených publikacích zabývá především aktivní odpovědí člověka na Boží dar. Nejvíce prostoru věnuje právě niternímu vztahu s Bohem, modlitbě a meditaci. Ta se prolíná jako nit celou jeho do českého jazyka přeloženou tvorbou.

Sám se snaží aktivně probudit slovo Boží, oslovuje nejhlubší hlubinu člověka a vede ho k tomu krok za krokem, aby sám do své nejhlubší niternosti k Bohu pronikl, snaží se pomocí modlitby a meditace proniknout k duši člověka tak, aby byla otevřená spojit se s Boží přítomností, a to od nejtělejšího věku, přes dobu věku dítěte, věku dospívání (preadolescence a adolescence), mladý věk až k věku dospělosti, který přechází do mysli starého člověka. V každém věku hledá to nejhlubší, nejosobnější, co vede ke zdokonalování osobnosti a k hlubšímu spojení s Bohem v souladu s cílem katecheze, který je vyjádřen ve vyznání víry v jediného Boha: Otce, Syna a Ducha svatého.¹⁴⁰

Tilmann velkou část své tvorby, ve výše uvedených knihách, přeložené do českého jazyka věnuje tématu otevření se, meditaci, modlitbě, neschopnosti se správně modlit, rozjímavé modlitbě, cestě do hlubin duše, kde sídlí Bůh. Začíná u těch nejmenších výchovou dítěte k modlitbě. Pečlivě se věnuje věku malého dítěte a rodinnému prostředí, ve kterém dítě vyrůstá a zraje a získává první křesťanské návyky. Sám vidí

---

¹³⁷ TILMANN, Klemens. *Duchovní rozhovor*, s. 56–139.

¹³⁸ VDK, čl. 85.

¹³⁹ Tamtéž.

¹⁴⁰ Tamtéž, čl. 56.

rozdílnost prostředí a možností dětí v rodinách křesťansky založených a v rodinách, které jsou nábožensky lhostejné. Velmi podrobně autor píše o preadolescenci a adolescenci, kdy zrající člověk ztrácí dětské představy o Bohu a je nutný přerod v dospělé vnímajícího jedince s mnohem širším rozhledem, který začíná hledat smysl života a skutečné křesťanské hodnoty. Zejména v publikacích *Duchovní rozhovor*, *Jak dnes mluvit v rodině o Bohu*, *Denně se modlit ale jak?*, *Život z hloubky*, *Výchova dítěte/Dobrý začátek* rozebírá autor výchovu dítěte k meditaci a k modlitbě, modlitbu samotnou, její druhy a možnosti, její prožívání. Vhodnost prostředí, kde modlitbu realizovat a důležitost návyků a soustředění, jak se naučit ji správně provádět.

Řeší zde zároveň otázky, jaký má mít křesťan postoj ke světu a jak se úplně odevzdat Bohu, což značí milovat ho, snažit se nehřešit, odstraňovat nedokonalosti, oslavovat Boha a snažit se být dokonalý, tedy sebe posvěcovat se a jak docílit pokroku v lásce k Bohu. V knize *Duchovní rozhovor* v kapitole *Rozjímej Otčenáš*, radí modlit se co nejpomaleji a o každé větě do hloubky přemýšlet, čím déle, tím lépe.¹⁴¹ Modlitbě se nejvíce věnuje v publikaci *Denně se modlit ale jak?* Zde se nejvíce zaměřuje na otázky usebrání, zpytování svědomí a tématu, jak nás Pán učil modlit se. Zároveň zde také hovoří o účasti na svátostech a na liturgii. Výše uvedené publikace a vypracované obsahy knih ukazují, že beze zbytku splňují nároky deklarované VDK.

Další základní úlohy katecheze: Výchova k životu ve společenství

VKD píše také o důležitosti skupiny při provádění katecheze, protože vychovává ke společnému životu a k společenství vůbec a nese společný výzkum tématu, kde se katecheta podílí, moudře řídí, ale také slouží a dělí se s druhými o „ovoce své zralé víry“. Je zde vytvářena zkušenost církevního života.¹⁴²

VDK sdílí Ježíšovo vyučování podané v Matoušově evangeliu, kde jsou uvedeny postoje, ke kterým katecheze napomáhá: *duch prostoty a pokory* („Jestliže znovu nebudete jako děti...“, *Mt 18,3*); *starostlivost o ty nejmenší* („Kdo však svede ke hříchu jedno z těchto nepatrných...“, *Mt 18,6*); *zvláštní pozornost k těm, kteří se vzdálili* („jít hledat zatoulanou ovci...“, *Mt 18,12*); *bratrské napomenutí* („Pokárej ho mezi čtyřma očima...“, *Mt 18,15*); *společná modlitba* („Jestliže se shodnou na zemi dva z vás na jakékoli věci a budou o ni prosit...“, *Mt 18,19*); *vzájemné odpuštění* („třeba sedmdesátkrát...“, *Mt 18,22*). *Bratrská láska sjednocuje všechny tyto*

¹⁴¹ TILMANN, Klemens. *Duchovní rozhovor*, s. 127.

¹⁴² VKD, čl. 76.

postoje („Milujte se navzájem, jak jsem já miloval vás“ Jan 13,34). Vyžaduje se také, aby katecheze měla ekumenický rozměr.¹⁴³

Z výše uvedených obsahů knih vyplývá, že Tilmann preferoval katechezi, která formuje křesťana, a to od nejtělejšího věku k životu ve společenství, ať už v rodině, ve škole, ve farnosti, v zaměstnání či volnočasových aktivitách, a zároveň ho formoval k aktivní účasti ve všech těchto sférách a zejména křesťana orientoval na poslání celé církve. Podle dostupných pramenů a jeho díla byl katechetou, který probouzel ducha společenství, což je plně v souladu s požadavky VDK.¹⁴⁴

Sám šířil *duch prostoty a pokory*, býval nejčastěji s těmi *nejmenšími*, orientoval se na úskalí *zatoulaných ovcí*. Hledal pro ně *bratrské napomenutí*, a především cestu, jak dál, identifikoval různé potíže a jejich příčiny, dával pomoc k oživení, varoval před slepou modlitbou a radil, jak přístup napravit, vedl ke *společné modlitbě*, k podpoře člověka člověkem *k bratrské lásce*, vštěpoval křesťanům *vzájemné odpuštění*, a především *lásku jednoho k druhému*. To vše shrnul ve své knize *Denně se modlit – ale jak?* V desáté kapitole *O přijímání Ježíšových slov*. Právě zde v této knize ale sděluje ještě jednu podstatnou myšlenku navíc. Číst knížku s návodem k určitému jednání, je podle jeho slov platné zhruba tak jako pomáhá čtení knihy o sportu k získání tělesné zdatnosti. Autor zde apeluje na odpovědnost individua, začít a vytrvat, sama za sebe a teprve pak být kvalitní součástí celku, společenství.

V publikaci *Náboženská výchova dříve a nyní* Tilmann zdůrazňuje, že živou buňkou v celku lidstva je církev, její společenství. Hovoří zde o novém vědomí církve v tom smyslu, že není již striktně autoritativní, ale cítí bratrství, nezdůrazňuje se tolik rozdílnost stavů, ale svatost božího lidu sdružená ve farních společenstvích, z nichž vychází pravda v dialogu všech se všemi. Skupina je stmelení, ale také zrcadlo.

Autor zde rozebírá postavení, smysl a funkci farních obcí v souladu se znamením doby, z čehož v důsledcích plyne nepředávat formulky, ale angažovaný život za osobních rozhodnutí jednotlivců ve prospěch celku.

---

¹⁴³ VDK, čl. 86.

¹⁴⁴ Tamtéž.

Uvedení do misie

Katecheze jako otevřená misijnímu dynamismu klade požadavky na Ježíšovy učedníky, aby se byli schopni prezentovat ve světě v různých sférách svého působení. Přípravuje křesťany k spolupráci v různých službách církve podle svého povolání.¹⁴⁵

Podle VDK Katecheze musí rozvíjet ty evangelní postoje, ke kterým vedl Ježíš své učedníky, když je uváděl do misie: jít hledat ztracenou ovci; hlásat a zároveň uzdravovat; předstupovat chudí, bez zlata či mošny; umět přijímat odmítnutí a pronásledování; vkládat svou důvěru v Otce a v podporu Ducha svatého; neočekávat jinou odměnu než radost z práce pro Království.¹⁴⁶

K tomuto bodu bych ráda citovala z knihy *Život z hloubky*. Ačkoli se zde o uvedení do misie výslovně nehovoří, příběh, který zde Tilmann uvádí, hovoří za vše a zároveň dobře prezentuje i Tilmannův cit a vnímání, když za sebe uvádí pod příběhem, že neomezená odevzdanost Bohu je velká brána ke svobodě a láska si najde svou cestu.

„Žena žijící s nejobozejšími

Jedna řeholnice slyšela o strašlivé bídě lidí, kteří žili v témže indickém městě jako ona, v ubohých barákových čtvrtích. To ji nedalo pokoj a rozhodla se sdílet s nimi chudobu a pomáhat jim. Dostala dispenz od života v komunitě a odešla k těm nejchudším. Sbírala umírající po ulicích - první z nich byl ožrán od krys a od mravenců – a zůstávala s nimi v jejich smrtelném zápase. Zachraňovala kojence z nádob na odpadky, ujímala se malomocných a ošetřovala jejich hnisavé rány. Přidávalo se k ní čím dál tím víc lidí, a pomáhali jí. Tato žena žije dodnes. Říkají jí matka Terezie z Kalkaty. Řekla jednou: Žádná bída, ani vlastní ani cizí, nás nesmí tak trápit, abychom byt' jen na okamžik zapomněli na radost ze vzkříšeného Pána.“

I když tvrzení, že žije dodnes, již neplatí, zemřela pátého září 1997, její odkaz platí v římskokatolické církvi dodnes. Stejně jako platí Tilmannova slova výše, která doplnil poznáním, že v naší hloubce jsou všechny naše schopnosti, láska, řád, pravda, síla, trpělivost, dobrota a další, které nás uzdravují. Do této hlubiny dal Bůh svého Ducha a Tilmann říká, že čím více se svěříme své hlubině, tím zralejší, osvobozenější a dokonalejší budeme ve svém bytí i v životě, pro druhé.¹⁴⁷ Tilmannovo cítění je plně ztotožněné s požadavky VDK.

Ve výchově k tomuto smyslu pro misii bude katecheze formovat k mezináboženskému dialogu, který může věřící připravit na plodnou komunikaci s příslušníky jiných

---

¹⁴⁵ VDK, čl. 86.

¹⁴⁶ Srov. Mt 10,5-42 a Lk 10,1-20.

¹⁴⁷ TILMANN, Klemens. *Život z hloubky*, s. 46.

náboženství.¹⁴⁸ K tomuto tématu se autor konkrétně ve výše jmenovaných publikacích přeložených do českého jazyka nevyjadřuje.

---

¹⁴⁸ Srov. EN 53 a RM 55-57.

Závěr

Hlavním cílem mé práce bylo představit život a katechetické dílo německého katecheta Klemense Tilmanna přeložené do českého jazyka ve světle celocírkevně platného katechetického direktoria z roku 1971 a 1997. Sestavila jsem seznam celkem osmi takových publikací, které jsem podrobně popsala a analyzovala na základě Tilmannova chápání úlohy katechety, použití induktivní a deduktivní metody a zejména naplňování úkolů katecheze.

V první kapitole je představen stručný životopis Klemense Tilmanna, ze kterého vyplývá, že jde o mimořádně významnou osobnost pro obor katecheta. Jeho činnost vyvrcholila v 70. letech 20. století. Jeho díla našla ohlas i v českých dosud dostupných médiích.

Ve druhé části práce jsem podrobně představila Tilmannovy publikace vydané v českém jazyce. Tilmann se zabýval především praktickými úkoly duchovní péče a výchovy víry, kterým věnoval svůj život a o kterých píše ve svých publikacích přeložených do českého jazyka: uvedení člověka do vztahu s Ježíšem Kristem, vedení dětí, adolescentů, dospívajících a dospělých k modlitbě a meditaci, k cestě do své duchovní hloubky, mše svaté s účastí dětí a eucharistickou výchovu, výchovu k apoštolátu a misi, výchovu svědomí, vedení dětí i dospělých k živému křesťanskému životu a k správnému pochopení zpovědi a pokání, k setkávání s Bohem ve své každodennosti.

Ve třetí části práce jsem se zabývala klíčovými tématy v celém procesu katecheze, a to pohledem na osobnost katechety, který provází na cestě víry, metodami práce Klemense Tilmanna a zejména způsobem, jak naplňoval úkoly katecheze podle požadavků VDK. Zabývala jsem se kapitolou *Základní úlohy katecheze: pomoci k poznávání, slavení, prožívání a kontemplaci Kristova tajemství*. Z těchto poznatků vyplynulo a v práci jsem uvedla, že přístupy profesora Tilmanna obsažené v jeho dílech nejen naplňují úkoly katecheze a požadavky zmíněných církevních dokumentů, ale on sám podstatně ovlivnil proces obnovy katecheze nejen v Německu, ale na celém světě, jak o tom svědčí jeho služby v římské kurii a množství překladů jeho děl.

V závěru bych ráda formulovala odkaz Tilmannova díla, doporučila Tilmannova díla nebo jejich části, které jsou stále inspirativní a platné.

Pro růst křesťanského života je nutné rozvíjet všechny jeho části rovnoměrně ve všech oblastech, což deklaruje VDK ve své kapitole *Několik úvah o těchto úlohách*

vcelku a k témuž jsem spolu s dílem Tilmannovým dospěla i já. Poznání víry, liturgický život, morální formace, modlitba, příslušnost ke společenství, misijní duch, to všechno přispívá k cíli, následování Krista. Právě tato témata jsou obsahem do českého jazyka přeložených děl.¹⁴⁹

Tilmann v přednášce *Katechetická obnova a katechetická praxe* říká zásadní myšlenku pro většinu prostých křesťanů:

„Vše se stalo živoucí jednotou, křesťan nemusí mít v hlavě žádnou komplikovanou myšlenkovou stavbu, ale vše je shrnuto v jedné živé osobě Krista, který nás miluje. Křesťan ví, i když to nedovede slovy vyjádřit, že zjevení je Boží iniciativou, jež zakládá společenství lásky mezi Bohem a člověkem a lidí mezi sebou. Když se ho zeptáme, v co věří, může říci: Věřím v Ježíše Krista, spásu světa!“¹⁵⁰

Tilmann používá k naplnění úkolů dva prostředky: předávání evangelního poselství a zkušenost křesťanského života. Obojí vrchovatou měrou, o čemž svědčí nejen texty jeho knih a přednášek, novinových článků, ale především jeho osobní život. Jeho cíle a postoje. Jeho morálka a pokora. Jeho láska ke Kristu, k lidem, dětem zejména.

*Cíl Všeobecného Direktorია pro katechizaci je zřejmě tentýž, který sledoval text z roku 1971. Chybám a omylům v katechetickém oboru se můžeme vyhnout jen tehdy, jsou-li od počátku správně chápány podstata a cíle katecheze, jakož i pravdy a hodnoty, které mají být předávány“.*¹⁵¹ Tilmann stál sám osobně u změn ve 20. století, v mnoha tématech byl sám průkopníkem a zdrojem změn, o kterých ve svých publikacích hovoří. Jistě zmíním jeho hodnocení sebe sama, průvodce ve výchově víry. I díky právě jeho praxi se změnil pohled na chápání úlohy katechety v provázení katechizovaných.

„Tilmann od počátku správně chápe podstatu a cíle katecheze, jakož i pravdy a hodnoty, které mají být předávány, proto jeho do českého jazyka přeložené dílo na aktuálnosti a svěžesti mnoho neztratilo“, píše v úvodu k Tilmannově publikaci *Jak dnes mluvit v rodině o Bohu*, Aleš Opatrný roku 1968.¹⁵²

V krátkém doslovu Tilmannova díla *Náboženská výchova dříve a nyní/ Katechetická obnova a katechetická praxe*, píše známý český teolog Oto Mádr o Tilmannovi, kterého on sám považuje za tvůrce moderní katolické katechetiky a náboženské pedagogiky a chválí jeho schopnost a bezprostřednost pohybovat se mezi mládeží a přesně pak zpracovat výsledky z praxe do teorie písemnou formou. Tilmann byl velmi literárně plodný, jako spolupracovník a ke konci jako jeden ze dvou hlavních redaktorů pracoval

---

¹⁴⁹ VDK, čl. 85-87.

¹⁵⁰ TILMANN, Klemens. *Náboženská výchova dříve a nyní. Katechetická obnova a katechetická praxe*, s. 23-24.

¹⁵¹ VDK, čl. 9.

¹⁵² TILMANN, Klemens. *Jak dnes mluvit v rodině o Bohu*, Úvod.

patnáct let na katechismu německých biskupů, který vyšel roku 1955. Ještě těsněji je s Tilmannem spjatý nový německý katechismus, vydaný roku 1969.

Právě Oto Mádr hodnotí Tilmannovy práce jako *vědecky podložené a objevné ale i srozumitelné a poutavé*. Vyzdvihuje přes deset vydání a více než stotisícové náklady Tilmannových děl, hodnotí ho jako *výjimečně schopného člověka*. Mádr znal Tilmanna osobně, proto má velkou váhu jeho hodnocení Tilmannovy osoby, že *vynikající intelekt je v autorovi spojen s přitažlivým lidstvím*.¹⁵³

Došla jsem k závěru, že většina výše uvedených publikací je dnes stejně živá jako v době, kdy byla sepsána, a témata jsou stále aktuální z velké části proto, že jde o témata duchovní, jako modlitba, meditace, spiritualita. Aktuální je i téma, které se týká pohlavní zralosti a vyspělosti jedinců, ve kterém je autor ve své době též průkopníkem a využívá poznatků soudobé psychologie. Přesto ho autor prezentuje částečně odlišně od dnešního pohledu na tuto problematiku. Pohled na tuto tematiku přece je dnes ještě hlubší, je vykládán ještě více v souladu s psychologii a soudobými vědeckými poznatky při zachování stejných principů čistoty.

Ze všech textů vyzařuje láska ke Kristu, k Bohu, k člověku. Z osobnosti Tilmanna vyzařuje skromnost, pracovitost, cit pro morálku, schopnost vysokého nasazení, charisma, které předával jak psanou, tak mluvenou formou svým čtenářům i posluchačům. Celá jeho do českého jazyka přeložená tvorba pro mne byla inspirativním a velmi hlubokým zážitkem a potenciálním čtenářům ji mohu jen doporučit.

Jeho publikace jsou útlé co do rozsahu, ale zcela plné obsahem. Čítají mnoho praktických rad běžným křesťanům do jejich každodenního života.

Slovy z Recenze duchovní literatury uveřejněné v Teologických textech, samizdatové číslo 6, strana 50 uzavírám:

„Lovaňský profesor Gérard Philips v práci Le chrétien authentique demain (1970) analyzuje a hodnotí nové teologické podněty i rizika a nezbytnost nové duchovní struktury. Podobně, ale dynamičtěji postupuje francouzský dominikán Albert-Marie Besnard, redaktor časopisu La vie spirituelle v knize Ces chrétiens que nous devenons (1967). V německé oblasti působí Josef Sudbrack SJ, redaktor časopisu Geist und Leben (např. Dienst am geistlichen Leben, 1971). V nové vlně zájmu o modlitbu, vzbuzuje mimořádný zájem kontemplace a mystika. Katolickou nedůvěru vůči východní mimokřesťanské kontemplaci prolomil koncil a několik vážných znalců. V první řadě Hugo M. Enomiya Lassale SJ, dlouholetý misionář v Japonsku. V knize Zen-Meditation podává hodnotnou celkovou informaci

---

¹⁵³ TILMANN, Klemens. *Náboženská výchova dříve a nyní. Katechetická obnova a katechetická praxe*, Doslov Oto Mádra.

*o metodě, která je přece jen o něco bližší evropské mentalitě než indická jóga. Považuje zen za techniku, která může dobře připravit psychiku pro hlubší křesťanskou meditaci. Do praxe to převedl známý katechetik Klemens Tilmann, který své studium a školitelské zkušenosti uložil zejména do dvou dílů obširné, solidně stavěné knihy *Die Führung zur Meditation* (1971, 1977). První díl probírá meditaci vůbec, přirozenou meditaci (např. o věcech, o umění, o technice, o bližních, o vlastní existenci) a nepředmětnou meditaci. Druhý díl (s Hedvig–Teresií von Peinen) věnuje meditaci víry, mj. otázkám náboženské zkušenosti, osobního vztahu k Bohu, mystice (také ve srovnání s meditací východních kultur), s konkrétním návodem a texty. Stručné shrnutí obsahuje jeho knížka *Leben aus der Tiefe a praktická cvičení Übungsbuch zur Meditation* (s deskou). – Pátrání po křesťanských paralelách objevilo kompletní návod k cestě mystické modlitby v knížce anglického anonyma *Oblak nevěděni (Die Wolke des Nichtwissens, 1974)*.“*

V této recenzi je také kladena otázka, zda má vůbec smysl v duchovní literatuře rozlišovat pojem stará a nová? U Tilmanna je prioritním tématem modlitba a meditace, a to především v posledních desetiletích jeho života. Tato otázka se týká většiny do českého jazyka přeloženého díla, ale i jeho přednášek u nás i ve světě.

Odpovím na ni opět slovy v této recenzi:

„I když život s Bohem musí vykazovat konstanty, neodmyslitelné prvky, má spiritualita, jako všechno lidské a dějinné, také své proměnné. A ty nejsou zanedbatelné, neboť to jsou výzvy Ducha svatého.“¹⁵⁴

Klemens Tilmann a výše popsané dílo v sobě má jak tyto konstanty pro život člověka s Bohem, tak tyto proměnné, hluboké výzvy Ducha svatého do každodennosti dnešního křesťana.

---

¹⁵⁴ *Teologickertexty.cz. Recenze: Duchovní literatura.*, samizdatové číslo 6, s.50.
<<http://www.teologickertexty.cz/casopis/1989-6/Duchovni-literatura-RECENZE/50>>.

Seznam použitých zkratek

AG – Ad Gentes

AP – Arcibiskupství pražské

ČBK – Česká biskupská konference

DV – Dei Verbum

EN – Biblická teologie

EV – Evangelická teologie

GS – Gaudium et spes

KKC – Katechismus katolické církve

Lk – Lukáš

Mons.– Monsignore

Mt – Matouš

RM – Regalis Maiestas

SC – Sacrosanctum Concilium

VKD – Všeobecné katechetické direktorium

VDK – Všeobecné direktorium pro katechezi

Seznam použité literatury

1. Bibliografie prací Klemense Tilmanna

TILMANN, Klemens. *Duchovní rozhovor: duchovní rádce uvádí mladého křesťana do duchovního života*. II. svazek edice Úmluva. Vizovice: Nakladatelství Lípa. 1991, ISBN 80-285-0010-3.

TILMANN, Klemens. *Jak dnes mluvit v rodině o Bohu*. 3. vydání. Praha: Pastorační středisko při AP. 1993.

TILMANN, Klemens. *PER. Příběh jednoho chlapce*. 1. vydání. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o. 1998.

TILMANN, Klemens. *Denně se modlit – ale jak?*. 2. vydání. Olomouc: Matice cyrilometodějská s. r. o. 2013. 1. vydání. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994.

TILMANN, Klemens. *Náboženská výchova dříve a nyní. Katechetická obnova a katechetická praxe*. 2. svazek řady Teologie včera a dnes. Praha: Česká katolická charita. 1970. 1. vyd. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1970.

TILMANN, Klemens. *Život z hloubky*. Samizdat. Přeloženo z 5. vydání. Benzinger Verlag. 1979.

TILMANN, Klemens. *Výchova dítěte*. Samizdat. Rozmnoženo pro vnitřní potřebu jako pracovní texty.

TILMANN, Klemens. *Dobrý začátek*. Rozmnoženo pro vnitřní potřebu jako pracovní texty posluchačů CM bohoslovecké fakulty v Praze – Litoměřicích a Olomouci. Litoměřice: Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta, 1990.

2. Dokumenty církve a ostatní literatura

Dokumenty II. Vatikánského koncilu. 2. vydání. Karmelitánské nakladatelství v Kostelním Vydří. 2002.

Český překlad díla *Eucharistie und katechese. Beiträge zur eucharistischen Erziehung der Kinder*. 4. rozšířené vydání. Verlag Herder, Přeložil br. Štěpán a P. Nepomucen z

Kongregace bratří Nejsvětější Svátosti. Vyšlo jako příloha k oběžníku Apoštolské administrativy č. 8 v roce 1970.

POSCHMANN, Andreas: Lipská liturgická oratoř jako centrum pro živou komunitou, Benno-Verlag Leipzig. 2001, s 63, Pamětní karta pro Klemense Tilmanna.

STACHEL, Günter; ZENNER, Alois. Einübung des Glaubens; Klemens Tilmann zum 60. Geburtstag. Würzburg : Echter, 1965.

Všeobecné katechetické direktorium. Sekretariát České biskupské konference, 1971.

Všeobecné direktorium pro katechizaci. Sekretariát České biskupské konference, 1998.

ZIMMERMANNOVÁ, Marie. *J. A. Jungmann a kerygmatický přístup ke katechezi*. *Cesty katecheze*, 1, 2011, s. 20–21.

3. Internetové zdroje

SIMAJCHL, Ladislav. *Choulostivé otázky (Společně k Bohu XVI)*. (2. 11. 2011) [2017-13-02]. <<http://www.duseahvezdy.cz/2011/11/02/choulostive-otazky-spolecne-k-bohu-xvi/>>.

Depositum.cz. *Dvakrát o Tilmannovi*. [2017-13-02].

<http://www.depositum.cz/knihovny/via/tiskclanek.php?id=c_20756>.

TILMANN, Klemens. *Jak mluvit s mládeží o Bohu a náboženství*. *Via*, 1969/7, s. 102–105. [2017-16-02]. <<http://depositum.cz/knihovny/via/strom.clanek.php?clanek=20633>>.

Kathpedia.com. *Katholischer Katechismus der Bistümer Deutschlands*. [2017-16-02]. <http://www.kathpedia.com/index.php?title=Katholischer_Katechismus_der_Bist%C3%BCmer_Deutschlands>.

Teologicketexty.cz. *Recenze: Duchovní literatura*. [2017-14-02].

<<http://www.teologicketexty.cz/casopis/1989-6/Duchovni-literatura-RECENZE/50>>.

PETROŠOVÁ, Zita. *Příprava na svátost smíření*. (31. 3. 2009) [2017-18-02].

<<https://zipet.signaly.cz/0903/priprava-na-svatost-smireni>>.

Spolcs.cz. *Mám jen Vaše ruce*. (05. 12. 2010) [2017-11-02].

<<http://www.spolcs.cz/view.php?nazevclanku=mam-jen-vase-ruce&cislolanku=2010070014>>.

Worldcat.org. *Tilmann, Klemens*. [2017-16-02].

<<http://www.worldcat.org/identities/lccn-n79103756/>>.

Worldcat.org. *Einübung des glaubens Klemens Tilman zum 60*. [2017-08-02].

<<http://www.worldcat.org/title/einubung-des-glaubens-klemens-tilmann-zum-60-geburtstag/oclc/14072454/editions?referer=di&editionsView=true>>.

Přílohy

